ANUL XX
29
(794)
Simbătă
16 iulie
1977
10 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Dezbatere și responsabilitate

expresie a democrației spirituale, formă eficientă, vie de valorificare a gîndirii și experienței colective, dezbaterile concretizează unul dintre dezideratele majore ale societății noastre : colaborarea lucidă, pătrunsă de răspundere față de interesele comune, a tuturor membrilor societății.

Lucrările recentei Conferințe naționale a scriitorilor, în cadrul cărora cuvîntarea tovarășului Nicolae Ceaușescu a constituit o contribuție de deosebită importanță teoretică, au relevat, prin substanța documentelor prezentate și prin discuțiile purtate de către participanți, eficiența dezbaterilor axate pe problemele majore ale creației literare. Deosebita atenție acordată la această conferință activității cenacurilor literare ale scriitorilor amatori și profesioniști este una dintre dovezile cele mai elocvente ale importanței dezbaterilor legate de problemele literaturii. Îndrumările rostite de către secretarul general al partidului, în cuvîntarea amintită, cu privire la activitatea cenacurilor literare pot fi considerate programatice pentru dezbaterile literare de orice fel : *„Activitatea cercurilor și cenacurilor literare trebuie să se desfășoare într-o atmosferă de colegialitate și spirit exigent, critic reciproc, într-un spirit exigent, creator, constructiv"*.

Numeroasele dezbateri inițiate de presa noastră literară s-au dovedit, în multe cazuri, binevenite, participanții abordînd cu spirit de răspundere problemele aflate în discuție, îmbinînd afirmațiile generale cu analizarea unor aspecte concrete ale vieții și activității literare. Condiția literaturii în contemporaneitate, modurile în care literatura trebuie să se înscrie printre celelalte acțiuni spirituale ale actualității și să participe, prin intermediul unor modele specifice, la vasta acțiune de educare ce animă societatea noastră socialistă, raporturile dialectice între implicarea ideologică și realizarea estetică — iată numai cîteva dintre temele unor dezbateri fructuoase.

Au existat însă și cazuri cînd dezbaterile au avut aerul unor speculații în sine asupra conținuturilor unor concepte. Situații de acest fel intervin atunci cînd participanții la dezbatere nu se pregătesc destul de serios în prealabil și sînt siliți să improvizeze analizele fenomenului literar concret cu idei generale, adevărate, desigur, dar mai puțin eficiente, atît timp cît nu sînt aplicate la realitatea literaturii. Un alt neajuns, destul de des întîlnit, constă în menționarea aspectelor negative doar la modul general, evitîndu-se, prin diverse piruete stilistice, numirea cărților și autorilor despre care ar putea fi vorba în contextul respectiv, menționîndu-se, eventual, doar textele eșuate ale unor debutanți.

Există totodată și o necesară *etică a dezbaterii*. Ea presupune, în primul rînd, o constantă responsabilitate față de propriile afirmații. Deși nu toate discuțiile pe teme literare, din cenacluri sau din alte adunări profesionale ale scriitorilor sînt publicate, această responsabilitate este o condiție esențială. În absența ei dezbaterea se poate transforma în tribună de lansare a unor afirmații neverificabile sau lipsite de argumente pînă la atacuri la persoană, în polemici cu caracter personal, fără nici o legătură cu autenticele elanuri și probleme ale obștei și muncii literare. Mai există cazuri, cînd, profitînd de statutul de „imunitate", pe care, în mod tacit, din respect pentru profesia nobilă a cuvîntului, colegii și de breaslă i-l acordă, cîte un participant la o dezbatere literară uită în mod total de necesara responsabilitate pe care trebuie să o aibă față de propriile afirmații și cantonează într-o atitudine de extremă subiectivitate, total neconstructivă, ale cărei rezultate sînt nefavorabile pentru perfecționarea muncii creatoare a întregii obști scriitoricești.

Exigențele dezbaterii literare nu pot fi altele decît cele ale întregii noastre activități sociale. O înaltă principialitate profesională și etică trebuie să le caracterizeze, situîndu-le la nivelul de seriozitate și probitate al evoluției generale a spiritualității noastre.

Luceafărul

Congresul consiliilor oamenilor muncii s-a transformat într-o grandioasă manifestare politică în viața patriei, constituind o puternică afirmare a forței și capacității clasei noastre muncitoare în conducerea destinelor națiunii noastre socialiste.

NICOLAE CEAUȘESCU

RESPIRĂRI

A ara arare, a gîndi gîndire

Ce fapt ce e munca ? Știm ce este talentul pentru că romanticul sculptor Rodin dintr-o suflare a definit în mod etern conceptul de talent. Ce zicea Rodin ? El zicea că a avea talent înseamnă a-ți face plăcere ceea ce muncești. Talent : deci înțelegem că înseamnă muncă cu plăcere, muncă plăcută, care îți place, care te justifică.

Dar ce este munca ?

Cînd fiind, în pădure, am surprins-o pe Mama Pădurii, fîlfîind în ceafa aripi de îngeri, la care adăuga rădăcini de lună, foi de tarhon, sare și piper și totul era stropit cu strănut de nou născut în toiul pădurii, la mijloc și în luminiș, o, am privit-o, aproape leșinat de foame, căci poftă mare avui de fiertură.

Mi-a dat și mie Mama Pădurii un polonic să gust, pe care mai înainte de a mi-l înmîna, îl răsturnase într-o cască de soldat care de bună seamă murise în vreun război bîrlogar, în locul meu.

Doamne, voi copii tineri suavi și minunați, care ați murit în război în locul meu, ca să stau în această pace gîndeaoare și acest echilibru !

Ca o dezvirginare violentă de stea scînteietoare pe cer e roza pe care o văd înainte de a orbi. Miraj alcalin și sărat, os rotund care ține în sine oul ochiului. Nu cel care naște aripi de zbor, ci cel care înghite lumină și nu se mai satură de ea pînă cînd i se face rău de ea, și orbește din prea multul ei. Și totuși, ce este munca, de cîte feluri este dînsa, cum simțim cum știm că ea este muncă., — și totuși, de ce prin muncă ne despărțim de tot ceea ce este, ne despărțim de fiire, ca să facem și să creem un este al nostru, o fiire a noastră, de ce ?

Și totuși, ce este munca ?, De ce a ara arare e muncă ? De ce a gîndi gîndire e muncă ? De ce a spera sperare e muncă ? De ce a visa visare e muncă ? De ce a clădi clădire e muncă ? De ce a zbura zburare e muncă ?

Poate că a venit vremea să fim cu toții talentați. Despărțindu-ne de un este general ca să facem un este al nostru, despărțindu-ne de fiece notarii ca să alienăm omul din el dîndu-i numai lui o fiire umană ; e timpul să devenim talentați. Avînd un ideal, oricărui muncitor îi face plăcere propria sa muncă.

Adolescenți, voi visători care vă pregătiți de muncă spre a vă justifica faptul că sunteți, vă recomandez vorba gîndită cu ginduri de romanticul sculptor Rodin care zicea cu îndreptățire că, a avea talent, înseamnă să-ți faci plăcere ceea ce muncești.

Toate acestea sunt un cîntec gîndit și muncit, pe care îl dedic muncii care naște gînduri.

Numai munca naște idei.

Nichita Stănescu

Eugen Jebeleanu
Arena

Confuzii

Luna este astă seară o lăptucă
pe care o mănâncă norii cu bărbi fumurii
Am un dor sfâșietor de ducă,
dar cine mă mai poate însoți ?

Pădurea este un elefant verde nemișcat
din care se ivește trompa lunii
Compară, compară neîncetat,
înțeleptule care semeni atât de bine cu nebunii.

JURNAL DE POET

Familia

Locul unde se întemeiază rînduiala unei Patrii și statorniciei în spiritul legilor morale, al jertfei de sine, răbdării, încrederii și dragostei este acest cuib arhaic și sacru unde doi oameni mai întîi, un tînăr bărbat și o fată, se hotărăsc să-și unească viața în cuget și simțire prin legămîntul de aur al inelului nunții care desăvîrșește cerul pe pămînt, în vederea lucrării și privegherii, a nașterii de prunci și împlinirii spirituale, în lumina moștenirii rînduielilor părinților.

Familia este locul practicării înainte de toate a tuturor virtuților, a desăvîrșirii morale, pe cît îi stă omului în putință. Cum ești în familia ta, cum te porți în cele intime ale tale, în gîndul și faptele tale controlate de conștiința ta și de ochii celor apropiați ție, te vei purta și cu ceilalți semeni ai tăi.

Pentru formarea caracterului, a nobleței sufletești a fiecăruia dintre noi, viața în familie are cel mai mult de spus. Acolo unde nu-i rînduială, unde nu-i armonia iubirii și sacrificiului de sine și-i este dat unui copil să viețuiască, acesta devine un copil bolnav cu anii. Acolo unde se spun cuvinte întunecate, unde se vorbește cu ușurință despre cele necuviincioase, unde se ironizează și batjocorește necazul altuia, unde-i numai mîncare și băutură și căpătuială, viața unui prunc se ofilește fără nici o îndoială. Lumina ochilor unui copil în anii cei mai de-

Ioan Alexandru

Continuare în pag. a 5-a

ATITUDINI

Orientări în critica universitară

Cuvîntul despre metodologia istoriei Literare românești nu mai încetează, la ora actuală, a demonstra evidența — din fericire ! Pînă în urmă cu cîțiva ani, în cuda varietății dezarmante, în cuda stilurilor imprevizibile, fondul ideator a criticii românești era lesne detectabil. El se definea prin atașamentul la idealurile documentarului și ale istorismului. Născută sub farmă cu adevărat științifică în primii ani ai secolului nostru, istoria literară românească diemnă de acest nume a purtat cu consecvență mirajele secolului al XIX-lea : ideea sacră a „despuierii documentelor", a „influențelor detectabile", a „exhaustivului" ridicat la rang de dogmă. „Teza de-o viață", volumul de o mie de pagini tratînd exhaustiv o unică problemă rămînea documentul cel mai stimabil, deși lectura sa integrală nu era probabil făcută decît de autorul însuși.

Dincolo de seriozitatea științifică incontestabilă pe care un asemenea legat o asigura, topirea documentarismului în noi formule individuale s-a făcut — în istoria noastră literară — după cele mai variate alchimii. Desigur, aproape

Mihai Zamfir

Continuare în pag. a 9-a

ÎN ACEST NUMĂR: ● Biografia debarcaderi Francise Pătrașcu ● Versuri de Ioana Diaconescu ● Mihai Negulescu ● Maria Bărbulescu ● Paul Eliuțeanu : „Solstițiu" ● Proză de Alexandra Țărnea ● Pisanii de iluzie. Semnează: ● Grigore Georgiu ● M. N. Florian ● Ioana Diaconescu ● Marin Codreanu ● Tatiana Lucasevitz ● Bodian Drăgoi ● Dora Cărbunescu ● Viorel Săgeatinean ● Gabriel Stănescu ● Viorel Mîrza ● Eseuri la Cenaclul „Luceafărul-": „OMUL, MUNCĂ ÎN LITERATURĂ". Opinii semnate de ● Tudor Octavian ● Platon Pardău ● Dragomir Hurmuzescu ● Fragmente critice de Eugen Simion ● Atelier literar de Geo Dumitrescu ● Lirică din R.P. Mongolă ● Mișcarea ideilor ● Confesiuni de Romul Munteanu ● Cultura românească în lume ● Repere ● Revista revistelor străine ● Sport

TUDOR ARGHEZI - inedit

Am spus o viață „țara mea"
Cînd ea a altora era.
Acum cînd mă despart de ea
Într-adevăr o simt că e a mea
Și simt că nu-i a oricui.
Că nu-i dau dreptul ăsta nimănui.

1964

În pagina a 7-a : «ACASĂ LA... ARGHEZI» ● Semnează : ● Grigore Hagiu ● Dan Cristea ● Mircea Dinescu ● Dorin Tudoran ● Mihai Coman.

TÎNĂR ÎN AGORA

Proprietarii de faptă

Dacă întîmplarea face să trăiești, împlinită de binevenite schimbări, într-unul din noile cartiere bucureștene, proaspăt nucleu de viață încartirui în beton și sticlă, nu-ți rămîne decît să faci efortul de a te învăța cu ceea ce va să zică viața de șantier. Pentru că, dincolo de geamurile și betonul zidurilor, de la răsăritul și pînă la apusul soarelui furnicarul activității de pe șantier nu încetează, și te obligă să-l cunoști, să participi cu și fără voie la el.

Ivirea zorilor coincide, aici, cu primii pași ai lucrătorilor. Iar în locul patriarhalului semnal al cocoșului, care ne-a încîntat copilăria zbenguită în curtea bunicilor, undeva în inima munților, ești trezit de soneria giganticei macarale sau de cîte un „meșteree", strigat din toți plămînii... Începe o altă zi de lucru, ce-și continuă firul parcă de demult început, chiar dacă în acest martie (și nu vom uita asta niciodată) natura și-a pus la încercare oamenii. Aici viața, credința în ea și-n oameni și-a păstrat tensiunea, puterea ridicării pe verticală cu o mai mare încredere în trăinicia celor făcute de mîna lor.

Privind prin sticla ferestrei conduc cu ochii aproape pe fiecare muncitor. Îi văd, pe unii îi și cunosc, ne salutăm, pe alții doar îi bănui răspîndindu-se parcă pe o aceeași traiectorie bine trasată încă de la începerea șantierului. Cărările bătute duc, invariabil, spre aceleași puncte pînă la epuizarea lor. De la baracă la schelă, la bloc, și seara iar la baracă. Apoi vin

Cornelia Djigola

Continuare în pag. a 9-a

O fereastră cu storurile ridicate

Se apropie timid de sine. (Cel puțin așa am crezut la început). O vîrstă nu poate fi trăită de două ori, iar la cei aproape șaizeci de ani ai săi a vorbi despre vremurile de demult înseamnă o arheologie a evenimentelor. Deși, totuși, acel timp *de demult* e sub geana nașterii noastre. Oamenii care l-au trăit mai există. Un timp concentrat la maximum. Prin gravitatea, prin intensitatea, prin imprevizibilul (aparent) al evenimentelor. Sigur, vechile societăți s-au născut într-un secol, două, trei. Nu ? Dar în cît timp s-au năruit ? Instantaneu ? în acea practic indivizibilă fracțiune de secundă cînd viața intră brusc și zgomotos în moarte ? Nu, fără îndoială că nu ; drojdia (Și, cine era drojdia, dacă nu toți cei care țineau în spate întregul eșafodaj economic) devine, în timp, seva urcării aluatului, brațul invizibil, dar atît de prezent, care mătură și trimite aluatul dincolo de buza albiei. Deci un timp care, măsurat în evenimente, numără decenii, poate secole. Măsurat în ani, el nu acoperă decît o parte din

Pavel Perfil

Continuare în pag. a 8-a

VARIA

Mircea Malița memorialist

Cu *Zidul și iedera* (Cartea Românească, 1977), reputatul eseist Mircea Malița se afirmă ca unul din cei mai interesanți și atrăgători memorialiști contemporani. Autorul își grupează în noul său volum însemnări mai vechi din patru cărți, începînd cu **Repere** (1967) și sfîrșind cu **Fire și noduri**, pe care le completează cu „popasuri noi, reașezate pe un itinerar în jurul lumii, parcurs timp de un sfert de veac".

Într-adevăr, pentru a parcurge un drum așa de lung, prin toate continentele, e nevoie de timp. Autorul nu a făcut însă simple voiajuri de plăcere, ci chiar cînd a călătorit din obligație, și-a prefăcut vizitele în adevărate expediții de studiu, meditînd asupra spațiului și timpului, după prealabile cercetări în bibliotecă. A vedea nu e tot una cu a cunoaște. Trebuie să știi ce să vezi și cum să vezi, să privești nu numai zidul „în putere sau în ruină", dar și iedera, simbol vegetal al permanenței vieții, „memento al ciclului etern".

„Am avut, scrie Mircea Malița, întotdeauna încredere în călătoriile livrești. Rareori am pornit la drum cu ideea că ele pot să adauge, mai degrabă decît să confirme. Totul se află în cărți..." Epopeile, mitologia, religiile, artele, cronicile ne inițiază mai bine în misterele lumii asiatice vechi, ne spun mai mult despre India unde „văzduhul pare un dans de flăcări roșiatice" și unde oamenii trăiesc anual potopul, ne vorbesc mai adînc despre China unde daoismul și confucianismul amintesc de confruntarea epicu-

Al. Piru

Continuare în pag. a 8-a

cronica literară

Augustin Buzura: «ORGOLII»

ORGOLII face sinteza celor două romane anterioare ale lui Augustin Buzura **Absenții** și **Fețele tăcerii**. Regăsim în **Orgolii** mediul din **Absenții**, doctorul Cristian e cercetător, ca și personajele din primul roman, iar fluxul retrospectivelor amintește procedeele și tema din **Fețele tăcerii**. Fiind vorba de o însumare de teme și problematici **Orgolii** e o carte mai complexă scrisă în registrul știut al autorului.

Figura centrală a cărții e doctorul Cristian al cărui portret și a cărui biografie se face în manieră modernă, prin alternare de planuri temporale. Personajele își amintesc, se confesează, dialoghează, monologhează, se confruntă etc. Reconstituirea trecutului doctorului Cristian se realizează treptat din mărturisiri diferite care se contrazic dar se și completează, care se intretaie sau intrerup după necesitățile regizorale impuse de autor. Această parte a romanului **Orgolii** se aseamănă cel mai mult cu **Fețele tăcerii**. Ca și acolo, personajele din **Orgolii** sînt fixate de evenimente mai vechi, dureroase, pe care timpul nu le-a șters din memoria participanților. Un personaj care revine des în proza lui Augustin Buzura, aproape singurul ei personaj în versiuni diferite, este insul torturat de întrebări, derutat de evenimente, nesigur, nehotărît. Acest personaj caută de obicei adevărul, cînd nu încearcă să se disculpe, să se justifice pentru o vină închipuită sau una reală. În **Fețele tăcerii** un tînăr ziarist declanșează prin investigațiile lui derularea a două șiruri de mărturisiri, din care el trebuie să extragă firul adevărului. Locul ziaristului Toma din **Fețele tăcerii** e luat aici de studentul Andrei, fiul doctorului Cristian, obsedat și el de nevoia de a stabili un adevăr : care e adevărata înfățișare morală a tatălui său ? Fiul se îndoiește de tată, relațiile lor sînt accidentate. Autorul nu se îngrijește de motivarea acestei stări de fapt. Romanul avea nevoie de un conflict de familie care să ducă la derularea unor mărturisiri. Tînărul Cristian are posibilitatea să confrunte „depoziția" lui Redman, fost prieten, dar și rival meschin al tatălui său, cu mărturisirile acestuia din urmă. Profesorul Cristian vrea să-și recîștige fiul și acceptă să „depună" mărturie în fața fiului său deși e jignit de apelul necestuia la Redman. Astfel se alcătuiește cadrul prezent al vechiului roman. În el se mișcă patru personaje : doctorul Cristian, specialist de viitor, juristul Redman, mai tîrziu procuror, anchetatorul Varlaam, fost sacrificator de vite, Stela, soția lui Cristian după ce fusese logodnica lui Redman. În această redusă distribuție a dramei, Varlaam reprezintă abuzul de putere, Redman e personajul cu vocația labilității morale. Cristian simbolizează tăria morală, iar Stela devotamentul feminin. Doctorul Cristian, intelectual cu idei de stînga încă din tinerețe, este victima vindictei personale a unuia din anchetatorii improvizați ai organelor de securitate românești după cel de al doilea război mondial. Instrumentul acestei meschine răzbunări este chiar Redman, prietenul de tinerețe și de studii al lui Cristian, care procură lui Varlaam informațiile utile arestării doctorului și apoi hîrtiile care duc la condamnarea lui. Evident autorul vrea să condamne tipuri umane specifice unei etape sociale și politice revolute și prin ele să stigmatizeze procedeele neomenești ale funcționarilor de tipul lui Varlaam. Rolul lui Redman face arestarea inevitabilă, doctorul Cristian memorează lucid și necruțător rolul fostului său prieten, pe care după eliberare îl va avea ca pacient în clinica unde lucrează. În același moment, atotputernicul Varlaam, abuzivul anchetator, e vînzător de lozuri în plic în același oraș. Istoria a eliminat ceea ce era de prisos. Dacă se poate reproșa ceva acestor întîmplări reconstituite amănunțit și discontinuu de autor este o anume simplificare a liniilor portretistice. La Augustin Buzura nu există personaje de mijloc în această dramă : ele sînt ori pozitive, ori negative, fie de o puritate morală eroică sau sanctificatoare, fie de o impuritate bestială, reptiliană. Deși drama e plauzibilă, iar personajele la fel, procedeele monocolor la care apelează autorul dau sentimentul unei insuficiențe.

Romanul contemporan al doctorului Cristian se petrece în mediul universitar. Doctorul, ajuns acum profesor, este absorbit de cercetările privind descoperirea unui leac împotriva cancerului, este preocupat de evoluția lui Andrei și de atracția pe care o exercită asupra propriei persoane tînăra Vera Panaitescu. Evenimentul principal al lumii universitare în care trăiește dr. Cristian este alegerea noului rector. Un doctor ambițios, Codreanu, care vrea să-și pregătească șansele pentru mai tîrziu, îl introduce fără voia lui pe bătrînul doctor în jocul concurenței pentru putere. Candidat potențial prin reputația și meritele lui, profesorul devine astfel un concurent real pentru cîțiva colegi aflați în concurs. Prilej pentru autor de a ne introduce în culisele evenimentului, de a ne face cunoscute personaele angrenate în combinațiile care urmează să funcționeze în curînd. Internat în policlinica la care lucrează Cristian, Redman, fostul procuror, capătă și el un rol în cabala care se pregătește împotriva doctorului. Schematic, **Orgolii** poate fi comparat cu romanul lui Dinu Săraru, **Clipa**. Construcția bipolară este aceeași. De o parte evocarea unui trecut mort, al injustițiilor și delațiunilor, de altă o viață nouă în lipsită de dificultățile pe care le provoacă eterna luptă dintre oameni buni și oameni răi. O comisie de anchetă, care-și desfășoară lucrările în chip neobiectiv, atacă în **Clipa** pe un excelent director de uzină al cărui post e vînat cu insistență de alții. În **Orgolii** se desfășoară un atac similar cu probe false sau improvizate pentru a-l scoate pe doctorul Cristian din concurs. Ideea, și într-un roman și în altul, este că disensiunile nu dispar odată cu dispariția instituțiilor condamnate de istorie și că ele folosesc orice fisuri pentru a-și face loc. Fantomele trecutului, fostul funcționar de cadre în **Clipa**, fostul procuror în **Orgolii** reapar. **Orgoliile** refuză sfîrșitul fericit din **Clipa**. În romanul lui Dinu Săraru un secretar de partid, Dumitru Dumitru, înlătură fără dificultate pericolul. În **Orgolii** personajul justițiar nu există. Cartea lui Augustin Buzura are o turnură simbolică. Doctorul Cristian care a militat întotdeauna pentru adevăr, luptă acum pentru înlăturarea cancerului. Bătălia lui împotriva cancerului e o altă treaptă a bătăliei lui pentru adevăr. Cancerul lui Redman nu este unul real, — odată operat Redman e un om complet sănătos —, ci lăuntric. Dar vocația secretă a fărîturii lui e delațiunea și Redman ticluiește convins declarații false, compromițătoare împotriva omului care l-a însănătoșit. Doctorul Cristian părăsește ședința în care i se contestă violent calitățile morale și profesionale, renunță să-i asculte chiar și pe cei ce-l apără, aceștia nu lipsesc, pentru a se retrage simbolic în munca lui de cercetare prin care speră să găsească leacul împotriva primejdioasei maladii. Cartea lui Augustin Buzura nu este o carte idilică și sfîrșitul nu este un convențional „sfîrșit bun". Obiectivul autorului cade însă în final asupra unui om care nu cedează, care nu abandonează lupta, ceea ce e mai realist și, în fond, tonic.

S-a văzut în **Orgolii** un roman ironic datorită portretelor de profesori medici din roman. **Orgoliile** cuprind într-adevăr o altă „paradă a dascălilor" chiar dacă mediul nu se suprapune exact pe cel descris de Anton Holban, iar incisivitatea autorilor e diferită. În jurul profesorului Cristian se mișcă o ecartă de cadre mediocre din care Augustin Buzura alege cîteva pentru galeria principală a romanului său. Codreanu, Dumitru, Dumitru, Dumitrașcu sînt personaje bipolare. În plină desfășurare a tăberilor caracteriale a spectrului mult cu mai puțin accentuat, a eruptiei fondului lor moral acestea. Portretele sînt făcute cu apă tare. Augustin Buzura configurează situații interesante cum este de pildă Codreanu care are vocația conducerii, știe să joace pe toate cărțile, se deplasează foarte mult de la o partidă la alta, știe să-și creeze din nimic o șansă. El e arivistul de vocație, capabil să clădească de pe acum, cînd șansele lui aproape că nu există, treptele viitorului urcuș. Montează un „complot" la locuința lui Cristian și respins de acesta se dezlasează cu arme și bagaje la concurenții acestuia montînd împotriva doctorului Cristian ședința pe care intenționa s-o monteze în favoarea lui.

Deși intuiția psihologică a mișcării personajelor este la Augustin Buzura punctul forte al prozei lui, cărțile suferă de pe urma lipsei de relief artistic al eroilor. Aceștia sînt pentru autor un fel de funcționari în slujba regiei romancierului, perfect adaptați necesităților unui scenariu bine pus la punct în vederea unei demonstrații ale cărei elemente autorul le pregătește cu grijă, a cărei desfășurare o supraveghează atent, a cărei simbolistică este și ea studiată. Dialogurile dintre aproape toate personajele cărții n-au concretețea umanului, sînt abstracte, discursive, par extrase din dosarele unor intelectuali pedanți. Ele au un caracter scriptic, nu oral, eroii par a-și scrie tot timpul replicile, monologagele și ei nu par a reacționa firesc în fața cuiva. Singurele explozii ale „firescului" pe care le conțin discuțiile din **Orgolii**, ca și cele din **Fețele tăcerii**, uzează de formule ca „bosorogul", „timpit", „cretin", „la dracu" etc., care sar cu atît mai mult în ochi într-o carte în care dialogul e plin de abstracțiuni și de cuvinte mari : adevăr, dreptate, lașitate etc. Nu toate procedeele romanului tradițional sînt de disprețuit și o spunem cu atît mai mult cu cît Augustin Buzura nici nu le ignoră, ba chiar le folosește, naratorul său fiind de tipul cel mai tradițional : el știe, în chip demiurgic, ce gîndesc toate personajele, făcînd loc în **Orgolii** atît gîndului rostit în cap cît și celui rostit cu voce tare. O minimă adecvare a limbajului la personaje s-ar fi impus. Absența ei — infirmitate a autorului ? — creează în romanele lui Augustin Buzura un aer de o uscăciune și o monotonie supărătoare.

Surprinzătoare și tonice prin prospețime, ironie, umor, sînt paginile din jurnalul laborantului delator. Performanța autorului nu e de a ne oferi doar o mostră de limbaj insuficient, tipic minților sărăcăcioase, directe în care realizează o frumoasă se înșiruiește marșa triumfal pe paginile cărții ci de a ne oferi un portret al delatorului chiar, al adversarului lui direct. Anamia a vieții intregului institut. În **Orgolii** vreau laboratorului porecla lui sugestivă a „Canarul", e vorba „lucrărilor" lor perspectiva lui e perspectiva gîscă rîsă, a unor trîndavi, a mîncărilor fortate. Dacă în poveștile plan al romanului se întîmplă „mușcătorii", în pilcul dat, ca în romanele lui Al. Dumas, se înfruntă „valorii". Diferența dintre laboranți și Anamia e de un umor autentic, subconștient. Augustin Buzura nu lasă însă să se piardă grotescul profesional, morala și perspectiva formativă complexului umoristic al personajelor și a ambițiilor absolut ridicole ale lumii interesată a laboratorului. Fără acest jurnal al laborantului, romanul **Orgolii** ar fi fost un act mai mult de datare etică, limită de moralitate cu psihologia redusă a vieții. Jurnalul, destăinuirea cu care e scris, imaginează atmosfera cărții făcînd-o în unele momente realități mai puțin pretențioase, dar mai credibile.

M. Ungheanu

viața cărților

poezie

Spectacol și poezie

Recentul volum*) al lui Leonid Dimov continuă, în cea mai mare parte, o anumită viziune ludică, ușor burlescă, deja prefigurată și formalizată în cărțile anterioare ale poetului, o receptare a universului din punctul de vedere al jocului, mijlocul cel mai sigur de a evita erupțiile necontrolate ale subiectivității individuale. Dar în acest spațiu al convenției artistice, spațiu îngrădit de regula interdicției, confesiunilor cu accent personal, puterea de a construi la scara imaginarului se dovedește fără limită, de parcă torentul de cuvinte traversînd peisaje vopsite în culori țipătoare, în loc să curgă spre tăcere, spre pacea oceanului, ar lua-o brusc în sus, pierzîndu-se dincolo de norî, precum în **Memoria acrobatului:** mai mult al actorului decît al poetului, mai mult al saltimbancului decît al actorului, spațiul de joc al lui Dimov, edenul său de gesturi și cuvinte, odată pus în mișcare, nu se mai poate opri, amintindu-ne parabola ucenicului vrăjitor: „În realitate / Era doar o problemă de cantitate ; / Cînd ajungeam la tavan / Acesta, minuit de-un electrician, / Se desfăcea ca o rozetă / În sunete de trompetă / Și zboruri de liliac, / Iar eu — iată-mă dealtfel că și fac / Semne servanților de jos / Să-mi arunce cît mai ceremonios / Dar așa, ca pe niște proiectile, / Cînd cuburi, cînd bile. / Astfel, așa precum scria pe afiș / Am trecut de acoperiș ; / Se făcuse noapte cu stele / Cînd m-au înconjurat acele / Aparate angajate de dimineață / Ca să se ridice peste piață / Și să-mi azvîrle cu abilitate / Bile și cuburi numerotate, / Din ce în ce mai iute, din ce în ce mai sus / Pînă cînd m-am introdus / Într-o zonă neutră și copleșitoare / Cu strigăte la distanțe unitare".

Constructivismul spațial al lui Leonid Dimov, descriind cu jubilație histrionică aglomerările cele mai heteroclite cu putință ale unei periferii urbane ținînd de domeniul arhaicului, se realizează prin adițiunea continuă de fragmente incompatibile, cu aerul netulburat al celui care depășește în somn obstacole și primejdii de moarte. Condiția de mim pe care și-o asumă poetul, punîndu-se deci la adăpost, apărîndu-se de propriile reacții particulare și, totodată, veselia și ațîtarea de care sînt cuprinse elementele acestui univers proliferant: („Eram vesel și tremuram de ațîtare / În ciuda înălțimilor amețitoare") creează imaginea bufonului în labirintul cuvintelor: el este și Dedal, și Minotaurul, și Tezeu, dar se preface că ignoră partitura Ariadnei din toată această înscenare, fapt nu lipsit de importante consecințe: evazi-absența conflictului erotic din întreaga desfășurare a discursului liric al lui Leonid Dimov și, deci, menținerea acestuia într-o oarecare neutralitate în raport cu efuziunile și confesiunile pasionale, izolarea printr-un cerc magic a spațiului — aici labirintul — în care sînt aglutinate elementele eterogene ale spectacolului și dinamica sa autonomă prin tăierea „cordonului ombilical" (firul Ariadnei) etc. etc. etc.

Spectacolul de marionete regizat și jucat în **Dialectica vîrstelor** cu o plăcere rar întîlnită se petrece, așa cum spuneam, la periferia unui oraș inventat : e, în realitate, numai timbrul, patina, tonul cîntecului de periferie, de mărginire, deloc îngrădit, și predestinat unui anumit ritual existențial, unei convenții speciale menite să ne sugereze imitația, pastișa năzdrăvană, clowneria orașului „autentic", autenticitate întrezărită cu o afișetoare nostalgie: „Privește, turlele-au sunat / Ca la poruncă — bang ! — lovite / De-un aer verde, furișat / Dinspre ostroave fericite. // O, iată, ciucur colorat / De glanțuri și acoperișe. / Înveselit și cocoțat / Așa, deodată, pe costișe: // Cupole se înțeau perechi / Și mici donjoane priponite / În vîrfuri de castele vechi / Din limonit și malahite, // Părea, de jos, un orășel / Sorbit din noapte, de-o lumină, / Cu Faust și Mefistofel /, Stînd la taifas, într-o grădină, // Dar n-apucai să treci de porți / Că se dădeau de-o parte toate /, Creșteau, ca dinadins, cohorți / De catedrale și palate".

Așa cum pentru unii poeți cuvintele au un sunet metafizic al lor, pentru Leonid Dimov ele au în primul rînd o culoare fizică; ludice și imprevizibile ca peripețiile unui arlechin într-un labirint deschis privirii spectatorului, poemele sale au din cînd în cînd fericitul privilegiu de a fi echivalentul verbal, plin de prospețime și gîngășie, al unor vise colorate.

Dan Laurențiu

*) **Leonid Dimov: „Dialectica vîrstelor", editura Cartea Românească, 1977.**

prozăă

Cunoașterea de sine

Ncua carte[1]) a lui Vasile Andru, cuprinzînd nouă povestiri, are un titlu semnificativ pentru intențiile autorului. Personajele sale poartă cu ele dorințe vechi, nedate, ascunse cu grijă mai multe în tainele sufletului, care se relevă în situații cu valoare de simbol. Scriitorul este aproape întotdeauna portretistul, a cărui tehnică constă în a-i pune pe aceștia în situații-limită, în care ei se dezvăluie în mod firesc, fără ostentație de către autor. Legenda înconjurează realul și-l domină, dictînd gesturi surprinzătoare. („Antonia și stîncile"), visul și veghea se suprapun („Lupul"), mecanismele memoriei ancestrale se pun în mișcare, aruncînd seducătoare punți între trecut și prezent („Solia persană").

De o factură deosebită este piesa care are cea mai mare întindere în volum, intitulată „Starea de veghe". Deosebirile privesc atît construcția cît și tema. Povestirea se desfășoară pe două planuri. Într-unul evoluează Anton, fiul întors la casa părintească după o lungă absență, în celălalt, părinții, Fevronia și Grigore. Spațiul mare (povestirea cuprinde jumătate din paginile cărții) îl obligă pe autor să acorde mai multă atenție personajelor. Dacă în celelalte compoziții ele nu aveau decît funcție ilustrativă, impusă de structura parabolei, acum capătă dreptul la aplecarea în sine. Învinsul de la Waterloo este acum învingător. Același precept încearcă să-l urmeze personajul din „Meciul de Karate", dar tentativa sa eșuează („Încă nu-și cunoștea bine trupul. Încă nu-și călătorise toate drumurile interioare, toate ostroavele ființei"). O barieră invizibilă se opune cunoașterii totale, învăluind parcă în alte mistere, înțelese cu adîncime de către autor. Legenda înconjurează realul și-l domină, dictînd gesturi surprinzătoare. („Antonia și stîncile"), visul și veghea se suprapun („Lupul"), mecanismele memoriei ancestrale se pun în mișcare, aruncînd seducătoare punți între trecut și prezent („Solia persană").

De o factură deosebită este piesa care are cea mai mare întindere în volum, intitulată „Starea de veghe". Deosebirile privesc atît construcția cît și tema. Povestirea se desfășoară pe două planuri. Într-unul evoluează Anton, fiul întors la casa părintească după o lungă absență, în celălalt, părinții, Fevronia și Grigore. Spațiul mare (povestirea cuprinde jumătate din paginile cărții) îl obligă pe autor să acorde mai multă atenție personajelor. Dacă în celelalte compoziții ele nu aveau decît funcție ilustrativă, impusă de structura parabolei, acum capătă dreptul la o biografie ce se constituie din rememorări sau prin dialog. Tema povestirii s-ar putea numi „descoperirea familiei" și este derivată din motivul întoarcerii fiului risipitor. După o experiență soldată cu un eșec, Anton se întoarce acasă cu speranța de a-și regăsi echilibrul pierdut. Prilej de reflecție care conduce în cele din urmă la înțelegerea exemplarității părinților : „Dar ei, nu erau oare niște inițiați în misterele actului perfect ? Și drumul spre umilință, despre care vorbesc Părinții deșertului, și realizarea gestului pur despre care vorbesc orientalii, oare ei nu le urmaseră, nu le făptuiseră, în lungul acestei vieți aureolate de muncă și de pămînt !" Această descoperire are forța unei revelații. Anton pornește pe cîmp în căutarea părinților. Dar întîlnirea nu are loc, cele două planuri ale povestirii nu se intersectează, eroului refuzîndu-i-se accesul la lumea de valori durabile și echilibre perfecte în care trăiesc cei doi bătrîni. Acceptarea se va produce în chip simbolic în scena finală, cînd fiul îmbrățișează cu pioșenie singurul obiect salvat de la incendiul care mistuie casa părintească : usa masivă de stejar pe care tatăl încrustase însemnele unei tradiții milenare. Este gestul de recunoaștere și asumare prin care eroul devine element într-o lungă serie, simbolizînd perenitatea unui mod de existență.

Ceea ce grevează asupra calității acestei povestiri, frumos gîndită, ca dealtfel asupra calității întregului volum, este prețiozitatea limbajului. În „Starea de veghe" carența se observă mai ușor, pentru că aici personajele aparțin mediului rural, fapt ce înlătură probabilitatea unei intenții stilistice. Defect remediabil, care nu falsifică sunetul distinct al literaturii scrise de Vasile Andru.

Valentin F. Mihăescu

[1]) **Vasile Andru : „Arheologia dorințelor" — Editura Eminescu, 1977.**

prezențe

Cenaclul „Luceafărul" în mijlocul muncitorilor

● Continuînd tradiția organizării unor întîlniri literar-artistice în mijlocul oamenilor muncii din întreprinderi, membrii cenaclului revistei „Luceafărul" au fost, de astă dată, în mijlocul muncitorilor **Întreprinderii de nasturi și mase plastice** din București.

Desfășurată în atmosfera de lucru a întreprinderii, în chiar incinta unei hale de producție, întîlnirea s-a bucurat de o caldă primire. Spectatorii — muncitori, tehnicieni, ingineri — au urmărit cu interes pe poeții Daniela Crăsnaru, Ioana Diaconescu, Mara Nicoară, Liliana Ursu, Nicolae Dragoș, Dan Verona, precum și pe mai tinerii poeți, invitați ai revistei noastre, debutanți în cadrul cenaclului revistei „Luceafărul", Valeriu Bârgău, Marin Lupșanu și Adrian Frățilă, membri ai cenaclurilor de poezie din **Cenaclul „Luceafărul" în mijlocul** Slobozia, Tîrgu-Jiu și Hunedoara. Și-a adus, de asemenea, omagiul de cîntec și sensibilitate talentatul interpret de muzică tinără, Benedict Popescu.

● **Livres Romains**, nr. 3, a.c. De curînd apărut, ultimul număr al acestei publicații reține atenția și acum, prin rigurozitatea spiritului informativ. În același timp, se remarcă prezența unui mare număr de analize critice concise și nuanțat totodată, arată „pe viu" ce anume reprezintă datele statistice și bibliografice înserate în cuprinsul revistei. Ne întrebăm însă dacă din nu puținele cărți de critică și istorie literară apărute în ultima perioadă, tocmai **Sburătorul** de G. Gheorghiță (ale cărui serioase insuficiențe au fost prompt și argumentat dezvăluite în o serie întreagă de cronici și recenzii) merită cinstea de a fi elogiat prezentată de Elena Zaharia-Filipaș în paginile acestei prestigioase și răspîndite publicații.

● **„Opinia studențească"**, revista editată de Consiliul Uniunii Asociației Studenților Comuniști din Iași, numărul pe luna iulie a.c., se remarcă prin varietate, spirit tineresc și exigență. Materialelor cu profil publicistic și reportericesc (însemnări, anchete și reportaje precum cele intitulate: **Azi, mîine...** de Sliviu Lupescu, **Un semestru care începe la Cernavodă și ține pînă la Agigea sau invers** de Ștefan Mitroi, **Dialog despre design**) li se alătură în chip fericit două grupaje de poezie (autori: Gheorghe Bogoredea și Cătălin Bordeianu), un interesant eseu despre Herbert Marcuse semnat de C. Petcu și o pătrunzătoare cronică literară având drept obiect ultimele volume de poezie ale poeților Ileseni Ioanid Romanescu și Ion Chiriac. Semnatarul amintitei cronici literare este tînărul și talentatul critic M. Leoveanu. Ținuta în general sobră, dovedind un real simț de răspundere, a cestui număr din **Opinia studențească**, din păcate, este umbrită tocmai de ultima pagină, unde ne este dat să citim următorul panseu-glumă cel puțin puerili: „S-a terminat sesiunea...! / A început vacanța...! / Sic!" Fără comentarii...

cartea de debut

Melancolie și modernitate

Marile teme ale existenței circumscrise unei anumite civilizații, cum este, de pildă, cea contemporană, devin teme poetice de la sine și cu condiția ca poetul să fie în stare a se elibera cît mai mult de tentația viziunilor strict documentare, reportericești. Oricît de agil, într-o asemenea direcție, ochiul său nu poate concura nici pe departe cu necruțător de penetrantele posibilități de a **vedea totul** de care dispun disciplinele specializate în studiul fenomenului. Sigur, fascinația peisajului sui-generis propus de ceea ce un mare poet (A. E. Baconsky) numește civilizația anotimpului electronic nu poate fi — și nici nu trebuie ! — reprimată de tot. Însăși „suprarealitatea" la a cărei captare poetul aspiră are neconditionat nevoie de o asemenea sugerare a originalului. Ca atare, o **Scrisoare din secolul XXI** imaginată de Liliana Ursu*), nu se poate nici ea dispensa de asemenea elemente „de decor" ; — efectiv funcționale —, cu atît mai mult cu cît în final aflăm în chip explicit ce anume a vrut să spună poeta : „Scrîșnetul invidios al macaralei de afară / destramă ultimul miraj / și fluturi morți infloresc pe balcoane / și apa înghină cîntece barbare / în țevile acestor schelete de metal. / Privesc pe geam cum pe autostradă / o ambulanță aleargă la-ntrecere cu timpul / și sună disperat sirena, / întins pe targa e un motor / ce suferă scăldat în transpirația rece, / de benzină. / P.S. La ascensor stau cuminți aliniate / toate păsările din cartier / ce-au uitat să zboare / și urcă iar la ultimele etaje / să-și aducă aminte de cer". De la atari imagini, în care viziunea poetică se confundă aproape imperceptibil cu „peisajul", se trece cu multă decizie la proiecțiile metaforice de anvergură reflexivă, apăsate de o grea melancolie : „Cîmpiile arate de plugul autostrăzi / Ademenitoare singurătatea, ultima pasăre Phonix. / Din străfundul ei o noapte se naște / „To be or not to be" / Și atîtea semne sfîșietoare / Atacă brazda de asfalt / Vor mai rodi semințele, vor mai rodi ? / Deșertul cenușii, aeroporturi neființe / în așteptarea rătăcitei lumi / O [illegible] / E locuința Arlechinului / Pe [illegible] / Au prezumțiosul-o în hainecuviințată [illegible] / A ochilor noștri cavernă să [illegible] / Doar țipăt de neon".

Cum se vede, problematizarea într-adevăr autentic lirică a temei se produce în momentul în care pe „scenă" își face apariția personajul mitologic. Arlechinul, în a cărui „ființă" o identificăm pe aceea a eului poetic însuși. Părat numai că. În aceeași **Scrisoare**, continuînd versurile de mai înainte, autoarea simte nevoia unor considerații și explicații care, în pofida valabilității lor obiective indiscutabile, artistic nu aduc aproape nimic nou la cele spuse în pasajele precedente : „Pe cruce de beton suie orașul / Cînd trecerea Styxului e ultimul ordin / „To be or not to be" / Cîntă bomba atomică, / Războiul are trac / „To be or not to be"... / Chiar dacă la bursa timpului / Visele nu mai rentează / Și lacrimile înseamnă faliment / Vom continua să visăm, să plîngem, să iubim / Iubirea nu-i marfă de contrabandă, / Viața noastră nu-i un împrumut / Vom continua să auzim / Cum crește iarba în cîmpie / Cum trece vara prin mesteceni / Vom continua să trăim".

Revenind însă la prima parte a poemului, să arătăm că „personajul" de aici, Arlechinul, face o carieră realmente strălucită într-un alt ciclu al cărții, creează din nimic o sansă. El e arivistul de vocație, capabil să clădească de pe acum, cînd șansele lui aproape că nu există, treptele viitorului urcuș. Montează un „complot" la locuința lui Cristian și respins de acesta se dezlasează cu arme și bagaje la concurenții acestuia montînd împotriva doctorului Cristian ședința pe care intenționa s-o monteze în favoarea lui.

Deși intuiția psihologică a mișcării personajelor este la Augustin Buzura punctul forte al prozei lui, cărțile suferă de pe urma lipsei de relief artistic al eroilor. Aceștia sînt pentru autor un fel de funcționari în slujba regiei romancierului, perfect adaptați necesităților unui scenariu bine pus la punct în vederea unei demonstrații ale cărei elemente autorul le pregătește cu grijă, a cărei desfășurare o supraveghează atent, a cărei simbolistică este și ea studiată. Dialogurile dintre aproape toate personajele cărții n-au concretețea umanului, sînt abstracte, discursive, par extrase din dosarele unor intelectuali pedanți. Ele au un caracter scriptic, nu oral, eroii par a-și scrie tot timpul replicile, monologagele și ei nu par a reacționa firesc în fața cuiva. Singurele explozii ale „firescului" pe care le conțin discuțiile din **Orgolii**, ca și cele din **Fețele tăcerii**, uzează de formule ca „bosorogul", „timpit", „cretin", „la dracu" etc., care sar cu atît mai mult în ochi într-o carte în care dialogul e plin de abstracțiuni și de cuvinte mari : adevăr, dreptate, lașitate etc. Nu toate procedeele romanului tradițional sînt de disprețuit și o spunem cu atît mai mult cu cît Augustin Buzura nici nu le ignoră, ba chiar le folosește, naratorul său fiind de tipul cel mai tradițional : el știe, în chip demiurgic, ce gîndesc toate personajele, făcînd loc în **Orgolii** atît gîndului rostit în cap cît și celui rostit cu voce tare. O minimă adecvare a limbajului la personaje s-ar fi impus. Absența ei — infirmitate a autorului ? — creează în romanele lui Augustin Buzura un aer de o uscăciune și o monotonie supărătoare.

Surprinzătoare și tonice prin prospețime, ironie, umor, sînt paginile din jurnalul laborantului delator. Performanța autorului nu e de a ne oferi doar o mostră de limbaj insuficient, tipic minților sărăcăcioase, directe în care realizează o frumoasă se înșiruiește marșa triumfal pe paginile cărții ci de a ne oferi un portret al delatorului chiar, al adversarului lui direct. Anamia a vieții intregului institut. În **Orgolii** vreau laboratorului porecla lui sugestivă a „Canarul", e vorba „lucrărilor" lor perspectiva lui e perspectiva gîscă rîsă, a unor trîndavi, a mîncărilor fortate. Dacă în poveștile plan al romanului se întîmplă „mușcătorii", în pilcul dat, ca în romanele lui Al. Dumas, se înfruntă „valorii". Diferența dintre laboranți și Anamia e de un umor autentic, subconștient. Augustin Buzura nu lasă însă să se piardă grotescul profesional, morala și perspectiva formativă complexului umoristic al personajelor și a ambițiilor absolut ridicole ale lumii interesată a laboratorului. Fără acest jurnal al laborantului, romanul **Orgolii** ar fi fost un act mai mult de datare etică, limită de moralitate cu psihologia redusă a vieții. Jurnalul, destăinuirea cu care e scris, imaginează atmosfera cărții făcînd-o în unele momente realități mai puțin pretențioase, dar mai credibile.

M. Ungheanu

Portrete cu Arlechin mai... false uneori. Modernitatea melancolică, uneori elegiacă, a poeziei scrisă de Liliana Ursu. În sfîrșit cărți, atinge cote înalte. Între cele mai înalte. În fapt cărții pentru cărora poemele de aici se constituie într-un „jurnal" poetic în care „sufletul feminin", bătînd de marele avatarum ale „anotimpului electronic" se metamorfozează, punîndu-și masiv cîndaniul și, mai ales, totul-epitimiului erou mitologic „Arlechinul călătorește / Într-o traiectă din înalt / Ce colorează pe rînd / La ea îndămați sînt / Amîndouă purtînge ai somn / El zîmbește / Și fiecare zîmbet al lui / E o pasăre veche / Ce cade lin peste oraș / Fiecare-o sprijină / Pe lumea din mîini a lumii / Tristețe rece, / Tristețe înmulțită / Iar zeci / Dintr-o lovitură / Îi despică simetrica / În două / O jumătate de singurătate sînt"

În schimb, cînd poeta renunță la travestiuri, în sensul că lirismul nu mai e „narat" ci, pur și simplu „strigat", rezultatele sînt discutabile : „Te dezleg de nopțile [illegible] / de cuvinte [illegible] / de pietre [illegible] / de vietate [illegible] / de gîndul ce le-au dus cu tine / de orele semănate în carne [illegible] / de clipa învierii tale-n mine" etc. Cu toate acestea, nu s-ar putea afirma că Lilianei Ursu, (deținătoare a premiului revistei **Luceafărul** pentru poezie), poetă înzestrată cu o remarcabilă acuitate în ceea ce privește percepția „sinelui" feminin, îi lipsește însușirea de a scrie scurte și concentrate poeme, în care, precum la Nina Cassian de exemplu, dialogul sau monologul erotic se dispensează aproape complet de disimularea amplă și incifrat metaforică : „Umbra ta cutreieră lumea, atît de departe ești ! / Dar rădăcinile tale respiră în mine / Adulmecind primăvara, fiara cu colții de fildeș / Și zilele, nopțile mele așteaptă încă / Întoarcerea risipitoarei, risipitei tale umbre". **(Umbra ta).** La fel în **Dincolo de tine**, poem impresionant prin lapidaritatea și nu mai puțin prin marea lui tensiune confesivă : „Singurătăți de nisipuri / mă-ngroapă incet, incet, / pînă ce devin o imensă clepsidră, / golită de timp, / din care curg doar eu, / aproape și totuși atît de departe, / de mare".

Nicolae Ciobanu

*) **Liliana Ursu „Viața deasupra orașului", Ed. „Cartea Românească", 1977.**

critică

Diversitatea monografiei critice

Monografia poate deschide cel mai larg și profund orizont asupra unui spațiu artistic. Dacă nu așezată un val opac de date și referințe peste opere și scriitori și dacă nu confundă interpretarea cu un război împărțit de cretături egale. Totuși piatra de încercare a operei ca și a receptării ni se pare a fi acest gen, cel mai dificil și mai creator al criticii, dar și cel mai obtuz atunci cînd e mînat de academism sau axaltat de amatorisme. Locul monografiei e luat pe nedrept de eseu tot astfel cum antologia înlocuiește arbitrar ediția completă. După **Ilarie Chendi**, Mircea Popa alege o nouă personalitate culturală din planul al doilea sau din fundalul istoriei literare, dedicînd o monografie*) sobră și informată lui **Ioan Molnar Piuariu** cu intenția de a-l situa alături de corifeii școlii ardelene ca „un egal al colegilor săi de generație", ca „un membru cu drepturi depline... ieșind din situația de secundariat artistic pe care critica de pînă azi i-o impusese". Substratul demonstrației ca și ipoteza de la care se pornește au o traiectorie polemică nedeviată de exagerări sau formule ostentative. Mișcarea criticului seamănă cu trecerea de la frescă și basorelief la portret. Mircea Popa înlocuiește tabloul global al unei epoci cu „detalieri, și precizări succesive" obținute prin „radiografia" unei personalități a timpului. Apropierea de Ioan Molnar Piuariu nu e întîmplătoare. Alegerea evidențiază iluminismul de nuanță ortodoxă al Școlii Ardelene, pragmatismul unei epoci alături de gîndirea ei teoretică și de utopie, vasele comunicante istorice, sociale, politice și estetice ale enciclopedismului românesc, europenizarea cu substrat național a instituțiilor și conștiințelor și nu doar latinizarea, umanismul ca lecție integrală despre om și pentru om și nu doar ca proiect social sau discurs anatomic. Scrisă mai concentrat, într-un stil mai direct polemic ce-ar așeza culorile și contrastele cu un cuțit și nu cu pensule fine, monografia despre Ioan Molnar Piuariu ar fi fost și mai percutantă. Biografia urmărește prea mult „pas cu pas drumul devenirii unui scriitor" acolo unde putea să se oprească și să rezolve cîteva probleme de răscruce. Mircea Popa are meritul de a le enunța și pune în ecuație fără a duce demonstrația la capăt — pentru a lumina consecințele complexe ale acestei desfășurări. Sînt viabile observațiile despre gîndirea istorică și filozofică, retorică și estetică, politică și socială a lui Ioan Molnar Piuariu precum și cele privitoare la preromantismul scrierilor sale. E bine argumentată poziția sa de mediator al unor soluții și idei cît și aceea de novator în spiritul economiei moderne. Legătura lui Ioan Molnar Piuariu cu evenimentele concrete, acut marcate de prezentul și praxisul acelei epoci, prin această vizionare, completează dimensiunile Școlii Ardelene, prea schematic și abstract păstrate în memoria noastră, obligîndu-ne la o redefinire ideologică și estetică a momentului. Portretul obținut e convingător și realist, are forță și respirație, fără a fi traversat de excese cromatice.

În cazul lui Mircea Vaida, alegerea lui **Ion Budai Deleanu** ca erou al unei monografii critice**) nu mai echivalează cu aducerea în prim plan a unui scriitor din planul secund al istoriei literare. Situat în prima linie a literaturii române și universale, scriitorul impune dificultăți de altă natură comentatorului operei sale. Mircea Vaida optează pentru monografia de nuanțe și propune o galerie de portrete ale aceluiași scriitor. Tabloul cronologic păstrează tonul neutru. Urmează imaginea istoricului și a lingvistului mai puțin cunoscută, cea a omului social și politic așa cum îl definește creația sa. Aceasta e depozitarea unei gîndiri materialiste și raționaliste, marcate de ideile lui Hobbes din **Leviathan**..., de J.J. Rousseau și Montesquieu, de Revo

biografia debuturilor

„Un roman despre Avram Iancu este un vechi vis al meu“

Invitatul nostru

Francisc Păcurariu

„A trebuit să optez pentru o profesiune cu adevărat sigură“

— Din cîte știu, sînteți născut la 2 ianuarie 1920, într-un sat din sudul județului Bistrița-Năsăud : Teaca. A avut copilăria dumneavoastră, petrecută aici, vreo înrîurire asupra viitorului scriitor ?

— Pentru mine, orizontul existențial al copilăriei a reprezentat un element fundamental nu doar pentru scriitorul ce-am devenit, ci pentru întreaga mea evoluție umană. Și asta, din cauza răsturnării bruște și dramatice a acestui orizont existențial. Adică, în satul copilăriei mele trăiau, în ordinea numărului lor, sași, români și unguri. Între ei exista o prietenie deplină. N-am asistat în tot decursul copilăriei mele, la nici un conflict grav de ordin național. Dimpotrivă, se trăia acolo într-o adevărată osmoză ; a obiceiurilor, a indeletnicirilor, a felului de-a fi. Sașii preluaseră de la români un mai acut simț al ospitalității. Românii deprinseseră de la sași metode mai severe de a concepe gospodăria. Mai mult, aveau loc, între țărani, căsătorii mixte. Pe scurt, cam aceasta a fost atmosfera în care am trăit pînă pe la 20 de ani.

— Ce s-a întîmplat în acel moment ? Ce-a răsturnat această piramidă morală ?

— Au venit anii ascensiunii fasciste, 1938—1939. Apoi, în 1940, Dictatul de la Viena. Din acest moment, lumea în care trăiserm s-a dat peste cap.

— Ce s-a întîmplat cu oamenii în mijlocul cărora trăiseți ?

— O parte din sași a fost impinsă spre hitlerism. Unii dintre unguri au căzut pradă demagogiei horthyste. Noi, românii, ne-am retranșat în rezistență ca timp de-o mie de ani. Așadar, brusc și absurd pentru un tînăr ce nu împlinise nici 20 de ani, în lumea în care trăia s-au ridicat niște ziduri. Am fost foarte profund zguduit de toată această întorsătură a lucrurilor, a vieții.

— Ce s-a întîmplat cu dumneavoastră ?

— Am fost pus în fața unor opțiuni care au marcat întreaga mea viață ulterioară. Drama, în acel moment, stătea tocmai în lipsa mea de experiență, iar opțiunile, cum o să vedeți, nu erau dintre cele prea puțin importante.

Mai întîi era problema : rămîn sub ocupație străină sau nu ? Ocupația horthystă era de-o ferocitate neîntîlnită. Nu uita că fascismul ungar se baza pe-o jandarmerie ale cărei acte de cruzime nu se pot compara decît cu cele ale vestitei „Guardia Civil“ spaniole. Dar în Ardeal cedat rămîneam două milioane de români între care și tatăl meu, care nici n-a vrut să audă de plecare. Cuvintele tatălui lui Sabin Popa, din cartea mea „Labirintul“ („Ce-mi pasă mie de Horthy ? El vine și pleacă. Noi rămînem mereu aici, ca și munții. Am trăit noi și sub dracu și tot am rămas“, etc.) îi aparțin, de fapt, tatălui meu. Așadar, pînă la urmă am hotărît : eu nu plec !

— Cam cine a rămas atunci în Ardeal ?

— Da, a fost și asta o problemă. Rămîneau două milioane de români. Pentru ei — majoritatea lor constituind-o țăranii —, adică pentru viața lor, pentru sănătatea lor, pentru cultura lor, aveau cițiva medici, cițiva avocați, cițiva profesori.

— De ce așa puțini ?

— Fiindcă cine n-a plecat de bună-voie, a fost alungat. De noi, cei mai tineri, mai mult băieți decît bărbați în toată puterea cuvîntului, nu erau preocupați. Nu bănuiau în noi o forță. În orice caz, situația noastră, a românilor rămași, redevenise, într-un fel, cea din timpul Memorandului. Zic într-un fel, pentru că de fapt era mult mai greu. Pe vremea Memorandului existau legi ; acum existau aparențe de legi. Pe vremea Memorandului puteai fi închis doi ani ; acum erai trimis „doar“ șase luni în Ucraina, timp suficient însă pentru a-ți lăsa oasele, în companiile de muncă, adevărate lagăre de exterminare mobile. Cam asta era perspectiva ce se deschidea în fața unui tînăr, care ajuns la vîrsta cînd mai bine i-ar fi fost să se țină după fete, intra într-o mișcare de eliberare națională, cu implicații și răspunderi din cele mai grave pentru viața unui om.

— Care a fost cealaltă opțiune ?

— Cea a profesiunii. În iunie 1940 mi-am dat bacalaureatul. La 1 septembrie au intrat horthyștii, iar la sfîrșitul aceluiași septembrie eu trebuia să optez pentru facultatea ce urma s-o frecventez. Eram decis, de mult, să fac Filozofia. Numai că... Știți doar ce discuții a avut, spre exemplu, un Blaga cu părinții săi, cînd a optat pentru o „meserie“ ca filozofia, și slavă domnului, ei nu erau tocmai săraci, pe cînd tatăl meu era un pîrlit de cismar. În situația asta, a trebuit să optez pentru o profesiune cu adevărat sigură, pe care s-o pot practica oriunde și de pe urma căreia să-mi pot cîștiga existența. Am ales medicina.

„Debutul meu — o carte necesară, nu una autentică“

— Debutul dumneavoastră în revistă s-a produs chiar în 1940. V-aș ruga să-mi vorbiți despre situația publicațiilor românești ce apăreau în Ardealul ocupat.

— Apăreau doar două publicații în limba română : „Tribuna Ardealului“, la Cluj, ziar, și săptămînalul „Săptămîna“, la Bistrița. Eu am debutat, într-adevăr, în 1940 la „Tribuna Ardealului“. Se făceau în ziar apeluri către tinerii intelectuali să se adune în jurul acestui ziar, să publice. Spiritul mobilizator a fost regretatul Gheorghe Dăncuș, devenit, mai apoi, directorul muzeului etnografic din Cluj. În toamna lui 1940 am publicat prima poezie. Apoi au urmat eseuri, articole, cele mai multe apărînd în pagina ziarului ce se numea „Grai și suflet românesc“.

— Vă mai amintiți cum se intitula acea primă poezie ? Mi-o puteți recita ?

— Se chema „În cobuz de dor“ și era cam așa :

În cobuz de dor îmi sună
jefuiți de basme, anii.
Se rotesc în zări ereții
peste volburile străinii.
Izvorăsc minuni din bezna
inimii însingurate
Pasărea ursitei, tainic,
din străfund de veacuri bate.
Trist ascult tăcerea lumii
zămislindu-se-n genună.
Numai, inima, zăluda,
În cobuz de dor îmi sună.

Trebuie să-ți spun că poezia scrisă și apărută în acei patru ani în Ardealul ocupat este, prin conținut, puțin semnificativă din punct de vedere politic și, aproape implicit, chiar estetic. Poezia mea „În cobuz de dor“ a fost, poate, una dintre cele „mai politice“ admise de cenzura horthystă. Cuvinte nenumărate, precum străfund de veac, tristețe, neliniște, dor, jale, așteptare, singurătate, etc. nu erau admise. Dar literatura modestă publicată în acei ani are o importantă semnificație politică prin marcarea unei prezențe culturale a unei limbi.

— În volum, cum ați debutat ?

— Într-o antologie intitulată *Versuri din Transilvania de Nord*, alcătuită și publicată în 1941 de același Gheorghe Dăncuș. Aveam în ea cam 14—15 poezii.

— A fost comentată această antologie ?

— În Ardealul ocupat, foarte puțin. Dincolo, au scris despre ea Radu Stanca, Victor Iancu, Emanoil Bucuța, Vasile Netea ș.a.

— Ce-mi puteți spune despre debutul dumneavoastră editorial ?

— Ce să-ți spun ? Lucrurile s-au petrecut, și cu el, în ordinea „firească“ a vremii respective. În 1942 vroiam să public un volum de poezii — „Psalmii neliniștii“. Cenzura nu mi-a lăsat, din tot volumul, decît ...două cuvinte : *Psalmii* și *Cuprins*. Nicolaus Von Horthy nu admitea, nu „înțelegea“ cum ar putea să aibă vreun cetățean neliniști în Ungaria condusă de el !

— Ce fel de cenzură se folosea ?

— Nu exista *cenzură preventivă*. Adică nu trimiteai manuscrise la cenzură. Nu. Mergeau direct spălturile, și cum spălturile constituiau deja *act public*, refuzarea lor de către cenzură putea atrage și *pedeapsă penală*. Gheorghe Dăncuș, pentru încercarea de a reproduce poezia lui Coșbuc „Noi vrem pămînt“, a primit doi ani de închisoare.

— Și totuși, „Psalmii neliniștii“ au apărut. Chiar în 1942.

— Da. Am luat manuscrisul, l-am „pieptănat“ cum trebuie și l-am trimis la tipografia „Săptămîna“ de la Bistrița. Aici, cenzorul era un sas ; nu avea o „sensibilitate“ atît de ascuțită în fața textelor cuprinzînd eventuale referiri la situația din Ungaria horthystă. Pe el îl interesa un singur lucru : să nu faci nici o aluzie antihitleristă ! Și cartea a apărut... Era un volum ridicol, care nu avea mai nimic comun cu volumul inițial.

— De ce l-ați publicat ?

— Pentru că atunci trebuiau cărți cu cuvinte românești ; orice fel de cărți, numai să fie, să citească omul. În afară de „Tribuna Ardealului“ și de „Săptămîna“ în tot acel timp singurele tipărituri în românește le constituiau niște calendare. Victor Iancu a și numit acea perioadă, „Cultura calendarelor“, arătînd că, practic, ne întorsesem la situația de cu 200 de ani în urmă.

— Cine a scris despre carte ?

— A fost recenzată foarte puțin. Nici n-am trimis-o. Era, cum vreau să te fac să înțelegi, *o carte necesară, nu una autentică*. Mi-amintesc, totuși, că, în „Transilvania“ de la Sibiu a scris despre ea Radu Stanca.

— Mai aveți manuscrisul original ? Adică forma autentică a cărții ?

— Aici ai atins, fără să știi, o coardă foarte sensibilă. Dragă tovarășe Tudoran, am acest manuscris, ca și multe altele pe care nu le-am putut tipări. Le string și cîndva, poate într-un volum de „Poezii alese“ le voi publica pe toate. Acel volum va avea, sigur, și o prefață.

— Care va fi prima frază a acestei prefețe ?

— Exact cum îți dictez acum : „Sînt bintuit de manuscrise, ca un vechi castel scoțian de stafii“.

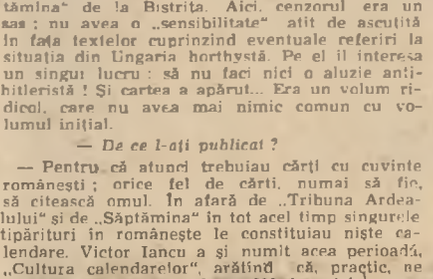

Vasile Năstăsescu : „Contesina“

— Mai pomeniți-mi numele altui volum a cărui apariție ați ratat-o.

— În 1943, am predat E.R.A.N.-ului — Editura românească din Ardealul de Nord înjghebată cu mari greutăți chiar în acel an — un volum al cărui titlu — ales pentru a nu „jena“ cenzura — era „Lauda singurătății“.

— De fapt, ce semnificație avea această „laudă“ ?

— Următoarea : în această vreme, ne asumăm, fiecare singuri, responsabilitatea de-a lupta și supraviețui.

— Ce s-a întîmplat cu manuscrisul ?

— În primăvara lui 1944 în haosul produs de manifestarea studenților fasciști, a fost distrusă și tipografia. Spălturile cărții mele s-au pierdut. Poeziile le am. Își vor găsi și ele locul în acel volum selectiv — pe care-l voi intitula, probabil, „Omul bîntuit de manuscrise“.

— Ce-ar mai putea intra în această „selecție de autor“ atît de ciudată ?

— „Cartea lui Iona“. În aprilie 1944, după ce-am aflat de bombardamentul de la București, căruia îi căzuse victimă nu cartierul rezidențial, ci cel mai sărac cartier al orașului, Grivița, am scris acest volum : de fapt, un poem mai lung. Luam tema biblică a lui Iona și o tălmăceam după gîndul meu..

— Adică ?

— Dumnezeu nu renunță să ardă Ninive. Arde Ninive, dar nu și palatul regelui. Profetul se revoltă nu pentru că Dumnezeu i-ar fi infirmat profeția, ci pentru că nu-l pedepsise tocmai pe păcătos ! Refrenul poemului era : „Cînd nedreptatea și silnicia domnesc pe pămînt / Cel ce tace umil / Chiar de-i sfînt / E complice“.

Poemul a rămas nepublicat : după Eliberare, am uitat de el, dar cum vă spuneam, nu l-am uitat de tot. Îl voi „repune“ în drepturi, ca pe un document de epocă.

„LABIRINT — o carte împotriva fascismului“

— Cînd ați început să vă gîndiți la „Labirintul“, romanul dumneavoastră atît de comentat de critica literară, cartea care v-a „relansat“ ca scriitor și v-a impus ca prozator ?

— M-am gîndit la el chiar din prima zi a ocupației horthyste ! Mi-am spus : ce pot face eu pentru a nu uita această epocă ? Eram prea tînăr, iar majoritatea reacțiilor mele erau specifice vîrstei — reacții sentimentale. Mi-am zis că șansa mea stă în alegerea calității de *martor*. Am început colectarea materialului pentru această carte, cu memorarea cîntecelor de exterminare horthyste. Stringeam din dinți, uneori plîngeam, și încercam să nu uit nimic. Înțelegeți, sper, că nu eu sînt, cum au crezut unii, Sabin Popa. N-aveam cum ; Sabin Popa e un om cu experiență. Dar fiind și-un roman autobiografic, personajul care-mi corespunde în carte este studentul Tibi Baciu.

— În timp ce „colectați materialul“ pentru „Labirint“ — aș zice, în timp ce-l trăiați ! — erați student. Ce altceva făceați ?

— Intrasem, de-acum, în redacția „Tribunei Ardealului“. Făceam gazetărie. Adică nu stăteam opt ore în redacție, ci treceam pe-acolo și-l întrebam pe Raul Șerban, acum profesor de istoria artei aici, la București, pe-atunci secretar general de redacție al ziarului, „Pentru mîine de ce-aveți nevoie ?“ Primeam comanda și o aduceam rezolvată pînă la închiderea ziarului. Dimineața mergeam la cursuri, la laborator, la disecție, apoi intram în viața orașului. Știam totul, vedeam totul. A fost o perioadă de mare, totală și importantă cunbaștere a realității sub toate aspectele ei.

— Cum a evoluat viața „Labirintului“ ?

— Ea cunoaște două etape distincte. Mai întîi, cea în care era — și firesc pentru vîrsta mea, pentru lipsa mea de experiență — *o carte a urii*. Cunoscîndu-i mai bine pe mai *trecuții prin viață*, pe comuniști, printre care pe profesorul Tudor Bugnariu, care altfel înțelegeau mecanismele istoriei, încet, încet am ajuns la cea de-a doua etapă, cea firească, în care poziția devenea : *noi toți împotriva fascismului !* Zic că era etapa firească, pentru că eu însumi văzusem unguri cinstiți care se ridicaseră împotriva asupririi horthyste, eu singur îi văzusem mai apoi apărînd Clujul.

— Cînd ați început scrierea cărții ?

— Imediat după Eliberare. Dacă limpezirea asupra poziției cărții se produsese, acum intervenea problema strictă și atît de complexă a construirii ei. Prima variantă era cea a unei relatări autobiografice și ea nu a fost reușită tocmai din cauza superficialității cu care tratam fondul problemelor. Defectul venea din firava optică a unui „personaj“ ; prea tînăr. Eu singur ajungeam să mă întreb : „De unde știe un personaj atît de tînăr tot ce se derulează în carte ?“ Am renunțat. Apoi m-am apucat și-am scris o nouă variantă, un mamut de 1 000 de pagini, carte pe formula balzaciană, în care se pătrund și întrepătrund la infinit vieți, semnificații, întîmplări. Defectul acestei variante era acela că, în tot acest păienjeniș se întîmpla, deseori, să se piardă tocmai o semnificație sau alta, dintre cele majore, ale momentului istoric investigat.

Foarte tîrziu, adică de prin 1967, '68 și pînă în 1972 am realizat ultima formă, ajungînd la formula îmbinării „jurnalului“ unui om matur cu fapte reale, relatate direct.

— V-aș ruga să-mi spuneți cîteva cuvinte despre unele din faptele, din întîmplările acelei perioade ; fie c-au intrat în carte, fie că nu. Adică, aș vrea să știu ce făceați în acei ani ; să reluăm, într-un fel, firul celor pe care mi le povesteați ceva mai înainte.

— Ei, mai întîi să-ți spun că n-am reușit să fac decît patru ani de medicină. Am întrerupt și, după liniștirea lucrurilor, n-am mai putut reveni la medicină. Cele pe care le trăiserm m-au îndepărtat definitiv de ea.

— Cum așa ?

— Făcusem lucruri îngrozitoare, în sensul *de neuitat*. Iată : nemții, în retragerea lor, împinzîseră, în semn de răzbunare, regiuni întregi cu mine de toate calibrele. Exploziile făceau victime după victime. Cei care supraviețuiau, arătau îngrozitor. Nici un medic pe o rază de o sută de kilometri. Eu, ca biet student în medicină, nu aveam decît apă oxigenată și-un briceag bine ascuțit. Cu apa oxigenată „dezinfectam“ iar cu briceagul „operam“. Am tăiat, poate, zeci, de degete, am amputat sute de falange, pentru a nu permite infecțiilor să se transforme în cangrene ucigătoare. A fost o experiență infernală, care m-a lecuit pe veci de medicină.

„Nu te poți sustrage acestui flux care este Istoria“

— Timp de aproape trei decenii ați fost în diplomație, iar din toată această vreme, mulți ani i-ați petrecut într-una din cele „mai fierbinți“ zone ale lumii politice contemporane : America de Sud. Aș vrea să-mi spuneți ce a însemnat, în primul rînd pentru scriitorul Francisc Păcurariu, contactul cu această lume ? Și, de ce nu ?, aș vrea să aflu ce înseamnă în viața unui creator experiența diplomației ? Este o șansă ? De ce natură și de ce proporții ?

— Ca și alte cîteva domenii, diplomația înseamnă pentru un prozator șansa de-a trăi în simburele unei actualități care depășește, prin natura profesiei, gradul obișnuit de informație. Diplomația înseamnă, în primul rînd, a fi zilnic, la orice oră din zi și din noapte, la curent cu tot ce se întîmplă în lume, cu modificările, uneori fundamentale, ce se ascund în spatele unor lucruri aparent calme. Pentru prozator, marea șansă în această situație este următoarea : îl scoate din sfera zonelor abstracte ale literaturii, îl rupe de subiectele prea locale, nesemnificative de la un punct înainte, îl pune în fața celei mai fierbinți și esențiale actualități a lumii. Realitatea înconjurătoare devine, într-o astfel de situație, devoratoarea *schemelor de viață*. Devine, în fapt, Viața împotriva fotografiei ei, împotriva schemelor despre ea. Viața nu mai admite surogate despre ea ! Șansa este, își închipui singur, foarte mare, dar, în același timp, pentru a o „înfrunta“ cu succes, presupune un efort dintre cele mai dificile. Dar ce tot spun eu ? — ca orice lucru mare și aici cuceririle cer doza de sacrificiu zilnic, de luptă cu propria-ți fire, sensibilitate și, deseori, cu propria-ți conștiință.

— Ce-a însemnat pentru dumneavoastră America Latină ?

— Descoperirea unei lumi pentru care problemele umane, tradițiile, formele luptei politice se pun altfel ca în Europa. În „bătrînul continent“ ele apar mai învăluite, par mai ascunse ; în America Latină se pun fățiș, fără drum de întoarcere, brutal, exploziv. Așa apare Viața și în romanul latino-american, de unde și marele lui succes. Noi, cei din Europa, credem încă — oare pentru cîtă vreme ? — că unele lucruri nu trebuie spuse sau că trebuie să le spunem „mai delicat“. Prozatorii latino-americani merg pînă la capăt.

— Dați-mi un exemplu în care ei merg „pînă la capăt“ iar noi, europenii, sfîrșim prin a-l transforma în „subtilitate artistică“.

— Iată de pildă problema luptei pentru putere. În cei cinci ani petrecuți în Argentina am asistat la opt lovituri de stat. Dimineața, înainte de a-mi lăsa colaboratorii să iasă în oraș, ascultam *Radio Nacional*. Dacă se cîntau tangouri, totul era în ordine. Dacă răsunau marșuri, urma să auzim curînd proclamația unui nou general care a preluat puterea... Unul dintre ei, Lorio, îi ura pe scriitori și a arestat o mulțime. Printre care pe Miguel Angel Asturias, cel mai mare scriitor contemporan al Americii Latine, care nici nu era cetățean al țării lui Lorio. L-am vizitat în închisoare, împreună cu ambasadorul Mexicului, Bernardo Reyes, scriitor și el, și ar trebui un întreg roman pentru a descrie starea în care se găseau deținuții. Folosindu-ne de prestigiul țărilor noastre am reușit să-l salvăm și să-l trimitem la București, unde s-a bucurat timp de mai multe luni de atente îngrijiri medicale.

Grozăviile din *Domnul Președinte*, *Un veac de singurătate*, *Toamna patriarhului* și din atîtea cărți cumplite și geniale nu sînt ficțiuni, ci mari simboluri ale realității.

Aici stă secretul marilor reușite ale literaturii latino-americane : în capacitatea de a sparge învelișul convențional al vieții, de a destrăma falsul idilism, aparențele de „profunzime“ sub care rînjește golul, și de a dezvălui cu curaj, în construcții artistice formidabile, pline de forța înnoirii impuse de însuși materialul de viață, mîlzul viu al realității.

— Credeți că ați învățat ceva, pentru propria Dvs. activitate literară, din literatura Americii Latine, despre care ați scris vreo șase volume ?

— Cred că am înțeles un lucru fundamental : Că dacă scormonești crusta superficială, de aparențe și minciuni, a realității, dai de zonele infernale de unde izbucnesc toate relele : patimile ascunse, dorința de putere, ura pentru semenii tăi, egoismul feroce, abuzul de putere... De pildă, mi-a apărut recent romanul *„Ultima călătorie a lui Ulise“*. Începe ca o relatare de întîmplări hanale, uneori curioase. Și deodată apare realitatea mai profundă, infernală, care colcăie dedesubt. În acest roman, activitatea secretă, ascunsă, a fostelor notabilități fasciste, undeva într-o țară imaginară. Efortul lor de a folosi potențialul apocaliptic reprezentat de aplicarea militară a cuceririlor științei moderne.

Într-un alt roman, pe care l-am predat de curînd Editurii Eminescu, *„Timpul și Furtunile“*, rod al unei trudnice munci de documentare și de elaborare de mulți ani, am încercat să dezvălui fondul real al evenimentelor petrecute în Europa și în țara noastră în perioada 1938—1940 și care au tîrît poporul nostru într-un război cumplit. Și aici există două planuri ale realității : zona superficială și aparentă, înșelătoare, și simburele mișcării reale : lupta marilor puteri pentru stăpînirea sferelor lor de dominare, jocul lor cu țările mici de parcă ar fi fost niște jetoane fără importanță.

— Sînteți cu adevărat obsedat de tema Istoriei ?

— Întrebarea mi-a mai fost pusă. Răspund : nu, neapărat, dar nu te poți sustrage acestui flux care este Istoria. Iată, lăsați la locurile lor — la coarnele plugului, la ciocan, la catedră, etc. — oamenii sînt cu totii foarte cumsecade. Dacă-i „mîști“, surprizele nu sînt puține și nici totdeauna plăcute. Lucrez cu multă pasiune la o carte care se va numi *„Tatuajele nu se lasă la garderobă“*. Vor fi în ea întîmplări ale zilelor noastre. Voi urmări cîteva personaje. „Modelele“ există, le cunosc de mulți ani. Vreau să „aflu“ cum a devenit (și de ce ?) cineva un om de nimic, și cum (și tot de ce ?) altul a rămas om cumsecade. Sigur, întorcîndu-ne de unde-am plecat, nu va lipsi de-alci dezbaterea despre putere, dorința și slăbiciunea de-a abuza ; amestecul absurdului în viața noastră, a planetei.

— Care sînt mai tinerii prozatori români care vă plac ?

— Nu pot fi ipocrit : n-am citit prea multă literatură tînără de azi. Din ce-am citit, însă, mi se pare că Buzura este cea mai mare speranță a prozei noastre tinere.

— De ce ? Prin ce ?

— Prin capacitatea de-a construi, prin coerență, prin știința păstrării unității artistice. Și prin analiză, deși, uneori, mi se pare împinsă la extrem, spre patologic, cum ar spune unii. Mi se pare serios, capabil de muncă stăruitoare și îndelungată, fără de care nu există roman.

— Îmi puteți da și-un nume, două, de poeți tineri care v-au plăcut ?

— Vasile Igna. Poet de foarte mare sensibilitate, original în expresie. Mi se pare și el a exagera în demersul liric împins spre abstracțiuni. Dacă-și va apropia cu mai mult curaj experiențele existențiale va fi un poet de frumos viitor.

Pituț mai e tînăr ; ce crezi ?

— Cum să nu ! De fapt, el știe mai exact decît oricine. Vreți să-mi spuneți ceva despre poezia lui ?

— Da. Mi se pare unul dintre cei mai înzestrați. Are vigoare, duritate în expresie, densitate a materiei lirice și o mare personalitate. E un poet important.

— Buzura, Igna, Pituț. Toți ardeleni !

— Ce să fac, ți-am spus că nu pot fi ipocrit. N-am avut timp pentru toți tinerii scriitori români. Am citit și ți-am vorbit mai mult despre cei pe care-i cunosc, despre cei care-mi mai dau un telefon, îmi mai oferă o carte de-a lor.

— Acum așteptați vreun telefon, vreo carte ?

— Aștept de un an cartea lui Mircea Micu despre Avram Iancu ! Dacă știam că mă face să aștept atîta amar de vreme, o scriam eu. Un roman despre Avram Iancu e un vechi vis al meu !

Reporter

ioana diaconescu

Privirea albastră

Să urci sus, tot mai sus
Pînă vei ajunge să împingi cu palmele
Marginile cerului.
Acolo nici somn nu va mai fi
Și nici iarba ce-ți cutremură văzul,
Nici sfîntul copac sub care
Te-ai fi rugat ca scoasă din minți.
Nimic din ce vei fi lăsat în urmă
Nu-ți va rămîne în amintire
Și sufletul tău limpezit va fi
De toate durerile tale.
Uita-vei de lună, de luna
Ce te veghea ascunsă în lanul de grîu,
Uita-vei de înfiorare, de brațul stejarului.
Numai privirea albastră
Te va urmări ca focul,
Ca apa,
Ca pămîntul pe care
Nici în somnul de veci
Nu-l vei putea uita.

Lin

Nu am crezut să fie
Negrul, strălucitoarea culoare neagră
Atît de cumplită la vedere.
Frumoasă este ea,
Atît de frumoasă
Ademenită de frunzele verzi ale pădurii.
Dar vine un ceas
Cînd lucitoarea culoare
Înecă razele de aur
Ale Soarelui
Și atunci tot zbuciumul meu,
Chinul inimii mele e de prisos
Și cade această petală
Ce a crescut la nesfîrșit
Această petală ce acoperă lumea
Petala cu ghimpi nemaivăzut de frumoși
Rănind carnea mea, luminînd ochii mei,
Limpezind glasul meu,
Limpezind strigătul meu
Ce se vrea tot mai clar, tot mai clar, tot mai clar.

Colțul verde al ierbii

Merg pe un acoperiș verde ca iarba.
Vara e fierbinte.
Frunza încinsă îmi tulbură fruntea
Ca aureola ce fruntea o cuprinde.
Mă trag în pielea șopîrlei.
Cu gura mută ce nu știe vorbi
Sorb aerul fierbinte și mișc pe zid iedera.
Plopul mă apără cu umbra lui. La fereastră se vede
Vasul cu flori, trandafirul.
Cum se mai poate zbura
Cînd strigătul curmă aripa ?
Albele pene cad, coada rotată a porumbelului se stringe.
Merg pe un acoperiș verde.
Mă apasă casele, tulele lor înfierbîntate,
Liniștea calmă a curților, liniștea lor.
Mori, mori odată — spune umbra frumoasă a celuilalt
Dar mai e de așteptat
Colțul verde al ierbii răsărind din asfalt.

Steaua

Cum mai mușcă din zid coșmarul cu crengi de oțel,
Acela ce impăienjenește albul ochilor mei !
Și crengile cresc la nesfîrșit,
Mii de ramuri urcă — plantă fermecată,
Și pe mine mă roade
Întreaga familie a coleopterelor ;
Mă lovesc aripile sunătoare ale cărăbușilor,
Mii de cărăbuși ademeniți
De irisul întunecat al ochilor mei.
Și tămîne pupila singură pe lume,
Pupila ochilor mei, și ea ce spune ?
„Eu priveam la steaua
Cu aripi înghețate,
Prea frumoase aripi ca tăișul sabiei,
Strălucind
În eternitate.“

Retezat de lună

Peste creneluri
Foșnetul de moarte al pumnalului.
O arătare cu piept de aramă :
Viteaz împărat
Cu ochii de noapte
Cu mîinile frînte
Cu fruntea-nsemnată
De semnele sfinte,
Cu scutul la piept
Pășind apăsat pe oseminte.
Cine este, cine, cel ce-mi plînge dealul
Retezat de lună ?
Numai glasul lui
Tună pe cetate,
Numai umbra lui
Străjă la izvoare
Stă și mi-l răzbună.

Visînd

Locuiesc pe o piatră sticloasă,
Un fluture stins își cutremură aripile ostenite,
Un val mai vine piatra să mi-o spele,
Să-mi răcorească obrazul care arde.
Din depărtare vine un semn, o rază,
O îmbrățișare curată ca zăpada,
O geană tremură o clipă pentru mine.
O pleoapă lasă lacrima-n tăcere.
Și gem păduri
Cîmpia îmi adoarme la picioare,
Marea cîntă cu disperare,
Auzul meu se limpezește,
Tună-n ceruri
Și fluturele adoarme
Eu visînd că am
Un trup de floare ce se stinge-n mare
Ca o tăclie aprinsă
Ce arde încă, îndurerată, ademenitoare.

mihai negulescu

Scrisori romane

Din veacuri vii să-nvii durerea mea
neatipită-n nori de calendare,
Din roata ne-ndurărilor solare
ne sfîșii soarta-n galaxii de nea.

Din umbra apelor tinguitoare
putere sfîntă-n singe ne urca.
Ne naște-o mamă, ne petrece-o stea ;
veghem pe veci în trainice hotare.

Dorită pace, neadîhnă vie
în trupul nostru, gemena lumini,
ni-s deopotrivă leagăn în vecie.
Neîmpăcaților zei capitolini
coboară-n noi din piatră fumurie
și-n vechi hotar, cu dînșii, nemurim.

Iarbă

Renaște iarba. În Transilvania, iarba.
Brazi neștiuți duc sufletu-mi în azur.
În Transilvania, iarba. Îndur
bucuria genezei, a nașterii. Iarba.

În Transilvania. Soarele. Binecuvîntare
iarbă de raze — sufletu-mi însutit.
M-ați tras pe roată. M-ați contopit
în Transilvania, cu iarbă fără uitare.

Albastru de Voroneț

Seara aceasta dacă-ar vorbi,
clipa aceasta de s-ar prelungi...
Apa aceasta albastră. Cerul
acesta
albastru-n
puterea de-a fi a acestui albastru.

Sufletul nostru preaplin de senin;
el însuși sămînță de timp cristalin.
Tăcerea felină de dorul la voi se-nlumină —
putere de-a fi, prin dragoste,
prin albastru,
lumină.

Puterea acestui pămînt

Învățăiate-n rodnicul șuvoi
al zilelor spre împlinită Mare,
vin ploile să semene, să are,
să legene în spice noi eroi.

Ploi agere ploi tămăduitoare
pînă în măduva seminței, ploi
pe milenarii gliei umeri goi —
țin vie soartă, naștere, vigoare.

Din simbure-n dolmanal de hambare
ne însoțim cu ploile... Apoi
pe curcubeu citim verdict de soare.
În slavă dreaptă și nescăzătoare
o, lut dintîi, o glie roditoare
cînd rodnic ploi vă bat, răspund în noi.

Eroii

Ne mai aducem aminte. Mai zăbovim
într-o prelungă înfrigurare cu amintirea.
Am luptat. Nu am vrut să nemurim.
Neuitarea ne amestecă însă cu aritmetica
și citirea.
Copiii ne vin să crească în leagăn
înmugurit,
leagănul luptei, speranței, neînsingurării.
Din bărbați ciți au fost, sufletul nesfîrșit
izvorăște neliniștea mării. A mării
de oameni, adevărul, puterea înveșnicind
în clipa de luptă, în veacul în care
străluminată
imaginea noastră trece iradiind
din amurg în copii, din luptă în
bucurie curată...

alexandra tîrziu

— De ce crezi că nu ne iubește nimeni ?
— Fiindcă sîntem cei mai tari.
— Mai tari ca pietrele ?
— Pietrele sînt reci.
— Poate nu sîntem atît de tari.
— Atunci n-ar mai fi o problemă.
— Sîntem singuri. Ed. de asta.
— Omul e singur = Universul e singur ?
— Și Universul cu asemenea ?
— Ți-e frică ?
— Putin. Din cauza unor zgomote.
— Eu nu cred că există atît de singuri.
— Nici eu ; uneori se aud pași.
— Dacă ne-am naște și-am mai fi așa cum sîntem.
— Cine să ne iubească ?
— Cineva din Univers.
— Și dacă universul ăsta nici n-o fi existînd ?
— Există !
— Atunci, de ce nu se vede ?
— Acum e întuneric. Șoptește.
— Auzi ?
— Sînt pași.
— Dar cum, de unde vină unde ?
— Din senin, crede-mă.

străinii

— Atunci nu ne vom mai putea întîlni niciodată cu același suflet.
— Cine o fi sufletul ?
— Poate e un emigrant.
— O fi ca un murmur.
— E o substanță esențială în principiul vieții.
— Dar cum o fi arătînd ; poate nu-i decît o mică pată de lumină, sau o șoaptă, un suspin, un strigăt pe buzele cuiva.
— E un ambasador.
— O promisiune.
— Un mister circulînd incognito. Lui nu i se poate spune : puneți mîna pe el ! E liber.
— Cine o fi el ?
— Numai dacă l-am pune la microscop ne-am da seama : am putea să ne uităm la el așa cum ne uităm unul la altul.
— Și atunci, sufletul meu cum ar fi ?
— Ar semăna cu tine, ar avea ochii tăi.
— Nu, eu nu cred că are ochi ; e o sferă verde, transparentă, care cu timpul se șterge, se decolorează. Cum o fi arătînd sufletul lui Ion nebunul ? dimineața, cînd se trezește deodată în fața sifonăriei și plouă cu găleata ; poate, sufletul i se ascunde atunci în barba încîlcită, sau în gulerul de la palton ; o fi stînd undeva într-o cușătură, la adăpost.
— La început și sufletul lui o fi fost tot o sferă verde, sau galbenă ca o portocală. Pe urmă, cînd s-a îndrăgostit a început să se coloreze în roz, în roșu, albastru, violriu.
— Îndrăgostiții au mai multe culori, nu-i așa ?
— Eu cred că toți oamenii conțin această sferă transparentă cu reflexe violii.
— Dar poate că la unii, cu timpul, această sferă se chircește, se opacizează.
— Sau se limpezește, devine din ce în ce mai pură.
— Cum o fi arătînd sufletul lui Vivaldi, sau al lui Napoleon ? Sufletul celor buni și celor răi, al celor mari și al celor mici ?
— Pînă la urmă acest suflet va fi prins, captat.
— De ce ?
— Ca să-l putem pune la microscop. Ți-ar place ?
— Nu. Ar fi prea dureros. Mie mi-e milă și de sufletul acestei salcii care, vezi, de cînd stăm în amîndoi, parcă se usucă.
— Nu-i decît un suflet vegetal, nu cunoaște durerea.
— Dar poate cunoaște bucuria, plăcerea de a trăi. Ar vrea să fie verde.
— Și eu mint, m-ar mai fi ?
— Tu ?

★

Ar fi putut să mă sărute atunci. Eram singuri.
— N-am avut decît să spune bunica decepționată îndreptîndu-și termometrul.
— E bun și așa, e foarte bun, o consolează bunicul fiică să privească obiectul ; curînd, n-o să mai avem nici atît.
— Și tu, Stefane, ți se pare onest ?
— Da.
— Viața, cui aparține ?
— Viitorul este al pietrelor, Margareto.
— Frumos. Vino să facem sosul bechamel, mi se adresează ea cu autoritate, văzînd că-mi terminasem omul.

Vasile Năstăsescu : „Fertilitate"

— Spuneai că știm singuri în Univers.
— Poate nu știm atît de singuri, poate există pe undeva, acolo, la zenit.
— Ce ciudățenie, ce să ne aștepte ?
— Cineva : de atîta timp sînt și aștept, avut cazul afară din universul meu, trag cu urechea, nu ? vezi.
— Mă auzi, nu ne lovim acolo.
— Totuși, o să aștept mai departe.
— Ce ?
— Aștept ceva în legătură cu mine, ne atinge, ne privește : într-o zi, cineva va veni la noi, poate.
— Cine ?
— Tu.
— E nervoasă, Ed, gîndește-te.
— Ți-e frică de mine ?
— De noi.
— Cine sîntem noi ? Două suflete care se întîlnesc, s-au și uitînd, dar care într-o zi se vor despărți, se vor smulge din trupul nostru.
— Și atunci ?

— Nu acum, îi răspund.
— Cînd eram ca tine luam lecții de menaj cu o austriacă.
— Mîine am proba scrisă, bunico, sîntem 12 pe un loc.
— Pe un singur loc ? Ce hărmălaie ! Ar trebui să te retragi și să dai la Medicină.
— Și acolo sînt tot 12 pe un loc.
— Dar la Politehnică ?
— Aceeași poveste.
— Atunci de ce nu dai la Istorie, la Geografie, la Fizică ? De ce nu dai la Chimie ?
— Chimia nu-i de mine.
— Nu ?
— Nu mă atrage decît Istoria Artei, bunico, atît !
— Curios, de istoria asta nu-mi amintesc.
— Sîntem 12 pe un loc.
— Totuși, eu n-am auzit de ea ; tu, Stefane, ai auzit ceva de istoria asta ?
— N-am auzit, spune bunicul preparîndu-și pipa.
— E singura facultate care mă atrage, le spun.
— Ce prostie, mă deceptionezi, oftează bunica.
— Prostia este mai întîi de toate o deceptie, pufăie bunicul.
— E o facultate modernă, bunicule.
— Și ce, Medicina s-a demodat ? Chiar dacă s-ar demoda, e o meserie sfîntă.
— De ce ?
— Așa. Totdeauna se va găsi cineva care să sufere de ceva, suferința e singurul lucru care a supraviețuit și cu care mergi la sigur.
— Și mai e ceva, spune bunica privind deodată înapoi.
— Ce ? întrebă bunicul uimit.
— Nimic.
— Ai spus ceva ?
— Nimic. Doamne, cum tună și fulgeră ! Pînă la urmă tot o să ne trăsnească balconul și o să ardem de vii.
— Prea tîrziu.
— După tine, există tunete și fulgere fără nici un efect.
— Aproape toate tună într-o parte și fulgeră în alta.
— Și Alimentara din colț, unde-i ?
— S-a demolat.
— Vezi ? De ce nu mă crezi cînd îți spun că viața noastră se află într-un permanent pericol ?
— Viața noastră a și trecut, Margareto, e în afara oricărui pericol : acum nu ne mai amenință nimic și nu ne mai zorește nimeni, avem tot timpul la dispoziția noastră, putem să facem yoga pe săturate, să stăm nemișcați în fața ferestrei zile întregi și să nu spunem nimic, nici un cuvînt : să visăm.
— De trei zile visez că mă plimb cu o cămilă prin deșert.
— Plimbă-te liniștită.
— Totul e să întîlnesc o oază.
— Nu te grăbi. Eu unul, sorb visul încet, ca dintr-o vișinată. Nu mă despart nici o clipă de damigeana cu vise pe care am cărat-o cu mine toată viața fără să-i fi cunoscut cu adevărat conținutul.
— Te grăbeai, de asta.
— Și nici nu îndrăznesc să duc un vis pînă la capăt. Aveam angoasă, înțelegi ? În preajma evenimentelor eram cuprins de febrilitate, dar și de panică : omul este nerăbdător să-și primească fericirile, dar el trebuie să aibă ușa deschisă și pentru nenorocirile lui. Nu-i decît o gazdă, o simplă gazdă. Și uite așa între două vizite nu mai știam nici cum mă cheamă. Acum, slavă Domnului, o odihnitoare indiferență îmi protejează mușchiul inimii. Și destul de rar, o străină exasperare mă amenință, dar și această amenințare este atît de subredă, de lipsită de temei, încît mai mult o promisiune : starea de eroziv în care alunecam fără oprire se resfață acum în acest balansoar : nici convorbirile telefonice nu mai au gustul acela lutos, acid, mucturător : sau tăcerile de care mă foloseam tocmai pentru a înlocui un răspuns, o conversație, acum sînt mici ocazii de a întreține lungi discuții cu lumea. Bătrînețea e o binefacere. Margareto, e medalia de aur a luptei noastre cu zădărnicia. Pentru mine e o fericire
— Dar albumina ?
— Aud cum se sparge toamna pe acoperiș : ciobîrtele ei galbene mă orbesc.
— Abia sîntem la începutul verii.
— E: și, eu presimt încă de pe acum cîntecul greierilor, mirosul amar al înserărilor și luna plină ce se va ridica chiar aici, în balcon, ca un mare sigiliu străjuind pe poarta eternității. Și un zgomot ciudat se apropie...
— E o mușcă, se dă cu capul de geam și sînt sigură că vrea să iasă prin sticlă, altfel, n-ar mai face eforturi atît de disperate.
— Mă mir, din moment ce ușa este larg deschisă...
— Și noi, cînd eram două muște și zburam de colo-colo prin lume, am intrat cu capul într-un geam, nu îți mințe ?
— Ba da, intrasem pe o ușă larg deschisă. Și totuși, n-aveam nici o ieșire.
— Păi, vezi ?
— Da, Margareto, acum însă noi am scăpat, sîntem în afara acestor erori.

teatru

t

Pescărușul (I)

Liviu Ciulei este unul din puținii regizori ale căror montări depășesc merituoasa adecvare sau bravura inventivă. Spectacolele lui nu sînt doar teatru, stilul său nu e pur și simplu stil ci un fel de instrument cultural, suplu, elaborat în urma meditației și al generalizărilor și perfecționat în contactul cu experiențe diverse. Despre Ciulei se poate spune că are o **operă**, ceea ce înseamnă că natura lui de artist nu s-a manifestat numai spontan ci în forme (aproape ca și cele literare) rezistente, de o detectabilă coerență. În asemenea condiții era firesc ca reprezentarea unei piese de Cehov sub semnătura sa să fie așteptată ca un veritabil eveniment. Căci Cehov reprezintă marea obsesie a teatrului contemporan. Pe el nu e suficient să-l joci ; scriitura lui obligă la nemăsurat mai mult. Din lectura aproape a tuturor marilor scriitori ai lumii te trezești edificat, de parcă înlăuntrul tău s-a zidit armătura unui nou șir de coaste. Contactul cu Cehov, dimpotrivă, subrezește, căci el problematizează infinitezimal făcîndu-te să simți toată precaritatea așa-zișelor certitudini, nepăsător asumate. Cu Cehov nu te lămurești ci te întrebi mereu. Ce a voit să spună ? Așa cum mărturisește singur, foarte puțin. Acest puțin este însă un filtru magic, o esență ontologică. Ar fi de întors pe toate fețele, de exemplu, semnificația nopților cehoviene, plictisul lor prevestitor de nimic cînd sufletul oamenilor totuși renaște. În „Unchiul Vania" Sonia se vede deodată, fără vreo pricină, binedispusă și-i declară lui Astrov că cel mai mult îi place să rămînă singură. În „Pescărușul" starea de singe e mai puțin inefabilă, mai marcată melodramatic. Ploaia, în parcul misterios, reapare după doi ani. Nina Constantin se împușcă. Dar, ca întreaga viață a personajelor, și întîmplările de mai sus sînt mai degrabă imponderabile. Rămîne întrebarea și ea imposibil de formulat, oricît de chinuitoare, din cauza sfielii, a temerii noastre de a nu denatura.

Arta modernă a spectacolului a înaintat asupră-și abolirea acestei temeri, rezolvind problema în sensul exhibării complexului de vinovăție. Delicatul medic din Soci ne arată egoiști și grosolani, ceea ce s-ar zice că nici nu bănuiam. Pentru ce să ne mai ascundem, tocmai în prezența lui, prefăcîndu-ne sfioși ? Mai bine să recunoaștem deschis, provocîndu-l chiar. Astfel îi augmentăm mesajul, amenințat de „poetizare" excesivă, și ne acutim pe noi înșine de ipocrizie. În optica aceasta, de mult generalizată, se ghicește și dorința unei răzbunări secrete : a noastră, ca ctitori și spectatori a căror animalitate este fin și rodnic torturată de el. La această optică a recurs și Liviu Ciulei încărcînd personajele nu doar cu propria lor nimicnicie ci, în măsura în care orice nouă reprezentare a lui Cehov pare a o presupune, răstălmăcîndu-le pînă la limita cu grotescul și absurdul.

Marius Robescu

film

f

Fericire de o mie de rupii

Ca în toate filmele indiene, în filmul **Timidul** muzica ocupă locul important. Acțiunea este urmată pas cu pas de muzică, stările sufletești sînt accentuate de muzică, gesturile de dialog sînt umplute cu muzică. De fapt, aceasta este calitatea care face filmul suportabil, căci deși are pretenții de comedie, povestea se desfășoară cu incetinelă iar hazul situațiilor nu este suficient de efervescent ca s-o dinamizeze. Scenele n-au nimic original, încă din primele secvențe se simte și rezolvarea lor. De fapt este vorba despre o banală poveste de dragoste în care îndrăgostitul e timid.

Arun, tînăr funcționar la o întreprindere, se îndrăgostește de o fată cu care călătorește zilnic cu autobuzul. În drum spre birou Privirile lui languroase nu scapă fetei și aceasta comentează fiecare gest al aspirantului la dragoste, cu colega ei. Timiditatea îl oprește pe Arun de la gestul cutezător al acostării. Așa că zilnic au loc scene ce se derulează paralel, în planul real și în planul imaginației, căci, ca la orice timid, viața afectivă bogată are loc în planul imaginativ. Lumea închipuirii este lumea în care Arun este cîștigător și fericit. Întîmplarea face ca Dulcineea visurilor sale să fie funcționară la o întreprindere care avea relații de afaceri cu întreprinderea la care lucra Arun, așa că, în sfîrșit, apare ocazia de a se cunoaște. Lucrurile se complică prin apariția unui rival, care, ca mai toți rivalii, este plin de sine, de succese, de calități, de obrăznicii și care, aparent, este imbatabil. Disperat și melancolizat de dragoste, Arun apelează la psihoterapeut. Își permite un concediu, ajunge la colonelul Singh — un pensionar care contra cost făcea minuni împărtășind din propria experiență tinerilor nestiutori — își mărturisește necazul, plătește o mie de rupii și în două săptămîni de **cură**, devine un cavaler cuceritor, eliberat de complexe, degajat în gesturi, cunoscător de trucuri și maniere care plac femeilor. Dulcineea este cucerită fulgerîndu-l de dor în timpul absenței lui Arun, rivalul primește bobîrnace după bobîrnace, încearcă o „mîrșavă" demascare a intențiilor josnice pe care le bănuiește la Arun, dar degeaba. Adevărata dragoste învinge, sufletele pure ale „suspinătorilor" supraviețuiesc bănuielilor josnice, călătoria are loc sub patronajul colonelului care le dă cadou de nuntă o mie de rupii (comentatorul filmului nu pierde ocazia să constate că Arun și-a scos astfel banii investiți în învățătură) iar rivalul, deznădăjduit, umilit, cu fața schimonosită de fel de fel de grimase, cu valiza în mînă, devine elevul colonelului Singh, dorind cu nerăbdare să învețe „cum se trăiește" contra sumei de o mie de rupii. Rețeta pare fără eșec dar hazul n-are aproape nici un fel de efect. Singurele momente mai amuzante sînt cele în care Arun își imaginează, în prima parte a filmului, că nu e timid și că toate-i merg din plin. Comediile sînt căutate, pentru destindere, pentru veselire, pentru tonus. Dar să nu uităm că timpul e prețios !

Corina Cristea

televiziune

tv

Columna

● Care dintre noi, aflat în fața scenelor desfășurate ale **Columnei trăiane** de la Muzeul Național n-a simțit dorința irezistibilă de-a atinge cu mîna basoreliefurile de o incredibilă limpezime, carta simbolică a nașterii poporului român, mărturia eternă a originii noastre daco-romane ? În emisiunea **„File de istorie"** televiziunea ne-a oferit încă un prilej de a o cunoaște mai bine și de-a ne-o apropia, prin comentariul de o înaltă rigoare științifică și de un delicat patetism al academicianului Emil Condurachi. Se confirmă astfel ideea că marile momente ale istoriei noastre trebuie să fie transfigurate pe micul ecran prin sufletul și vocea marilor profesori care, prin sensibilitate și erudiție, conferă acestor emisiuni de evocare o grandoare cu totul specială, adăugînd comentariului străducirea propriei lor personalități. O formulă care merită a fi continuată în emisiunile viitoare.

● Interesant pentru toate vîrstele se arată a fi serialul **„Exploratorii"** programat duminica după-amiaza. Cu toate că încearcă să reconstituie cu rigurozitate drumul urmat de exploratori în marea lor aventură, serialul întruneste cel mai adesea atributele unui film artistic de bună calitate : densitate epică, distribuție excelentă s.a.m.d. În episodul dedicat odiseii căpitanului Smith, primul cetățean al lumii civilizate care a atins California dinspre est, traversînd Munții Stîncoși, am urmărit secvențe pur și simplu poematice : un omagiu adus curajului, aventurii, spiritului de sacrificiu.

● Verva inepuizabilă a lui Ion Mustață, pregătirea foarte bună a concurenților și întrebările nu o dată amuzante (vezi proba de „perspicacitate" cu plopul care face ghindă) fac din concursul **„Cel mai bun continuă"** o emisiune interesantă, antrenantă, cu priză la publicul de toate categoriile. Și un fapt demn de reținut : întrebările de la proba de literatură română vizează tot mai mult creații ale scriitorilor contemporani; de această dată Marin Preda, Eugen Barbu, Dinu Săraru.

● Serialul **„Ce verde era valea mea"** confirmă profesionalismul producătorilor britanici. Noua „saga", în centrul căreia se află și de această dată viața unei familii de mineri, beneficiază de o distribuție care știe să pună în valoare cu acuratețe tematica net socială a scenariului.

● Continuă prezentarea formațiilor laureate ale festivalului **„Cîntarea României"** : luni seara, scurte secvențe din programul a două formații aparținînd unei mari familii muncitorești : întreprinderea „Tractorul" din Brașov, spațiu al unei memorabile tradiții culturale. Este vorba de corul și fanfara acestei întreprinderi, simboluri ale admirabilelor pasiuni artistice ale muncitorilor de la „Tractorul".

Mircea Florin Șandru

— Dar tinerețea noastră ?

— Tinerețea-i dureroasă, plină de contradicții și de adevărate primejdii. Noi am scăpat de ea. Am învins timpul și uite, trăim.

— A învinge timpul ce înseamnă : a trăi, sau a muri ?

★

Cel puțin pînă la afișarea rezultatelor sîntem liberi. Și-am dispărut într-un suflet pe sub merii din grădină, dincolo de livezi, de-a lungul apei, spre vizuină, locul unde ne retragem pentru planuri de viitor. Ne strecurăm înăuntru, în scorbura din soldul salciei, și cu genunchii la gură, unul lîngă altul ascultăm cum zornăie apa prin univers. Vizuina e singurul loc în care stăm atît de aproape, corpurile ni se ating, răsuflarea lui îmi picură pe buze, o clipă, apoi îmi coboară pe brațe în jos ; dar de sărutat nu ne-am sărutat niciodată. Nici nu știu ce să spun despre sărutul ăsta. Înainte de a adormi îmi imaginez acest lucru, buzele lui, gustul lor, al dinților, al pielii, al părului. Îmi imaginez toate acestea și acum, cînd stăm cu genunchii la gură și corpurile ni se ating ; dar corpul nostru este o altă ființă, una complet separată de creerul nostru, el trăiește altfel și se hrănește cu altceva, are viața lui secretă pe care creerul o contrazice. Dar mă întreb, ce știe creerul despre nara mea care absoarbe acum o aromă atît de tulburătoare ? ; și ce-i poate spune el genunchilor mei puternic magnetizați de un suflu fierbinte căzînd ca o cascadă pe trupul meu încordat. Ce explicație dă el acestui dulce haos în care ființa mea alunecă treptat ?

Îl privesc din nou : o neliniște îl transfigurase. Mi-a încleștat brațul, mi-a înconjurat talia. Are o ferocitate la care nu mă gîndisem, atît de cumplită și atît de grozavă. Îl ascult cum vibrează (sînt propriile mele vibrații ?) din ce în ce mai tare, asurzitor. Încerc să mă eliberez din această spirală dureroasă care-mi intră-n carne. Începusem însă mai demult o luptă tacită, dîrză, care, de fapt, ne apropie. Încleștați unul în altul ascultăm vrăjiți melodia divină izbucnită din

Vasile Năstăsescu : „Unire"

vena cavă, umplînd cu alte sunete vizuina din trupul salciei, străbătîndu-i nebuneşte nervii de cupru ; și din nou, răsuflarea lui fierbinte, ca o perfuzie se furișează în mine topind alt strat de zăpadă. Aud venind, de atîta timp, un riu în clocot, necruțător, puternic și aprins. Acest riu mă va sorbi ca pe o lacrimă. Tîmpla i se zbate de tîmpla mea, aripă lîngă altă aripă, buzele lui mă rănesc ușor lăsînd pe dinții mei cruzi un dulce strat de otravă.

Încremeniți într-o singură inspirație așteptăm să primim acel transport masiv de iubire, de hrană, ca un jet verde și scînteietor, pe care-l auzim vuind spre noi prin trupul salciei : trupul ei bătrîn și aspru ascunzînd în el alte trupuri, ca pe două fructe calde, crude.

— Se aud pași, îi spun, vine cineva.

— Sîntem singuri în lume, doi străini călătorind prin vena unei salcii...

— Înseamnă că sînt proprii noștri pași, încă de la început se auzeau venind și mi-era frică, îi șoptesc lunecînd ca o sirenă prin seva verde, luminoasă, simțind cum ne crește pe umeri o nouă piele, mai suplă și mai subțire ca o piele de reptilă ; este haina în care eu și Ed vom călători, vom străbate lumea. Și această lume o vom schimba.

Dar, a cui e lumea ? A îndrăgostiților, a campionilor, a celor din tura treia, a vînzătorilor de dulciuri, a paznicilor, a hoților, a lui Ion nebunul, sau, e a nimănui ?

— Știi ce trebuie să faci acum ? îmi spune Cornel văzîndu-mă întrînd în cabina lui și citindu-mi pe față, dintr-o singură ochire, rezultatul examenelor.

— Ce ? îl întreb.

— Fă-te operator.

— As !

— Ca operator, poți să dai în fiecare an la Politehnică și chiar dacă nu intri, tot operator rămîi.

— Zău ?

— Eu, de cînd lucrez la cinematograful ăsta, am dat de două ori și-am văzut și-o mulțime de filme.

— E greu ?

— Pînă înveți, pe urmă, nici nu simți, lucrezi cu ochii închiși. Poți să te gîndești la ce vrei, bobina merge.

— Și dacă nu mă gîndesc la nimic ?

— Treaba ta, dar să știi că bobina tot merge. E obligată.

Mă apropiu de vizor și arunc o privire spre ecran : tocmai o sărută. Cred și eu, are niște ochi, și-o gură...

— Ce film e ăsta, măi Cornele ?

— Monte Cristo.

— Mai poți să pui odată scena cu sărutul ?

— La urmă.

— E prea tîrziu atunci.

— Ce treabă ai ?

— Plec în armată, știi bine.

Cornel întrerupe filmul, spectatorii încep să fluiere. Continuu să mă uit pe vizor. Nu e prea multă lume în sală, toți sînt la strand, ici, colo cîte o pereche, numai perechi ? Imposibil ! Și totuși, e ea. În stînga. De fapt am recunoscut-o de la început, nu știu cum mi-am aruncat ochii chiar acolo, dar nu mi-a venit să cred. Nu e singură, se înțelege, e cu tipul ăla care a intrat la concurs fluierînd și care o fi tobă de carte, și de cultură generală și de tot ce vrei : nici nu i s-a pus bine prima întrebare, că el a și răspuns cu anticipație la tot ce ar fi putut răspunde. Știa despre Călinescu mai multe decît ar fi știut însuși Călinescu despre el. La scris a cerut 12 coli. Ne uitam toți la el ca la un cioclu. Asta ne îngroapă, ziceam și chiar îmi venea să abandonez examenul, cel puțin, dacă-l abandonam, nu mai îndurăm umilința de la urmă. Și acum ea a și venit la film cu el ; doi deștepți intrați cu media 10, sau poate, 11. Sper că-i va face capul calendar, pisălogul. Nu-mi închipui că are de gînd s-o sărute, nici n-ar putea cu fața lui ca un echer. Îmi pare rău pentru ea, dar una e să ai cultură generală și alta e să iubești. Noroc de Cornel, mi-a pus din nou scena sărutului.

— Fă-te operator, îmi spune el, n-ai ce pierde. Eu am învățat meseria asta în armată, am avut baftă.

După ce s-a sfîrșit filmul am așteptat să-i văd trecînd și m-am luat după ei. Merg destul de aproape, umerii îi se ating. El îi vorbește despre spiritul lui Călinescu, asta și merită : ea ascultă vrăjită, îi soarbe cuvintele, ca să vezi ! În fine, mă zărește și pe mine, sau, mai exact, mă presimte.

— Ce faci, Ed ? mă întreabă ea.

— Bine, îi spun.

— Și totuși, ce-ai de gînd ? intervine și el.

— Nimic. Plec în armată.

— Uitasem, îmi răspunde complet străin-mă. Înseamnă că dai cînd te întorci ?

— Nu mai dau, mă fac operator, le spun, spre surprinderea ei. Și-mi dau seama că-i mai mult decît surprinsă, este aproape revoltată. Sigur, acolo în vizuina noastră hotărîsem cu totul altceva. Ei și ?

— De ce să te faci operator ? mă întreabă.

— De ce să nu se facă ? se miră scoțînd capul de echer.

— De fapt, o să mă fac Monte-Cristo, le spun și-i las acolo cu gura căscată.

★

Dar asta a fost dimineața, acum e seară și mă învîrt ca turbat prin preajma casei ei. Nu vreau să-i vorbesc, ci doar s-o văd. Mi-ne ploaie și cînd am întîlnit-o dimineață, nu m-am mirat deloc de ea, nici nu știu ce ochi avea. Mă lipesc de gard, perete, parterul e luminat : doar bucăți ei citește mica nobilimiță. Atunci cu un salt pun fereastra ei neînchisă. Nimic, nici o mișcare. Îmi vine să dau cu pietre, să mă dau cu capul de meri pînă le scutur toate fructele, toate frunzele. O durere ascuțită mă străbate. Suferea și cel care mă doare, îi simt cum se zbate în mine ca o pasăre aninsă ? Ce e sufletul, cine e el ? Un străin, un emigrant. Mă pomenesc mergînd pe malul apei, pe drumul spre... ars e o noapte de vară caldă, înnoptată cu aromele sălbatice și fosnete, țipete fosforescente se zbat în văzduh, duhuri nerăbdătoare mă ating cu febrilitate și prudență, mă dirijează spre inevitabil. Vară, anotimp al iubirilor al violențelor, al provocărilor dulci și haotice. Aud Universul fierbîndu-mi sub tălpi, dînd într-un clocot mut, mocnit. O stea verde luminează vizuina, ca pe o rană deschisă, lăsată așa : salcia sună prelung din nervii de cupru. Adio, doarmă ! îi spun culcîndu-mi fruntea pe obrazul meu aspru înduioșat. Te-ai dus ca o pioneză de vară, dulce himeră, ca un rîs, ca o mireasmă amară. Iar eu continuu să alerg prin lume și bătaia aripilor mele e doar o bătaie cu pietre, sumară.

— Credeam că nu mai vii, o aud vorbind de acolo, dinăuntru, și sufletul mi se mută deodată, ca o minge sau alt obiect de joacă.

— Nici n-am venit, îi spun cu răceală și dispreț, cu dușmănie. Degeaba, însă. Porniserm mai demult într-o lungă călătorie prin lume. Și nu e numai lumea mea.

paul emanuel

solilocvii

Manierismul, ca expresie barocă ori gotică, introducînd în echilibrul clasic al Renașterii frisonul unei neliniști metafizice —, și nu vocabula peiorativă, de cele mai multe ori rău înțeleasă, a criticului d'aujourd'hui... Manierist poate că este orice spirit romantic, moștenitor al unor vechi și bogate tradiții cărora i se închină nu prin indiga-ul clișeului ci, prin rafinament și căutare perpetuă...

★

Nu există un „stil", bunăoară, în metamorfozele postrinascentiste care apar după secolul al XV-lea. Poate chiar Rafael anticipează cu mult epoca modernă, fiind primul manierist... Căutările artiștilor se situează la confluența marilor maeștri cu o epocă de fast și risipă...

Școala din Parma în frunte cu Parmigianino realizînd o adevărată muzică a culorilor, eleganță și rafinament în opoziție cu cei rămași fideli desenului florentin sau roman, un Giulio Romano, un Rosso și acel atît de straniu Pontorma... o poetică a liniei și a volumelor spațiate, un grafism acut. Melodia lui Pontorma poate fi „povestită" numai de verbul lui Trakl.

★

Despre variațiunile de galben decelarat cu care Pontorma decorează Sala de la Poggio a Caiano, s-ar putea scrie un sonet elegant și rafinat —, dar unde-s cuvintele ? Galbenul lui Bacovia e inexpugnabil ca o melodie ludică...

★

Poate ochiul meu primitiv vede azi, o rebours pe Ingres-ii, — moștenitori ai acelui turmentat Rosso Fiorentino, elev pitoresc al lui Andrea del Sarto... colaritul său străveziu, fără substanțialitate, se întoarce pe paletele descendenților după aproape patru sute de ani..., ca poate fi o întîmplare sau o experiență a spiritului —, revin cicluri, după o metamorfoză enigmatică, formele dispuse sub obscuritatea altor aspirații, dar egale mereu cu ele însele. (Noutatea constă în a fi vechi ca lumea.)

★

Piero Della Francesca, pomenit în 1494 de Paciali în Summa Aritmetica ca „monarhul picturii", îmi pare mie, celui de azi, un poet din conclavul ermeticilor florentini. Un anume duh obscur, în sensul de inițiatic, învăluie această calmă desfășurare ; proză poematică senină, ritualică, ascunde un semn, ieroglifă vitală și emblematică. Ritmul, culoarea și atitudinea personajelor, din Legenda Adevăratei Cruci de la Arezzo, se supun funcției geometric-muzicale pe care o suportă cuvîntul în vers — acel vers, desigur deloc strălucitor, scris în tăcere și meditație somptuoasă :

„Ma ti veda : hai viole fra le mani
conserte, così pallide, e lichene
vicino agli occhi, Dunque, tu sei morta".
(Quasimodo)

★

Singurătatea ca modus vivendi de-a fi... formă solilocvială, aproape strategică de a te plasa în miezul ființei și — al lucrurilor... trebuie să-ți însușești o puritate morală pentru a avea puterea să descinzi în viața lor secretă... Altfel ele te refuză, te izolează în sfera ta meschină și iluzorie... Dacă nu poți purta un dialog cu cuvîntul, cu frunza-verde, cu zăpada —, cel cu mine însumi este ratat, după tiparul unui alfabet mort...

★

Despre ocedia. Sunt unele zile cînd totul și toate converg spre a te nega copios. Un gol imens ca un ochi verde și mort te privește dintr-un tărîm al destrămării și al lui nu a fost să fie... parcă orele netrăite sau trăite în falsitate se răzbună... Cade lacrima sonoră cu ecou de sticlă și dă lemn. Cine este acest zeu dement și abrutizat de însăși viața ta care îți șoptește la ureche ocara balbelor adjectivelor neputinței ? — NU. Să nu cazi în capcana zilei. Să nu cazi în spaima nopților putrede. Românii spun acestui demon ucigaș Urît... Stau cu lampa stinsă și mi-e urît pe întuneric. Și acest înger — invers nu poate fi alungat decît cu munca intensă de-a te construi pe tine însuți, ca pe cea mai sublimă operă umană, refuzînd micile droguri ale consolării, alcoolul, prietenile ocazionale, tot arsenalul divertismentului pascalian care nu duce nicăieri...

marta bărbulescu

Acum, cînd primăvara

O, stare de grație,
naivitate,
inconștiență primordială,
acum
cînd primăvara
înfiripa
și tu, dragul meu,
porți pe umeri
un anotimp care
nu te justifică...

Ziduri înverzite
te ascund lumii și
zborului care pînă la tine
se risipește,
te risipește...

Sînt o pasăre

Sînt o pasăre
sub acoperișul
propriului meu suflet.
Sînt o floare
sub acoperișul
propriului meu trup.

Am orașul meu
pietele mele publice
gările mele cu ziduri roșii
pe care edilii
le-au acoperit cu o poșghită
de tencuială fățarnică...

Moartea
le mai puțin
de-o îmbrățișare de mînă,
viața într-o regulă de două simple.

Nici o posibilitate
de-a fugi de sub acoperișul sufletului
fără să-mi jignesc trupul...

Statuile-și împreună mîinile

Noiembrie biciuie frunzele
peste gardul de pini.

Statuile-și împreună mîinile
pentru apropiata iarnă.

Printre brazi — vile
cu ușile vraiște...

În stația de mașini
doi tineri se îmbrățișează
pentru un început
de primăvară...

Vasile Năstăsescu :
„Portrete"

Grîul

și unele consecințe ale sale

Marele învingător al zăpezii, al iernii, al morții e grîul.

Sabia lui fragilă care n-a tăiat niciodată pe nimeni.

Încăpățînarea lui superbă de a se păstra verde crud în noroaie și alte zăpezi ale lumii.

Bobul de grîu al cărui contur aproape oval repetă multele traiectorii ale stelelor în univers.

Și bobul de grîu călătorește el însuși prin țară, stabilindu-i granițele și proclamîndu-se pe sine inima ei în care inimile noastre bat.

Grîul verde din Cîmpia Transilvaniei mi-a curățit de atîtea ori sufletul și mintea de ceea ce n-ar fi trebuit niciodată să mi le atingă. Prin mijlocul grîului verde din Cîmpia Transilvaniei defilează trenuri și oamenii la ferestre se uită să vadă, ca Geo Bogza pe vremuri și astăzi, „cum e grîul". Deasupra lui zboară avioane al căror trup lunguieț poate fi asemănat cel mai bine și cel mai exact bobului de grîu, oval, formă aerodinamică a lumii dintotdeauna, de ieri, și de cînd Herodot a fost întîi în Bărăgan, și dinainte chiar, prezent pe acest pămînt în fiecare toamnă și iarnă și primăvară și vară.

Dacă bobul de grîu ar avea aripi, atunci ele, boabele de grîu ar fi stelele sub și deasupra cărora plutește Hiperion din vestitele versuri : „Un cer de stele dedesubt / Deasupră-i cer de stele".

Întotdeauna cînd se apropie vara, cînd începe vara și cînd ea continuă, se cade să meditățm la grîu și la bobul lui și la sabia lui care iartă zăpezile și la săgeata pe care el o îndreaptă, spicul lui copt vreau să spun, către inima pămîntului, în care inimă și el, grîul, se cuprinde ca element primordial.

Nicolae Prelipceanu

Vasile Năstăsescu :
„Maternitate"

Familia

Urmare din pag. 1

pendenți ai formării firii sale, sînt părinții iar dacă ei nu duc lupta uriașă în vederea desăvîrșirii morale și spirituale, n-au ce-i învăța pe copiii lor, iar desăvîrșirea aceasta nu se învață numai, nu se deprinde de la sine, omul trebuie s-o practice prin nevoințl personale, prin renunțări și strădanii adesea eroice în urma cărora viața poate intra pe drumul cel greu și roditor care duce la isvoarele adevărului.

În egală măsură, soții trebuie să se crească și ocrotească unul pe altul. Familia este locul deprinderii spiritului de economie în toate. În sensul arhaic al acestui cuvînt, care înseamnă a vieții în vederea legilor ziditoare ale unui sălaș nemuritor : bărbatul trebuie să știe că la nuntă i-a fost pusă o cunună din toată flora lumii pe cap ca mire, și această cunună trebuie s-o adeverească printr-o viață nobilă în toate zilele vieții lui. Curată ca o împărătească este și trebuie să fie soția, maica pruncilor, icoana virtuții pe pămînt și asta înseamnă a vieții cu economie. Trebuie să aduni toată viața frumusețe, adevăr, dreptate, curățenie pentru casa ta, pentru pruncii tăi, averea cea nepieritoare de care nici molia, nici rugina nu se pot atinge.

radio

r

Regia artistică

Drumul teatrului către ascultător trece prin mîinile și, mai ales, ochiul unor oameni care rămîn pentru neinițiat în planul al doilea, iar pentru cunoscători tot pe undeva pe acolo. Acești oameni se cheamă **regizori artistici.** Eu nu mă îndoiesc de faptul că mulți cunosc munca acestor oameni știind să facă parte dreaptă între ceea ce este (aparține) textului, ceea ce este al actorului sau regizorului. La spectacolul scenic sau chiar la cel de la televiziune lucrurile acestea se văd și cu ochiul liber (critica de specialitate reușind să dea noțiunile necesare priceperii lor), dar la radio nu mai sînt atît de clare și din simplul motiv că lipsesc studiile, luările de poziție care să precizeze specificul radioului.

Există oameni care știu foarte bine cum trebuie lucrat un text pentru ca virtuțile lui să fie puse în evidență într-o emisiune. Familiarii radioului recunosc stilul unui regizor și, fără îndoială, știu că numele lui **Alexandru Darian** reprezintă o garanție a reușitei. Emisiunile sale de umor au substanță pentru că pornesc de la o idee clară, ele nu sînt înșiruiri de poante, anecdote, glume. „Aventuri din grota rîsului" este chiar o meditație asupra rîsului ce, încercat să fie vînat, supraviețuiește și are forța ba mai mult devine, pentru unii, un dușman periculos.

Specificul emisiunilor lui Al. Darian constă în respectarea unui principiu : la radio, sunetul îndeplinește funcția imaginii. Nici un moment de pauză nu trebuie să existe într-o emisiune ce se respectă. Ascultătorul trebuie incitat, trebuie implicat, el trebuie să aibă senzația că totul se desfășoară în momentul în care aude și că totul se desfășoară pentru el. Pentru crearea autenticității regizorul folosește mijloace sonore multiple. Al. Darian pune în valoare poanta de text dîndu-i sonoritate, acompaniind-o sau punctînd-o cu ajutorul imitațiilor, onomatopeelor etc.

Scenariul regizoral cuprinde toate aceste, dacă vreți, putem să le numim trucuri care țin de o înaltă profesionalizare. În colaborare cu regia muzicală se stabilește și partitura muzicală care este de o mare importanță în realizarea emisiunilor de umor. Fraza muzicală ca motto sau ca epilog al unei anecdote răstălmăcește adeseori vorba spusă, îi dă sensul opus, creator de comic prin distanța care le separă.

În sfîrșit, în funcție de text se aleg actorii. Apelarea de dragul „firmei" la anumiți actori conduce la uzarea acestora. Regizorul trebuie să știe cui i se potrivește cel mai bine cutare sau cutare rol, să nu apeleze la actori decît din prisma viziunii spectacolului său. A chema numai actori care-ți pot asigura prin tradițe, prin hazul personal, succesul înseamnă nu numai compromis, dar și conștiința compromisului (ceea ce e mai grav).

Regizor artistic, autor de text (singur sau în colaborare cu Dan Ursuleanu, C. Zărnescu, Ed. Jurist), bine susținut de regia muzicală (Mihai Roman, Romeo Chelaru), Al. Darian se dovedește un excelent om de radio. Cerem atît de mult comicului și totuși îl băgăm în seamă atît de puțin, încît credem că a ne aminti mai des de cei care veghează la întreținerea focului viu înseamnă nu gratularea lor ci conștiința apartenenței noastre la tot ceea ce este omenesc.

Constantin Stan

plastică

p

Un tînăr pictor și elevii săi (I)

Pictura lui Grigore Vasile este expresia unor adînci trăiri interioare, a unor combustii mocnite, izbucnite în afară scurt, prin cîte o flacără iluminatoare. Gestul prin care artistul dă viață imaginilor este rapid și elocvent asemeni unui crimpei de discurs, logic și coerent, ce te lasă să întrevezi dincolo de propoziții un orator exersat, știind să-și tălmăcească gîndurile în construcții lexicale de mai mare respirație. Căci Grigore Vasile a ajuns la acea fază a stăpînirii meșteșugului picturii cînd are nevoie de puține elemente pentru a pune în evidență o idee sau pentru a ilustra o temă. Adevărurile mari în artă, ca și în viață, se știe, sînt simple, și plecînd de la această banală premisă pictorul a lăsat la o parte tot ceea ce ar fi putut însemna efect căutat și ca atare deplasa atenția privitorului spre regia imaginii. El preferă exprimarea sinceră, directă, preferă imprevizibilul îndelung conceputului. Pînzele sale frapează fără a fi ostentative, sugerează fără a-și propune să simbolizeze. Absența impresiei de elaborare nu înseamnă însă că asupra sensului nu s-a deliberat, după cum absența efectului căutat nu înseamnă absența unei scenografii premeditate. Dar, repetăm, ea este făcută cu mijloace simple și eficiente, purtătoare de emoții. Este o pictură a sentimentului și mai puțin a tactilului, în ciuda provocantelor mase de culoare ce închid un lan de grîu, un peisaj din cîmpie, o explozie de lumini într-un ținut cutreierat doar de imaginația pictorului. Grigore Vasile vede universul ca pe o organizare a unor mari mase de tonuri calde. Sarcina pictorului ar fi după el doar aceea de a purta în fața noastră fragmente capabile a ne face să reconstituim o lume diafană, unde se împlinește discret miracolul culorii așa cum în jur, la un moment dat, se împlinesc anotimpurile. Neîndoielnic, Grigore Vasile se situează în rîndul celor mai interesanți coloriști ai picturii noastre contemporane. Drumul său nu va mai fi, credem, supus multor surprize, ci doar unor constante împliniri. Ajuns la vîrsta maturității depline el este un artist ale cărui modalități de expresie sînt cristalizate, a cărui experiență atrage deja elevi. În istoria, scurtă, a picturii noastre de șevalet, de un asemenea privilegiu s-au bucurat doar valorile certe.

Asupra modului cum experiența acestui pictor a fost fructificată creator de studenții săi — absolvenții de anul acesta ai secției de pictură a Institutului „N. Grigorescu" — cititorul ne va îngădui să revenim în numărul viitor.

Grigore Arbore

muzică

m

Model de interpretare

O înregistrare recondiționată menită să ne aducă vocile unor maeștri care ne încîntau cîndva părinții, este dincolo de victoria asupra timpului, o lecție de interpretare, un îndemn la meditație asupra păstrării adevăratelor valori. Generații de violiști astăzi soliști sau muzicieni de bază în orchestrele noastre simfonice — dintre care să-i amintim doar pe Mihai Spinei, Flora Ghiulamila, Vladimir Mendelsohn, Adriana Filip, Mihai Sofonea — au studiat în Conservator cu profesorul **Alexandru Rădulescu**, au învățat să cînte curat, sobru, cu un sunet profund, și-au însușit frazări și degetații gîndite de maestru în îndelungata sa activitate, au parcurs sub îndrumarea sa un repertoriu esențial. Și totuși abia astăzi au prilejul să asculte un recital al profesorului lor acompaniat la pian de **George Enescu, Ion Filionescu, Victoria Ștefănescu.** Înregistrarea, un dar neprețuit pentru formarea tinerilor instrumentiști, cuprinde nu numai lucrări dar și interpretări de referință.

Astfel, „Konzertstück" de Enescu, una din creațiile subtile, de o largă paletă impresionistă, care cere solistului o înțelegere deosebită a planurilor sonore, a reliefării vocilor duble, precum și o tehnică perfectă a mîinii drepte, este realizată avîntat și cu mare finețe —și pare de necrezut că sunetele pianului îl readuc lîngă noi, ca interpret, pe **George Enescu.** Nu numai violonist sărbătorit, nu numai conducător de cvartet (în care colegul său bracist era tot Alexandru Rădulescu) ci și pianist și acompaniator. Enescu este într-adevăr un exemplu și din acest punct de vedere.

„Suita de arii și dansuri" de Henry Purcell, în care toată împletirea barocului francez cu muzica tradițională engleză se întruchipează cu prospețime și spontaneitate — aduce un recital al posibilităților pe care viola le are în domeniul muzicii preclasice. Sunetul e compact, pătrunzător, simplitatea cerută de melodiile populare, timbrul se diferențiază după caracterul piesei. În acest sens am vrea să atragem atenția asupra deosebitei realizări a dansului „Hornpipe", piesă specific purcelliană, plină de dificile iregularități metrice, cărora Alexandru Rădulescu i-a adăugat și o sonoritate ce amintește într-adevăr cimpoiul.

„Sonata pentru arpeggione" de Franz Schubert, în transcripția nu mult simplificată a lui Hoffmeister, este desigur punctul culminant al recitalului. Aria sensibilității romantice, a tonului de evocare, capătă o structură fermă și profundă prin frazare, prin sunetul grav al violei. Aceeași forță de sugestie o găsim în „Andantele" Sonatei pentru violă și pian în fa minor de Anton Rubinstein, partitură dificilă care este astfel pentru prima oară rezolvată.

Dorim să salutăm această inițiativă a Electrecord-ului de a oferi modele de interpretare mai puțin cunoscute tinerelor generații — precum și de a aduce omagiul cuvenit muncii de o viață a unui artist.

Grete Tartler

planetă de tînăr

grigore georgiu

Meşteşugul demnităţii

Aceşti tineri care ţin sfat
în respiraţia floroasă a maşinilor
aceşti cavaleri ce poartă în mîini
floarea roşie a metalului

învaţă mersul deasupra lucrurilor.

Sufletul le creşte în somn fără măsură
un sărut de zei lasă arşiţa lunii pe obrazul lor
aceşti tineri care dorm virtos
şi dimineaţa ridică lumea pe braţe

învaţă meşteşugul demnităţii.

Pentru ei
patria e degetul cu care ne arătăm pe noi înşine.

Inscripţie

Iată om întreg am ajuns
pe cît mi-a stat în putinţă
am învăţat unele porunci ale vieţii
strategii pentru domesticirea sufletului
mersul pe sîrmă şi bunele maniere
cînd despăturim harta dragostei
negoţul cu fapte caritabile
şi mai ales felul în care se uită în lume
cele douăsprezece zodii
trucuri pentru învingerea spleenului duminical
dar uneori vai crudă melancolie
cineva îşi face cuib în ochii mei
şi contemplă cina fiarelor preistorice
am întreg iată
drept şi fără greşală născut
între minunile lumii cu sufletul în cutremurare.

Efigie

Acoperişul zilei e acest cînt
al sufletelor înalte.
Ce grea izbindă
cu privirea să ţii lumina în echilibru
pe dinţii fierăstrăului.

m. n. florian

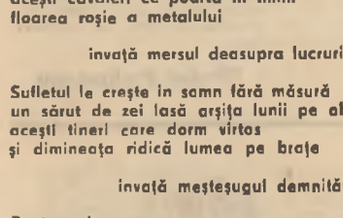

Înălţarea la patrie

aşa după cum cel mai flămînd
dintre noi, zmulgînd
soarele de pe cer
a incendiat cu el întreaga istorie,

cînd libertatea ia chipul baionetei,
moarte, teme-te de oameni,
de nemurirea lor, prin tine-naintînd
puternici, ca muşchiul pe baghiu,

pentru că, cei căzuţi,
au murit odată cu ziua de mîine,
ca pe propriul lor singe, patria
punînd-o de la facerea lumii, cum

chemarea iubirii este lărgime de salt,
ei se-nchinau înălţării patriei
la patrie, cu baionetele
incandescente de libertate,

şi pămîntul striga spre arme,
patria rămînînd mereu singurul punct
de sprijin în univers iar înălţarea la patrie fiind
a doua naştere a unui popor.

Ce gîndeşte grîul

Două-trei zile de secetă-ajung
de sete să se-negrească şi barzele pe casă,
eu osia lumii cu lacrimi o ung
să nu mai scîrţîie-atît de dureroasă

ziceai, să-nalţi o pînză albă, bărbate,
peste puterea-n care locuim,
trupul pierde treptat din carate
şi noi nu putem nicicum să-l oprim

de-atîta viaţă moartea nu se mai vede
cînd din răsuflarea rîului născocim nişte ploi
şi sălbăticiunea din tup se repede
la lluzii, şi grîul se gîndeşte la noi

roua-n ochi de dropie dospeşte,
pămîntu-şi urcă-n lujer tînăru-l destrîu,
dar cine ştie despre noi ce gîndeşte
imensa planetă a bobului de grîu ?

dar ce gîndeşte grîul cînd oamenii mor ?
piramide mişcătoare-n aer el ridică
pentru cinstirea oaselor lor
iar lumea-i cît o primejdie de mică

nu noi ne-alegem roata pe care să fim traşi,
sîntem ţintuiţi pe ea, eliminaţi din viu,
grîule, dă-mi puterea să mă pierd în urmaşi
şi imaginaţia de care am nevoie să fiu

grîu încolonat, plîngînd omeneşte
prin vinele lumii nedescifrate,
oare grîul, ca şi pămîntul gîndeşte
că viaţa n-are rost fără moarte ?

Mit

ca un au, flăcări mustind sub coaja lui,
călciiul zilei veninos se sparge,
iarnă larvară, în noaptea nimănui
cine cu arcul trupului tău trage ?

colcăie primăvara-n oameni de zăpadă
mirosul de copil e-un şarpe de casă
peste care zidul de mamă o să cadă
ca o rană pînă la cenuşă arsă

dar ce e rana decît un salt opus ?
cum car pe pleoape ai iernii chirpici,
flori, flori multe parcă s-au scurs
în templul tînăr al unei cicatrici

ninge păgîn şi nu-mi aduc aminte
sub ce cer ţinut de ochii mei în mîini
am văzut un om sfîşiat de cuvinte
ca Acteon de propriii săi cîini.

ioana dinulescu

Pleoapa mea a lăcrimat cu bucurie

Necunoscutul acestui oraş
unde ochiul meu ţi-a zărît ochiul,
unde umbra mea ţi-a zămislit umbra,
fără memorie, asfaltul poartă
rănile galbene ale frunzelor în toamnă –
carăbii ale bunei speranţe. Copilărie !
hotarul tău pe care timplă mea s-a odihnit ;
fierbinte m-am destăinuit, îndelung,
pleoapa mea a lăcrimat cu bucurie,
neirosit ţi-a păstrat leagănul –
atolul unui echilibru veşnic, lucruri
egale cu sine, în orice clipă un început
strălucitor ca zorii unei dimineţi
în livezile de pe frunteа paralelei 45.
Într-u cîntec te-am respirat, copilărie,
scăldîndu-mă în apa neîncepută
a acestor străzi fără memorie.

Veghe

Culmea sonoră a unui gest în zadar aşteptat,
aburul unui cuvînt,
brezaul amiezii vorbind urmele şerpilor
în tum-na caretă ;
agrezul vestejea sărbătoarea.
Femeia-lncită de vagon –,
somn subţiat pînă la vocalele atenţiei,
aţă singelui de bărbat neţesînd cumplite Lupte.
Pleoapa trăneşte isvoare amare,
e rădăcină de palin inima lui,
dar tu îl aştepţi
la capătul unei cărări pîrguite de umbră,
pe o cărare de piatră
fumul chipului său se rostogoleşte
şi, în timp ce inul vegetalelor explodează pe
[unde,
clepsidra îi rostesc numele,
limpezindu-i cu inflorare.

Destrămări şi risipă

Nu piatra numelui tău-amăgitoare
risipă de veşnici părelnice –
aburul sorbei, în schimb,
lumea ca un fruct pe o crengă suavă,
la capătul unui anul completînd cîntecul ;

Nu cîntul iubirii între mine şi tine,
ghimpele dorului, al aşteptării –
roşu carmin în mai
pe tumuri cu trupeşti umbră –
destrămări şi risipă de veşnicii părelnice !

Obrazul fără pată al anotimpului
de început, femeia, bărbatul, cuvintele...
port locuit doar de pescăruşi...
trecem prin contururile dorinţelor noastre
ca prin coaja unui fruct
amăgitor de dulce...

marin codreanu

Revedere

...vreau să spun că ierburile cîmpului
dulce mai ştiu mîngîia gîzneie
într-un gest de îmbrăţişare
în timp ce vîntul
dincolo de mişcarea lui roditoare
m-a urmărit destul
pînă undeva departe
printre zidurile albelor case.

Apoi,
vreau să mai spun
că satul m-a primit
după ce neamurile
mă pălmuiseră de bucuria revederii.

Semne pe aer

Cînd deschide ghiara un vultur flămînd
e semn că-i zboară pe sub trunchi o pasăre-
Nu-nseamnă că-ncalcă legea văzduhului !

Prin aer continente de păsări
ca o piclă deasă acoperă cerul.

Dar cînd deschide ghiara un vultur sătul
talănit pe coapsa muntelui cu pisc retezat
de ştergura norilor silhui
te bintuie-n retine vîlvorul morţii,
în singe cu disperarea ultimei păsări ucise
de rămîn atîtea semne de singe pe aer.
Înseamnă că a-ncălcat legea văzduhului !

tatiana lucsandra

Descîntec

Fierbe, vreme,
chipul toamnei
Cînd mă doare
nemişcarea
Dă-mi să gust
şi unge-mi chipul
nu mă pierde
cu uitarea
Dă-mi să beau
cînd nu se bea
ostoindu-mi
nerăbdarea
Adă, vreme,
vin de taine
cînd neliniştea
la malu-i
m-a zvîrlit
să mă adoarme.

Robia ierbii

Pe dealul răscolit de seară
adulmecam urmele cuiva
Se resfira îndelung iarba
spre degete şi suflet
de nu le găseam
Ochii-ţi albeau de lună
şi nu cădeam în iarba în care,
umbră-nlănţuită,
nu-mi aminteam trupul,
mirosul de ciută.

Poem

Umbră nedesluşită-n amurg
îmi leagă privirile de aburile-acestea
pe care nu le-am rădicat eu.
Nemrunile, prin mîini, stoarce seve din obscur
şi le întorc candid, cu dosar o răsucire-a gest,
în florile de nor.
Popoare de lumină se gudură
pe gleznele inefabilei de zeme
tenului fin, uşor.
S-atunci le surîdesc
N-am umeri, n-am pici chip
doar petele de var mai amintesc
de fugi ler ascunsă după un singur semn
cînd soarele, lotos în alu răsfăţ
pierdută caverna incandescent
pe lama regelui înfrigt.
Cu degete reînvăţ să mai aling
lor ziduri tău, de umbră,
celindu-mi-negul boem.
Îmi trece prin privire un licăr scurt, de viaţă,
O lume-acest se pleacă
şi în înmărmurire aş cern din ceu
Secunde, cantar şi viaţă.

rodian drăgoi

Iubirea se întreabă

Pămîntu zboară cu arbori cu tot
semeni de la semeni uneltele vor să-mprumute
– putere
Iubirea se întreabă dacă toate rănile lumii pot fi
vindecate
iar patima nu curge prin artere

lumea numai cu lumea poate fi-nlocuită
de-aceea iubirea de oameni nu poate fi
preschimbată-n cenuşă
asa cum lumina unui popor nu va putea fi
niciodată-ndoită
chiar dacă mai sînt privighetori cu poartă arme
în guşă

viaţa pentru viaţă muncesc
eacheni merg umăr lîngă umăr cu ideile lor
inima patriei bate la fel pentru toţi
şi cuvintele păsări albe se vor

în fiecare frunză visează un poet
sudoarea ne ajută să privim cu demnitate
înainte şi înapoi
o, numai libertatea poate ţine tot pămîntul în
braţe
şi braţele libertăţii sîntem chiar noi

Arborii ţării

Adevărul nu se îndoieşte niciodată de noi
aici pînă şi grîul e paznicul acestui pămînt
visător
lumina-i curată ca un cîntec de mamă
oamenii sînt confruntaţi cu ideile lor

mirosmele prind şi mai multă putere
privighetori zămislim în loc de cuvinte
spre fericirea lumii numai libertatea e singura
uşă
de cei care au fost şi roua îşi aduce aminte

iată se-aude cum pilpiie mierea-n albine
pruncul învaţă să crească puternic sub soare
riurile povestesc în adînc tricolorul
arborii ţării vor rămîne mereu în picioare

Dragostea pentru patrie

Cu gîndul la războiul
pentru independenţă

Rănile din palmele ţăranilor ne povestesc
că uneori dragostea pentru patrie a fost nevoită
să poarte manta soldăţească
neîncetat zăpada dintre oameni o aruncăm în
scîntei
şi seminţelor le dăm imputernicirea să-ncolţească

acest pămînt numai prin noi poate să respire
oare-i omenesc ca şi moartea să aibă dreptul
la viaţă ?
iată ne strigă grîul, sîntem bolnavi de nemurire
mierea să fie miere învăţată

din degete ne curg mereu grădini
se-aude cum şi rădăcinile lucrează-n pămînt
se ştie bine că libertatea e haina noastră cea
mai potrivită
şi că nu ne poate clinti nici vîntul iernii nici
altfel de vînt

dora cărbunescu

Şi din nou

şi din nou nu mă înspăimînt de nimic
nici de înţelepciune şi nici de iubire
nici de oameni cu legile lor minunate
nici de cuvînt şi nici de tăcere

pot umbla şi paşii mei răsună mai greu
decît cavalcadele cailor normanzi
pot ride adînc şi spăimos, fără teamă
pot muri şi învia, pot să trăiesc

un miracol mi se pare doar aerul
vătămat şi impur ca un aralegiu
pe care îl port ca pe o năframă
peste această nesfîrşită lipsă de teamă

şi din nou voi învăţa să mă nasc
din voinţa de a mă naşte mereu
să nu iert voi învăţa şi poate
voi învăţa într-o zi şi să mă tem

Inima mea

Inima mea de prea multe ori încercată
într-un spaţiu modest, dintr-un lut modest
inima mea răzvrătită începe să moară
ca un fluier îndepărtat de păstor

şi ca un clopot inima mea se despică
fără nimeni alături, într-o clopotniţă veche
inima mea de nimeni niciodată iubită
picură singele-i lent ca o ninsoare încetată

îmi voi îngropa inima ca pe o rădăcină
ca pe un prunc nedorit, ca pe un răsad
de mîine am pămîntul zăpezii inimii mele
va muri chinuit şi frumos

şi iarăşi voi trăi fără inimă
fără trup voi trăi şi fără singe
ca o frunză purtată sub norii pustii
ca un fulg de nea, ca o femeie neiubită

şi dacă există clemenţă şi dacă există dreptate
inima mea va înmuguri din nou
într-un spaţiu modest, dintr-un lut modest
într-un trup neistovit şi fragil.

viorel sânpetrean

Păsări de abur

Păsări de abur, Vorbe, v-am privit
Ca-ntr-o grădină, ziduri, întomnate gînduri,

Iubindu-vă, de voi mă las hulit
În voia voastră sînt rîvnite rînduri.

O, prea bogat, nemeritat coşmar
De a rămîne puturi cu faţa liniştită,

Sfîntindu-mi şi păcatul şi tîlcurile-amar
Cu-argintul vostru umed nepetrecut prin sită.

Vis-şi-vis

E amăgirea mea că, totuşi
Ne mai aşteaptă munţi în cer,
Pe cînd noi ne trimitem lotuşi
Ceilalţi cresc zale reci de fier.

Întregul timp de nepătare
Mai poate fi un ţărm deschis ?
Agonizează după soare
Iarba şi coasa, vis-şi-vis.

Ceremonie de har

Lumină, dincolo de Fire
La hotarele neîncepute
Şi tulburi ale zilei,
Ca o răstignire
Braţe desfăcute.

Şi ţi-era teamă
Că sînt din lemn
Şi se adăpostesc iarba-n mine,
Sfîntă şi mamă
Dulcele semn,
Tu, foşnitoare cetate-n ruine.

M-aş întoarce-n vis
Clătinînd amurgirea
Senin de singele greu –
Lumină, tărîmul promis,
Ţipăt care arată
Cerbilor, sufletul meu.

gabriel stănescu

Calea robilor

Unde sînt anii aceia pe care timpul nu îi destide ?
Unde-i cerul, sori ai iernii hărţuiţi de îngheţ ?

Metafizică a mişcării, veşnic retrăiesc acest vis
În care cu atîta nepricepere pentru cîte s-au spus
Citesc stelelor suferinţa –
Aureolă pe creştetul unui necunoscut...

Da, ştiu acum, am văzut
Morţii tîrîndu-şi stemele în pămînt
O, patrie cu singele nesfîrşit care vii de
pretutindeni
Muzică a inimii necunoscută în grai omenesc
Suflet nevindecat pentru trup –
Lună a copilăriei înflorit
Tu, cîmp magnetic al lumilor în mişcare
Ev aprins al miresmelor,

De ce cîntecul său supravieţuieşte memoriei
colosale
Ca un instrument la care moartea zepetă
în întuneric ?

Epistolă

Cînd boare vei vedea cu braţul meu că semăn
Asemeni primăverii pînă-n temelii
Nu gîndi că fumul cuvintelor ieşi-vor
iar din goarnă
Alteiurile vieţii, ideile sînt iată, încă vii

Norii au curs pe cîmp împinşi de vechi ispite
Pruncii petalelor au ars cu tatu-n amintire
Grădinile sînt ochiul veacului ce se deschide
Dar cine, cine să ne dea de ştire ?

Ah, floarea aşteptării cel mai de preţ cîştig
Cu sete muşcă din carnea dorinţei bucuria
Nepriceput ca-n iubire am s-aştept
Pe valea plîngerii să-nflorească iar via

Buna mea mamă tu ai să numeri încet
Cuvintele pe care viermii grădinii le-au ros
Nu căuta lumina ochilor de tinără să-ntuneci
Lacrima ta sămînţă-i într-un pămînt mănos

În zori visat-am fluturi că vin în oraş
Un cer de cremeni m-a sărutat pe gură
Fulgerătoare, gîndeam mireasmă ne-ncepută
Sub care viaţile noastre se-ndură...

viorel mirea

Şi timpul

Şi timpul se făcuse nou
ca o mai tînără privire –
el era bun ca un ecou
ce i-am mai fost o dată mire
Şi parcă mai erai şi tu
sau poate se făcuse ceartă,
doar cît lumina mai stătu
prin negură să nu se piardă
sfioasă ca o pilpiire
de fără seu de luminare
care lumină nu mai duce
şi totuşi negură mai are.
Căzeau statuile în bronz
iar bronzul se făcea statuie
şi era totul mai frumos
şi care de altminteri nu e.
Şi toate se făceau în vis
iar visul se făcea în toate
cînd unele plăcute ţi-s –
iar alte neplăcute poate.
Şi-n grai aveam păduri de crini
ca mai nicicînd de sunătoare,
iar inima pe la streini
de se făcuse că mă doare
Şi toate lunecau în vis
ca de zăpadă lunecare –
şi de bătură le-am deschis
şi mi-au căzut pe la picioare.

Pe coame de cal

Pe coame de cal
Cînd şi-adapă frunza nucii
şi pistoalele haiducii,
ori de-a cadrii ori de-a cringe
doar pe geană luna plînge.

Peste şira coastei lunge
pasc voinici sirepi şi murge
cînd e noaptea mai deplină
şi domneşte luna plină.

Şi lucimea stelei bate
spata calului şi-a mea,
de dormeam atuncia poate
lacrima prin vis cădea.

Să se-ntîmple, să se-ntîmple
din tuşirea mea de flintă,
cali tremură la tîmple
avînd mersul pe copită.

Şi de rău ca o lovire
damful ierbii narea spargă.
Las hodinii noaptea trupul
pe a negurilor varga !

acasă la... arghezi

Făurar la cuvinte potrivite

Pe Arghezi nu mi-l pot închipui decît trăind printre cuvinte.

In castitate și sărăcie de alchimist. In tăcere și luminăț de bijutier. In post și bogăție de cîntăreț de psalm. In austeritate, umilință și bucurie de iconar.

Îl văd, pe o strîmtă uliță a aurarilor, într-o cămăruță acoperită, lîngă atanorul lui țuguiat, de lut ars, mai mult a sobă de țiglă, încinsă cu paie și vreascuri, cu vuietul unei vătrătoare păsări, aștep tînd încercănat, palid, firav, nobila decantare a cuvîntului, așezarea lui într-un ultim și de preț înțeles.

Îl văd, cu acel ochi ciclopic de bijutier în frunte, cu acea lentilă uriașă, vie, exanguă, scormonind în mărunțișele cuvîntului, în nervurile lui lunare, în potrivirea de sunete, lizînd și nuanțe o lui, în cumpănirile-i infime înginînd timpul, apoindu-l, decorindu-l, cu o dulce precizie metalică, de fosforescență gingașă cosmică.

Îl văd, în opulența parcă a unui palat țărănesc, printre mătăsuri și brocarte, lîngă mobile de lemn lustruit, aplicat ale unei ciudate ubicuități, reflectîndu-l într-o eternă înșurubată de imagini, tot mai mărunt în golul absorbant, cîntărind de parte și cuvînt, cu balanța sclipitoare și tremurată în dreptul inimii, cu șurișul său ușor miop, stăpîn pe adevăruri.

Îl văd, mai uscat și mai drept, cu fața mai trasă pe oase și-n îngînduirare, după simplul consum tămăduitor al sfîntului de post, de abstinență, de intensă și mucenicită neîntrerupt, printre cadrele de lei mirositor sculptat, oprindu-se în zilele vitale, cele luate de-a dreptul din arbori și lacuri și flori, icoane ale sensului din cuvînt, desenînd, împăstînd, luminînd cuvîntul cu cuvinte.

Cum alegea el cuvintele și le asculta, cum le asculta înfiorat cu fragedă ureche de izvor, le dirăcrea sănătos dimineților pe două aripi de vultur, cum le împărțea pe pămînt, pornind din ele o bună parte în ceru-nstelat, este pasiunea numai a lui, stăruită-n tenace și sfielnică eternitate.

Astfel nu mi-l pot închipui decît trăind printre oameni.

Adică printre oameni.

Grigore Hagiu

«Pe o palmă de țărînă»

Oricine pășește pragul Mărțișorului, chiar fără date-e istoriei literare și fără cunoașterea acelor amănunte biografice față de care Arghezi manifestă o adevărată oroare, își poate imagina cu ușurință că nu aici, în nici un caz, au putut fi scrise **Psalmii** poetului. Suprafața lor pietroasă, piscurile semețe și parcă de granit ale versului, îmbătat de înălțimi și de amurg, nu se potrivesc cu nimic acestei calme așezări de gospodar din dealul Mandravelei, ci, dimpotrivă, se armonizează cu peisajul acelei „țări de munți cu singurătăți" prin care s-au preumblat pașii psalmistului.

Există în structura psihologică a fiecărui mare artist o pornire migratoare, ineluctabilă asemeni instinctului de migratoare al păsărilor. Un impuls de a migra pe însuși tărîmul artei și un impuls de a căuta ambianța riguros favorabilă și locul de înglobire specifică artei lor. Acestei chemări interioare sore adîncirea unui destin original, citeodată de neexplicat prin exigențele ratiunii practice și care tocmai prin asta își pune pecetea de mister pe biografia marilor creatori, i-a răspuns Tolstoi părăsindu-și confortabila lasnaia Poliana pentru drumurile lungi și prăfoase ale Rusiei ; i-au auzit vocea, unei astfel de chemări, Eminescu și Creangă, zigzagind amîndoi potecile țării spre a se întîlni definitiv în lașul junimist.

Firește, au fost motive care l-au influențat pe Arghezi să aleagă, probabil din citeva posibilități, destul adînc acoperite pentru ochiul Mărțișorului. Parte le putem afla cît de cît, parte le putem bănui, așa cum aproximăm rațiunile trecerii sale prin singurătatea și austeritatea chiliei sau ale odăstorii, destul de tenebroase altminteri, în peisajul muntos al țării helvete. Oricum, fiecare din aceste locuri și-a lăsat sigiliul pe creația sa și dacă ne înscală de multe ori cronologia operei în ce privește etapele elaborării sale, legăturile ei cu un spațiu anume și determinant sînt adesea fără greș. Căci Mărțișorul a fost ales nu numai pentru cutare sau cutare rațiune de viață imediată, ci pentru că putea exprima și sluji o stare de spirit. El este unul din acele medii în care geniu și împrejurare își dau mîna pentru a forța și orienta curgerea generoasă a unei creații. Arghezi avea de comunicat, în momentul opțiunii sale, un anume sentiment și acest sentiment a ieșit atît din profunzimile sinelui său, cît și din ambianța care l-a stimulat. Este de ajuns de a citi atîtea cărți arghieziene pentru a ne da seama că ar fi arătat neîndoielnic altfel sau ar fi luat o altă turnură fără convergența rodnică a Mărțișorului. Care era sentimentul ce trebuia comunicat ? „Bucuria mea – scria Arghezi în 1934 – cine ar putea-o povesti acum ? Ziua mea are un rost. Înțeleg multe lucruri pînă aseară neînțelese. Sînt voios și sprinten, culorile mele au înviat : am cîștigat ! Am o patrie, am un cămin ! Și scîndurile din casa mea au început să trăiască. Și încep și scaunele să umble. Mi-a pierit golul și nu-mi mai e frică de ziua de azi, nici de ziua de mîine...".

Pășind în aceste zile de miez de cuptor pe „palma de țărînă" pierdută în acrotirea ei pe trupul marelui orb, și unde un zarzăr și un prun veghează cripta poetului,în mijlocul „pomilor verzi negricioși" care, acum ca și altădată, „sunt încărcați de vrăbii de aur și de chihlimbar", i-am priceput încă o dată uimirea și i-am înțeles cîștigul din viață.

Dan Cristea

inedite

* * *

Cine te-a făcut, ciocîrlie,
Ca să bați pe nicovală
Necurmat alte cîntece,
Lanțuri, lăcăte, piroane

Sculpți, săbii și topoare ?
Orice om a fost mereu
S-aibă cheie și cuțit,
Negreșit, în cingătoare.

Furiați frenul din izvor
În fusese însă scris
De hoți și de ucis
Să te facă ucigător ?

Însuflă cu brațe goale
Îi faci vîrfuri și tăiș
Să le-nfingă pe furiș
Mîna, dulce-n carnea zalelor.

***

Cu Mitzura, în 1960

În preajma numelui SĂU

Există oameni sau întîmplări ferite din viața noastră de care răstimp să ne îndepărtăm cît mai repede, poate cu gîndul nerecunoscut că una întîmplată prin care se intră în legendă le va fi deschisă multi mai uşor.

Miraculul unei opere se mulță adeseori, inexplicabil ca un fior de tămîioară deasupra unor vreascuri putrede, pe trunchiul artistului, modificîndu-i biografia, cureț'ndu-i grimasele, umplîndu-i pînă la urmă prăpăstiile cu fiori ; o compensație tîrzie, de fapt un viciu al epocii moderne, întîmpinată de ideea că „Zeii" ar putea fura ine în mașă cu noi, că pot fi și ei cuminți de gripa Hong-Cong, că plutitorul le-a stîrnjenit din cînd în cînd mișcarea.

O prejudecată confortabilă alimentează de multă vreme credința că poetul trebuie să devină peste noapte eroul unor biografii romantate, purtător al unei arsuri de o puritate rîfleșită, trestie gînditoare incapabilă de scîrțîne, plutind pe deasupra realității în neînțeles...

Poate că spinii și strălucirile înmiresmate din tablourile sale polemice, poate florile de mucigai, greu de imitat cu fiori de hîrtie creponată, l-au ferit pe Tudor Arghezi de nepotilitele „mosaic" grăbite să-i transforme viața în artificiu.

Purtînd la mînă brățările de aur ale unor meserii străvii, scuturîndu-și rapid varul căzut pe umeri într-o chilie călugărească, pentru a-i întîlni mai tîrziu cu cel dintr-o celulă a lagărului de la Tg. Jiu, aducînd în redacții mirosul prafului de puşcă insinuat în cerneală, în fața gratiilor cu și în fața unor coșari cu cireșe, El și-a declinat cu asprează modestie arguinsă numele de poet : Tudor Arghezi.

Nu știu de ce dar furia pe care o degajă destinul său, îngăduie în epocă, echilibrînd zodiile, existența discretă a lui George Bacovia, poetul retras parcă în cutia unei viori de unde avea să audă „materia plîngînd".

Cu Tudor Arghezi ideea de poet capătă străluciri de sabie.

Pentru că în preajma numelui Său frica incetă să mai existe.

Mircea Dinescu

O cale

Pentru mine, **Mărțișorul** înseamnă una din **legendele** Bucureștiului. O vreme, nici n-am știut dacă despre ei e potrivit să credem că se află în oraș, ori stînarea asta de deal e un ate-lier, independent al capitalei. Luxul de amănunte intîlnit în amănuntele celor ce-au trecut pe-aici au avut, întotdeauna, asupră-mi un efect contrar : nu luminau orizontul neașteptatelor mele ipoteze ; dimpotrivă, sporeau cerul amenințat viitori ai legendei. **„Era o duminică de Mai, mă aflam la Mărțișor și Maestrul mi-a spus...", „Ne aflam în plin război, Mărțișorul părea o oază a păcii, dar...", „Cînd am fost prima oară la Mărțișor, ce m-a izbit a fost tocmai...".**

Azi, 11 iulie 1977, mă aflu pentru prima oară la **Mărțișor** și nu mă „izbește" nimic. Totul este atît de mult mă așteptam. Dacă ar fi fost altfel, mai mult ca sigur, aș fi scris la fel, pentru că aș fi simțit la fel cînd, pentru prima oară în anul unei secunde, totul devine fără sfîrșit în „așa cum mai înfloream".

Nu se știință unde era vina și de ce a dăruit lăsînd loc unei grădini dumnezeiești, de ce așa și nu altfel, cum vindea el fructele în poartă, cum își lua ustensilele, lădița cu unelte sub braț, cum mergeau una-alta, fără să se creioneze la gîndul că, vai !, nu cîțiva prețioase merite ai efi de azi va afirma asta în Posteritate, în Eternitate, în nemurirea Operei. Dacă ar exista vreo fotografie care să-l fi surprins aplecat asupra trudei sale de grădinar, chipul său, dinr-odată, ne-ar arăta că poetul știa nu numai să-și înțeleagă în unele momente de cuviință acestea prețioase și cu atît mai greu, cu cît sîntem de-o natură, aproape să uită cu totul de fapt.

Grădina. De fapt, grădinile — una în dreapta casei, cealaltă în stînga. E un an foarte bun, oamenii încă sînt ei înșiși, pierduți, că sînt primii ani noștri de-abia adoptați să fie culegi. Mergeam spre gardul de unde Bucureștiul pare fi privit cu privirea, cum va fi fiind el de-atîtea ori. „Acolo-e colonia **Patriarhiei** ; **Palatul telefoanelor** nu se mai vede din cauza blocurilor. În dreapta e **Intercontinental**, de fapt mai la mijloc, fîlfîie la dreapta, acum nu se mai văd, prea multe-le lui Malaxa ; mult, mult de tot". Mai facem cîțiva pași prin larba necosită. „Ce-am zis Malaxa ? Cum așa : tata i l-a prezentat pe Tănase, Malaxa a zîmbit cu-un-fel-de-fel, cu-un-fel-de. S-a mîngîiat pe degete. Așa era. Întrebă-mă ceva". Întrebăm. „De ce i-a dedicat tata o poezie „Portretul Malaxa" ! „Păi tata era și foarte tînăr. Cred că se știa Malaxa l-adăuga pozelor lui și atunci cu tata să-i spună că îmi aranjeze, măcar bune. Tata nu-i aranja nicidată. Dedicația era o prostie. Știam că da".

Facem cîțiva pași înainte. „Unde joca tenis ?". „Tenis ? Tata n-a jucat, niciodată, tenis". „Fotbalul- asa zicînd". „Se mai întîmplă și el, -fotbalul-, dimpotrivă. Tata nu juca nici un fel".

Nu ne vine să părăsim grădina, deși, nu-i loc, trebuie să „mergem peste tot, să vedem tot". Culcușul cîinelui pustiu. „Cînd urlă Mărțișorul mai frumos, în ce anotimp ?". „Știu și eu. Mereu. Da, parcă toamna". Firește, cum de nu mi-am dat seama : **„Niciodată toamna nu fu mai frumoasă / Sufletului pentru bucuros de moarte".**

Tipografia. Și aici se începe cu „De fapt". „De fapt, o încăpere în care se aflau doar cele strict necesare pentru a tipări o carte. Acum, sînt sa fi un muzeu permanent". M-aplec. Ridic ușor foi rămase pe care un scris mărunt a așternut : „Astre-babiloniene au...". „Nu e nimic important. Nu-i scrisul tatii, altfel n-ar fi știut pe-acolo". „Deloc. Astre-babiloniene au...". „Nu, nu e scrisul lui".

Liniștea e foarte mare și se află tipăriția, ei un bănuc de fiecare vin. „De, deși nu-i plăcea să bea, tata făcea un vin foarte bun, din struguri cu boabe mari. Era foarte cumpărat (tatăl). Nu bea, deși știa cu măiestrie un pahar. Nu mînca mult, deși viața cîștigată o tuiamea".

Liniște. În urma noastră paginile cu diapozitive se înmulțesc cu pași de gînd, cu pași de cuvinte vînzătoare : „Viața și opera lui Tudor Arghezi...". La început nu-mi dau seama cu, dar cînd le este foarte curînd folosesc acestor lucruri. Da, firește : absența lui. Semnalul acesta lovește să crească ; nu puțin pentru mine.

Casa. Mare, neîncăpătoare încă, cu camere dincît în alte camere, cu ușă, foarte multe ușă ce nu le lasă să înțeleagă bine cum se trăia în această casă. Parcă o mînă necunoscută a luat unele pereți, pentru a nu-i lăsa să adăpostească mii oameni multi, mici cărți, mici mobile. De fapt, aflăm că nu era decît „mîna unor arhitecți : luăi un stradă celebră, apoi un dormez, ce adăugau, în vreme, casei vechi încă o cameră, încă alta. S-avea cum să lasă mai bine. Iarna era ingrozitor de frig și ne strîngeam doar în două camere".

La început nu-mi vine să cred. În nicăieri din aceste camere nu se putea scrie, nu se putea citi. Librăriile tocmai **camera**, chilia de lucru. În afară, o aflam. Nu e una singură. Sînt două : poate trei. La fel de străinte și mai trebuie să bănuiești cum erau așezate cărțile. Chiar. „Tatăl multe cărți în jurul său, știai fiecare ?". „Foarte multe. Mai ales dicționare de tot felul. Luai un cuvînt, îi căutai toate variantele — «Știi cum se mai zice în loc de...?» — aceea toate rîndele pentru el. Dragostea asta a lui pentru cuvînte era ca o boală". „Cînd scria ?". „Nu știu. Bănuiesc că noaptea era a lui, filodel ziua era a noastră. Era un tată extraordinar : bătea, cetățea. Cînd am simțit că-n tinerețe era aprig, mai plin de artag, m-am mirat. Pe urmă, pe-a mai explicat el că omul nu trebuie să se lase, că trebuie să lupte. N-a fost descurajeret, cum zic unii : a fost gospodar". „Dar cu lupta pentru **Mărțișor**, cum a fost ? V-a spus vreodată cum de-a ales tocmai această parte de lume și de libertate ?". „De ales, a ales **Mărțișorul** cam așa : l-a zărit din îndepărtare, de-aici de vis a vis, de la Văcărești. A pus ochii pe acest loc. A venit o dată și a vorbit despre cumpărare. A venit a doua oară și a cumpărat. Așa a fost. Cu lupta a fost mai complicat. A avut un proces cu Partidul Liberal, care a ridicat pretenții asupra locului. Tata a cîștigat desful de ușor. I-a pus avocați pe Istrate Micescu și pe Valjean".

Camera în care ne aflăm acum a fost dărîmata la cutremur. „Adică plafonul, și ăștia doi pereți. A căzut pe ea un cos de trei metri. Acolo, era un pat de fier. Într-o zi, tata i-a citit mamii «Baroane». Pe urmă a întrebat-o cum i se pare. Ea, mama, i-a spus : «De, puică, ți s-a făcut de puscărie». Așa era".

Coborîm de-acolo, de unde altădată, pe vremea copilăriei gazdei noastre de azi, pentru care tatăl a scris acel „Cîntec de adormit Mîțzura", se află o terasă. Ajungem într-o cameră unde, prin '40, poetului i se prevedea o moarte sigură (cancer) și rapidă, iar Paraschivei, care-l vedea tocindu-se, i se spunea : «Doamnă, asta e. Fiți pregătită». Noroc de... Noroc de cine ? „Noroc cu Soare Z. Soare, regizorul. I-a spus tatii să-l cheme pe doctorul Grigoriu Arges. A venit, a cerut cinci mii de lei, si-a spus : «Domnule Arghezi, dacă nu e ce zic doctorii și e ce zic eu, într-o jumătate de oră te fac bine». Avea o barbă lungă Grigoriu Arges, i-a făcut tatii o injectie cu un preparat făcut de el și după o jumătate de oră tata n-a mai avut nimic. Avusese un reumatism".

Ieșim din casa cu încăperile goale și parchetul proaspăt dat cu „Palux". Ieșim prin spate și-mi dau seama că totul, absolut totul nu-mi evocă decît absența lui Arghezi de-aici, de la **Mărțișor**. Nu e o vină a casei memoriale, e ceva ce ține numai și numai de mine, cel care ocolesc astfel de muzee. La intrarea principală a fost fixată o placă : „Aici a...". Doamna Mîțzura întreabă : „Vă place ?". „Nu". „Nici mie. Bietul tata, care nu putea să sufere cuvîntul **operă**. El a inaugurat la noi „Scrieri" în loc de „Opere". Spunea că **operă** e prea mult zgs. că opere sînt foarte puține pe lume. Și creați : nu-i plăcea în rîndul capului. I se părea foarte pretențios".

Mai facem cîțiva pași spre grădina din dreapta. Sub ramurile unor copaci se află un grilaj. De ei atîrnă o plăcuță albă : „Aici, odihnește Zdreanță. Cel cu ochii de faianță". „E opera lui Costache. Vin o mulțime de copii aici și încreadă de „mormîntul" lui Zdreanță. Costache a vrut să scrie o poezie întreagă. I-am explicat că aruncă în aer. Sînt primele și ultimele lui versuri. Și pentru că nu sînteți revistă de copii aflați și adevărul : Nu se află acolo nici un oscior al lui Zdreanță, dar ce era să ne mai facem cu copiii. **Era nevoie** de acest omagiu adus lui Zdreanță".

Costache Benea. Se află aici de pe vremea primei case. La moartea poetului, a jurat să se înrădăcinească de grădină și celelalte pînă cînd... Cînd doamna Mîțzura vrea să le explice prietenilor cîți ani are nucul, să zicem. Costache Benea spune : „Nu treizecișișapte : treizecișicinci". Acum udă cu furtunul, mormintele.

Mormintele. O cruce mare, din piatră masivă. La poalele ei — două lespezi, „simple, fiindcă am vrut să respect gustul tatii, cu un model discret, de mormînt domnesc". Pe cea din stînga scrie „PARASCHIVA T. ARGHEZI, NĂSCUTĂ DIN RĂZEȘII BUCOVINEI LA 20 IULIE 1890, STINSĂ ȘI ÎNHUMATĂ AICI ÎN GRĂDINA ȘI PRISEACA EI DIN MĂRȚIȘOR LA 29 IULIE 1966". Pe cea din dreapta „TUDOR ARGHEZI NĂSCUT LA 21 MAI 1880 ÎN BUCUREȘTI CU ORIGINI PĂRINTEȘTI ÎN GORJ STINS ȘI ÎNHUMAT AICI LA MĂRȚIȘOR LA 14 IULIE 1967". De jur împrejur, mușcate, „îi plăceau foarte mult tatii". Deasupra, ramurile unui nuc uriaș, cel de treizecișicinci de ani. La picioarele mormintelor — două bănci. Ne odihnim pe ele, mîncăm caise aduse de Costache. Ascultăm : „S-au iubit foarte mult. Ei au fost din acei oameni care nu-și pot supraviețui unul altuia. Tata s-a stins în urma mamei exact la un an, tot într-o vineri. În anul care i-a despărțit, tata se simțea foarte rău în fiecare vineri". „I-a fost teamă de moarte ?". „Cred că da. Intrase în el nelinistea. Într-o zi a spus : «Gata, eu mor». După o săptămînă s-a stins".

Plecăm. Pentru mine **Mărțișorul** rămîne aceeași legendă. Îmi revin în gînd : „Tata", „Mama", „Noi", „Albinele", „Pomii", „Tata", „Mama", „Tata", „Mama"... Da, asta e. O legendă despre un om și femeia lui, ca multe altele. Un om, femeia lui, copiii lor. **Poetul, opera, creatia** — cuvinte care vor bate în timpanele celor 4 000 de vizitatori ce vin anual la Mărțișor spre a afla, dacă se poate, totul (!) despre „Poet, opera lui, viața lui...".

Azi este 12 iulie. Mă aflu în redacția „Luceafărului". Răsfoiesc colecția primilor ani ai revistei. 1958, 1959. Nume, stele căzătoare, poezii traduceri, note vitriolante dar „la obiect", sfaturi, proiecte de viitor. „Opere" în lucru, și tărîmi poezii, fotografii cu tineri bătînd la porțile „gloriei literare", reportaje. „Cîntarea României". Nume, nume, nume. Și-n primul număr al „Luceafărului" o „Vestire bună" semnată de Tudor Arghezi : **„În raza Luceafărului, care veghează nemeritat asprimi de-asupra calimării, îmi fac o cinstită bucurie să le trimit, după ce au trecut cel puțin două generații și vîrste, tinerilor celor mai noi un mesaj de încurajare, îndemnîndu-i să creadă discret dar dîrz în chemarea pe care o simt în ei și să se împlinească. Rostul vieții este să te realizezi și să te depășești, fie și orbește. Tinerețea nu merită nici întristare, nici mediocritate. Ea trebuie să țîșnească și să se arunce sus. Cît mai sus !".**

Rămîn însă mai ales un cititor de poezie : **„Nu spune nimănuia ce știi și ce-ai văzut !" E-o cale de-a-nțelege mai tristă, dar curată".**

Într-adevăr, e cale.

Dorin Tudoran

În marele ocol

Poet al elanurilor iconoclaste, al gestului larg și nestrunit, Arghezi resimte intens apăsarea limitelor. Sentimentul mărginirii, gustul amar al saltului frînt și întors înapoi, spaima de lacătul închis la poarta visului, constituie teme fundamentale ale liricii sale. „Sînt — spune poetul — preîmuit ca o grădină în care paște-un mînz" **(Psalm)**. Condiția sa implică mișcarea continuă, parcurgerea neobosită a acestui tărîm. Între „pisc" și „fundul lumii", între „tărie" și „lut" el este în permanență un respins : limitele nu i se destăinuie, porțile nu se deschid. Căci, oricît ar fugi, poetul își poartă cu sine hotarul : marginile nu sînt pentru a fi sparte, ci pentru a fi instaurate : „Pribeag în ses, în munte, și pe ape / Nu știu să fug din marele ocol. / Pe cît năinte locul mi-e mai gol / Pe-atît hotarul lui mi-e mai aproape" **(Psalm)**. Închis în „zarea mării stepe", universul arghezian se caracterizează prin polaritatea dintre absolut (dimensiune rîvnită, dar vidată de orice determinare) și „marele ocol" (teritoriu limitat, dar contingent). Aici totul se dăruie poetului, totul poartă amprenta transfigurării poetice. Pămîntul, iarba și gîzele, laolaltă cu marile frămîntări ale firii sînt integrate unei lumi armonioase, străbătută de elanurile nestăvilite ale vietii. Gesturile își corespund și se echilibrează reciproc, ființele și lucrurile se continuă unul pe altul, divinitatea însăși se manifestă în întrupări umile : „Cartofii sunt lehuzi. / Ascultă : harul a trecut prin ei / Virginal, candid și holtei / Dumnezeiește" **(Har)**. Trăirea plenară, elanul panteic, uimirea în fața minunilor firii definesc profilul poetului cufundat deplin în „contingent".

Tărîmul „marelui ocol" rămîne identic cu sine de-a lungul creației argheziene, căci momentele de criză și de revoltă ale poetului nu-l ating. Sure deosebire de Blaga, unde drama metafizică transfigurează întreg universul, transformîndu-l într-un cosmos bolnav, la Arghezi răul nu dizolvă substratul lumii, ci se consumă în interiorul conștiinței poetice. Setea de absolut rupe echilibrul dintre poet și lume : acesta nu o mai poate înțelege, semnele ei devin opace. Lipsit de orice sprijin, el e invadat de întrebări fără răspuns. Deodată tainele devin mistere, înțelesurile ne'nțelesuri, iar certitudinile se transformă în interogații și spaime. La limită, însăși personalitatea sa se dizolvă : „Sîngele meu nu-i al meu / Mi-e teamă să zic „mie" și să zic „eu" / ...Ce martor aș întreba / Ca să-mi răspundă întrucitva / Măcar dacă sînt ?" **(Mă uit)**. Întors spre absolut, poetul se găsește în fața unui imens gol. Divinitatea, atunci cînd se manifestă, se face simțită mai ales ca o absență. Dacă în lumea „marelui ocol" ea putea fi umbră printre boli de la plug sau sevă în inima plantelor, acum ea nu poate fi cuprinsă nici cu gîndul și cu atît mai puțin cu fapta. Ea nu-și mai trimite solii ca-n vremile vechi și apare doar ca factor pedepsitor, zădărnicind orice aspirație : „Dar eu rîvnind în taină la bunurile toate / Ți-am auzit cuvîntul, încind că nu se poate" **(Psalm)**. Ori de cîte ori Arghezi încearcă să-i dea o formă, el nu găsește decît determinări negative, simple posibilități : „Tu ești, și-ai fost mai mult decît în fire ! Era să fii să stai, să vieluiești / Ești ca un gînd, și ești și nici nu ești. / Între putință și-ntre amintire" **(Psalm)**.

Divinitatea, absență pură, nu se lasă înglobată în nici una din semnificațiile pe care poetul încearcă să i le atribuie. Drama argheziană nu este atît una ontologică, cît una gnoseologică : nu este vorba despre o divinitate pe care omul nu o poate atinge, ci de rîvna către un ceva care se refuză sensurilor umane. Departe de a fi esență în sine, divinitatea este creația poetului, „visul" lui „din toate cel frumos" **(Psalm)**.

Ne putem întreba de ce oare poetul părăsește universul „marelui ocol", echilibrat și suficient siesi, pentru a se angaja în căutarea unui dincolo absent și vidat de orice conținut. Există însă un dezechilibru fundamental : poetul se află întotdeauna în posesia unui surplus de sensuri pe care monadica lume a „marelui ocol" nu le poate satisface. Va rămîne întotdeauna un reziduu, un nucleu de înțelesuri pe care contingentul nu le poate integra. Dezechilibrul dintre semnificațiile virtuale și posibilitățile limitate ale lumii înconjurătoare de a le satisface va naște sentimentul existenței unui dincolo, a unui altceva căruia trebuie să-i corespundă sensurile rămase. La început existau doar poetul și contingentul. Absolutul este rezultatul acestei tensiuni inițiale, forma ei de rezolvare. El converteste surplusul de aspirații și înțelesuri în căutarea supremelor forme, alungînd însă echilibrul și consistența ontologică a lumii imanente. El devine acel altceva rîvnit, dorit, dar necunoscut, față de care lumea înconjurătoare apare mărginită și insuficientă. De aici orbecăiala metafizică, încercarea disperată de a găsi și delimita acel „ceva" cu ajutorul unor semnificații inadecvate. Și cum necunoscutul nu va putea fi niciodată cuprins în categoriile cunoscutului, Arghezi va încerca zadarnic să închidă în cuvînt golul inexprimabilului.

La rădăcina simțirii și poeziei argheziene stă tensiunea dintre universul mărginirii și bogăția de înțelesuri pe care poetul le revarsă asupra lumii. Absolutul, divinitatea nu sînt decît proiecții, termeni necesari pentru a acoperi și da o formă golului rămas. Un șir întreg de contradicții, întotdeauna nerezolvate, dinamizează lirica lui Arghezi : lumea contingentă nu lămurește toate înțelesurile pe care poetul le proiectează asupra ei ; existența acestui surplus îl face să bănuie existența unui dincolo, a unui alt orizont, dar acesta se manifestă ca o absență pură, pe care semnificațiile atribuite nu-l pot cuprinde ; din nou o sursă de frămîntări, căci, deși semnificațiile au fost epuizate, absolutul este un gol ontic, generator de spaime și incertitudini. Lirica argheziană cuprinzînd în premizele ei tensiunea extremă dintre siguranța contingentului și aspirația către noi înțelesuri, acoperă astfel o multitudine de trăiri și experiențe poetice. În consecință ea nu poate fi definită printr-o formulă sintetică, ci prin serii de termeni omuși.

Jocul dintre posedat și rîvnit, dintre mărginitul dat și sensurile ivite de gîndirea poetică, sta la izvorul dramei metafizice a lui Arghezi. Dar el poate fi regăsit și în lirica erotică. Nepretuind înfățișarea obișnuită a iubitei, poetul o recreează, dîndu-i o nouă făptură. Dar renunțarea la realitate, cufundarea în alt univers se dovedește a fi un eșec : femeia astfel creată devine : „Povară — acum, cînd vie, te-am pierdut" **(Jignire)**. Prezența iubitei, ca și absolutul, duce la dezechilibrarea lumii interioare, aducînd cu sine zbuciumul și nelinistea. Ea este un prilej de căutare, de oscilare între datul realului și imaginea visată : „Și-acum c-o văd venind / Pe poteca solitară, / De departe, simt un jind / Și-aș voi să mi se pară." **(Melancolie)**. Nelinistea și sentimentul eșecului, generate de criza dintre real și ideal, vor fi uitate cînd poetul va regăsi „harul" inițial : femeia iubită va deveni, în sfîrșit, mireasă, integrîndu-se orizontului plenar al vietii telurice.

Sfîșiat între setea de cunoaștere și setea de certitudine, gîndul arghezian va colinda toate cotloanele transcendentului sfîrșind prin a se reîntoarce la „harul" începuturilor : lumea „marelui ocol" în bogăția sevelor și înțelesurilor ei.

Mihai Coman

omul muncii în literatură

O prezență remarcabilă

— Care sînt, după opinia dumneavoastră, principalele probleme ale prezenței omului muncii în literatura română actuală ?

— Chestiunea nu este ca acest om al muncii să răspundă prezent, ci ca prezența ori absența lui să însemne realmente ceva, să lucreze asupra cititorului, să-l emționeze așa cum emoționează literatura, cu idei, nu cu fapte. Problema este, prin urmare, ce idee, ce gînd filosofic formează ori activează acest om al muncii în conștiința cititorului. A existat o perioadă a literaturii cînd eroismul și atașamentul se vădeau în chip dinadins artistic numai în situații catastrofale. Eroul ori salva un haraj hidroenergetic, ori dădea buzna într-o clădire incendiată. Anii au trecut, socialismul a născut eroi de toată spița. Cred că omul muncii trebuie să aibă o prezență remarcabilă. Să arate o remarcabilă stare normală. Să fie un om obișnuit de neuitat. Să trăiască optzeci de ani, să pățească tot ce poate păți un om într-o viață voind binele în toate și, pe cît posibil, să nu stingă singur nici un incendiu.

— În romanul „Noiembrie vitează" propuneți o viziune artistică interesantă. În ce măsură diversitatea viziunilor artistice trebuie să fie un criteriu al prozei avînd ca temă condiția actuală a oamenilor muncii în România ?

— Cînd ții neapărat ca proza ta să aibă o viziune, obții neapărat o proză cu o viziune, fie ea și artistică, fie ea și interesantă. În fapt, treburile sînt mult mai simple. În „Viața ca o pradă", pagina 172, rîndul 10 de sus, Marin Preda citează spusa unui teoretician al scrisului cu viziune (concepție, idee, doctrină, părere, cugetare, imagine, reprezentare, opinie, nălucă, arătare, fantasmagorie, închipuire — Vezi „Dicționarul de sinonime" pag. 108 și 476) care teoretician îi atrage lui Marin Preda atenția asupra faptului că „Un scriitor are, vrînd nevrînd, o concepție despre lume". Ce vreau să arăt : că toate discuțiile acestea despre viziune sînt plăcerea cam scolastică a celor cu gustul și teama cîtatelor. Viziunea unui autor, adică fluidele filosofice și, deopotrivă, sensibile ale scrisului său, iată un lucru pe care, vrînd nevrînd, le ai ori nu le ai. Am citit mai multe cărți care aveau ca personaje oameni ai muncii și care aveau și viziune. Din păcate, cărți cam plicticoase. E cu totul stimabil succesul unor scriori care ajung la un tiraj de cîteva sute de exemplare, dar e minunat cînd o carte bună face ediții după ediții, cînd e citită de omul muncii cu bucuria de a se fi regăsit om cinstit, simptom al frumos, pasionat de bine și muncitor în paginile ei. Altfel, ca răspuns direct la întrebarea dumneavoastră, zic că viziunea trebuie să fie diversă într-o măsură foarte mare atunci cînd proza are ca temă condiția actuală a oamenilor muncii.

— Considerați că spiritul activ și permanenta confruntare cu lumea înconjurătoare sînt trăsături definitorii pentru omul muncii ca erou literar ?

— Omul muncii ca erou literar nu are un statut deosebit de oricare alt erou literar. Este adevărat, este evident că omul muncii este astăzi eroul unui proces exemplar al implinirii conștiinței de sine. Conștiința de sine a clasei muncitoare, zicea Marx, e formată și puternică atunci cînd toți oamenii muncii ajung să aibă o conștiință de sine puternică. Această conștientizare generală e activă și are o permanentă confruntare cu lumea. Clasa muncitoare are astăzi o mare diversitate iar mare parte din ea cuprinde muncitori școliți, cu un nivel al vieții intelectuale foarte ridicat, cu o poftă grozavă de a reașeza lumea într-o matcă nouă. Cred că întrebarea ar merita să fie adresată și membrilor unuia din multele cenacluri literare muncitorești.

— Ultima dumneavoastră carte este un roman al formației unui om. Ce alte teme vă preocupă ?

— Plăcerea de a scrie un bildungs-roman, un roman al formației unui om o încearcă tot cei care scriu proză, chiar dacă plăcerea nu se materializează pînă la urmă într-o operă. Că anii de formație ai omului pe care-l imaginez se petrec în relație cu mediul muncitoresc, e o chestiune la care mă gîndesc abia acum. Scriu despre lucruri pe care le înțeleg bine. Am copilărit într-o lume de muncitori, am urmat o serie de școli, și mai joase și mai înalte, am fost un fel de lăcătuș mecanic care stringea șuruburi la mașini și între două strînsuri citea romane iar vina de a nu fi fost un lăcătuș autentic o plătesc cu o carte care „propune o viziune artistică interesantă". Bildungsromanele sînt un mod de a face socoteala lucrurilor pasionante pe care le-ai trăit pînă la o vîrstă. Totul e ca scărămîntul să dea și un profit. Există, cum se cunoaște, destule socoteli care se încheie cu zero lei, zero bani, zero viață cîștig. În continuare îmi propun să scriu mai multe romane, dar neapărat un roman foarte important pe tema imaginarului conținut de realitate.

Tudor Octavian

File de rezistență ale epopeii naționale

— Literatura română contemporană cuprinde romane al căror eroi sînt muncitorii. Credeți că scriitorii, mai tineri sau nu, au reușit să surprindă noile probleme legate de viața oamenilor muncii ?

— După o epocă în care eroii muncitori au abundat în proza noastră, adesea, însă, confecționați, schematici, purtători ai elementului care trebuia să asigure „compoziția socială" a romanului, reprezentanți nereprezentativi pe plan literar ai clasei celei mai înaintate, prezența lor s-a rarefiat prin anii '65—70. Explicațiile sînt multe, una — nu lipsită de importanță — este apariția unor scriitori cărora uzina și fabrica le erau străine, dublați de critici care au propulsat o proză „antieroică", „antiangajată", teoreticieni ai periferiilor și faptului banal. Era, parțial, o reacție la eroismele devitalizate și devitalizante mai vechi, dar, în același timp, denunța „scriitorul de bulevard", de cele mai multe ori foarte tînăr, fără o experiență personală de viață și cu prea puțină capacitate de a-și asuma experiențe trăite de alții. Efervescența cam de cafenea a acelei perioade s-a spulberat repede, lipsindu-i pămîntul ferm al talentului și vocației pentru social. Seria de romane (inceput, după părerea mea, cu „Păsările" regretatului Alexandru Ivasiuc) care întorcea proza spre social, prin anii 1970—'71, și-a tras vigoarea și o parte din succes tocmai din abordarea, directă sau indirectă, a problematicii mediului muncitoresc. Vreau să spun că abia în aceste cărți, destul de multe la număr și apreciabile ca valoare literară, chiar dacă autorii nu și-au propus să investigheze direct viața uzinei, sînt realizate memorabilele chipuri de muncitori, firești pentru o literatură inspirată dintr-o societate în care muncitorimea ocupă un loc de prim ordin. Cîștigul principal al creației de personaje constă în autenticitatea psihologică și problematică a eroului muncitor din ultimii ani. „Îndrăzneala" (de fapt nu era nici o îndrăzneală) era în a avea încredere în realitate, în a-i înțelege conflictele, în a-i depista aceste conflicte și a le alege pe cele semnificative. Cărțile izbutite din acești ultimi ani, cărți realiste, programatic realiste, multe din ele în opoziție cu exhibiționismul obscur, nu mai folosesc uneltele ca fundal, ca o sursă de descoperă resorturile implicării eu la psihologii. Fiindcă — și faptul trebuie remarcat — multe dintre ele sînt cărți care surprind o schimbare semnificativă a omului modernul față de muncă, față de viață, conștiința muncitorul, cu mentalitățile ei tradiționale.

— Acest tip de roman, de literatură care se fixează asupra temei în discuție, a trecut cam neobservat. Socotiți că merită o mai profundă dezbatere a subiectului, o mai mare preocupare a scriitorului ?

— Mediul muncitoresc rămîne încă un teritoriu cu mari resurse pentru literatură. Cu mari resurse neutilizate, cu o tipologie originală ; numai dacă e să ne gîndim la tipul de transfer de la țăran la muncitor, înțeles nu în tabieturi, la populația navetiștilor, la problematica adaptării în marile orașe, specifică acestei epoci de transformări. Cînd „lucrurile se vor așeza", cărțile despre această lume și epocă pot deveni captivante documente. Firește, nu numai documente. În general, în memorialistica literară, muncitorimea din România de azi poate furniza o tipologie originală, de natură a contribui la individualizarea cărților noastre. Este nevoie, însă, de o cunoaștere răbdătoare de către scriitor a acestei realități. Multe din amintirile mai vechi sau mai noi ale prozei se datorează și unei cunoașteri și asumări pripite a lumii, dictate, de a „trage concluzii" în false prozone, care l-au îndepărtat pe scriitor de marile și adevăratele procese. Nu s-a scris încă romanul de rezistență al muncitorimii noastre. Scrierea lui va trebui, cred, sprijinită mai mult și de critica literară. Fără a slăbi exigența pe care să o distingă-o, critica ar putea exercita un rol mai pregnant de încurajare a inovațiilor în această privință. Aici pot fi obținute file de rezistență ale epopeii noastre naționale. Cred că un pericol care a trecut discuțiilor de critică este falsa intelectualizare a unor eroi din cărțile inspirate din lumea muncitorească, în dauna autenticității psihologice, problematice. Partial, critica a încurajat-o, fiind astfel complicele la crearea unor „suflete moarte".

Este o problemă mai vastă, care ar merita discutată aparte. Poate nejustificata, conceptul de realism al literaturii noastre trebuie revăzut în prisma experimentelor cu bune rezultate din ultimii ani. Există, în proză, un vădit efort nu numai pentru original, ci și pentru specific, pentru național. Folclorul este o sursă de interesante sugestii în roman, visul, mitologia populară în ansamblu. Prospectînd, prognoza cărților au cîștigat astfel, chiar dacă personajele de mare rezonanță lipsesc încă. Romancierii tineri sînt mai alea notabili în această privință.

Platon Pardău

Un erou de mare succes

— Ce puteți spune despre relația cititor-scriitor-roman de receptare a momentului social-istoric actual ? În ce constă temeiul acestei relații ?

Pentru a comenta din unghi strict faptic procesul de receptare a romanului actual, aș fi inclus în ancheta dumneavoastră o casetă cu cifre de librărie. Am fi aflat astfel în cîte zile se epuizează tirajele cărților unor autori ce-și aleg temele și eroii din actualitatea vie a anilor noștri. Am afla că unii dintre acești scriitori dispar din librării în cel mult o săptămînă ; am afla că tirajele cărților lor, chiar dacă sînt mari, nu satisfac nici pe departe cerințele ; am afla că, în registrele existente în multe librării, cititorii se înscriu pentru a cumpăra cu prioritate ultima lor carte, cînd, de fapt, volumul respectiv încă se află în tipografie, alteori fiind chiar în fază de proiect. La ce concluzie ajungem ? Omul, cititorul, se caută tot mai mult în literatură pe sine. Dacă se regăsește în ea, succesul cărții e asigurat. Este tocmai ceea ce au înțeles scriitorii la care am încercat să mă refer. Fără a ieși din limitele reale ale vieții, fără a-i ascunde umbrele care mai persistă, optînd-se aderea la faptele de muncă, la dramele personale ale oamenilor, la eforturile lor de a învinge, de a izbîndi, ei și-au deschis drumul către cititor, l-au jalonat, l-au nivelat, l-au modernizat în cel mai propriu mod cu putință.

— Care este contribuția viziunii artistice la viabilitatea relației menționate mai sus ?

— Fără îndoială, fiecare scriitor abordează realitatea din unghiul său propriu de vedere. Această diversitate de viziuni artistice, în care personalitatea scriitorului, ca să zic așa, rolul hotărîtor, ea constituindu-se de fapt într-un filtru prin care faptul nud, momentul de viață, trece pentru a ajunge la cititor. Filtrul respectiv nu e altceva decît îmbinarea sublimată între bagajul de cunoștințe al autorului, experiența de viață a lui și a altora, raportate în totalitatea lor la condițiile obiective și subiective ale etapei pe care o străbatem, la recomandările politice în perspectiva viitorului imediat. În acest context, diversitatea problematică și artistică a operelor scriitorilor noștri contemporani constituie nu doar un mijloc de reală delectare spirituală în plan literar, ci și un deosebit de eficient factor de educație politică și cetățenească.

— Realitatea impune omul muncii ca pe un om [illegible]. Care este condiția lui de erou literar ?

— Eroul timpul [illegible] este, fără îndoială, un erou de viteze. Personal, simt convins că tot mai multe prozatori, cu predilecție cei din generația tînără, se vor opri asupra lui. De fapt, eroul tipifică mentalul de extremă actualitate, pe care le-au dat mai numeroase, este exponentul unui anume mod de a trăi, de a gîndi, de a munci, este expresivul contemporanului, al nostru-semănător prin luptă, prin contrapunct. Personalitatea umană a acestui erou — și mai erou de mare succes — este complexă, uneori tulburătoare prin incertitudini în fața vieții, de experiență, de luptă, contemplîndu-se în un exemplu distinct unic mai pildelor mai ales mai mereu pentru generațiile tinere. Pentru în mijlocul fluviului de lucruri materiale și spirituale, intens pulsînd și efervescent, pentru spiritualitatea noastră, în plan economic, politic, cultural, visul ideal nostru de viitor al — este, prin el însuși, purtătorul de curînd al eligei transformare, este unul din factorii preponderenți de decizie în toate domeniile vieții și ale muncii. Uneori, de ce să n-o spun, aceștia erau îi cam lipsiți de viață ; nu zic, în viața reală o are cu prisosință, dar în paginile unora dintre cărți ea este încă palidă, biografia sa are culori inexplicabile, actiunile sale nu sînt suficient argumentate politic, lăsînd-i pe cititor să tragă concluziile pe care le crede de cuviință. Nu dorese să exemplific, dar fiind că această convingă poate fi întîlnită într-o bună parte din proza noastră actuală. Firește, sînt convinsă mele de cititor.

— Ați debutat recent cu un roman, după experiența lui Marin Preda „Moromeții din mișcarea vieții" ; ce ne veți rezerva ?

— Am în portofoliul activa două editori bucureștene — „Cartea Românească" și „Albatros" — două volume de proză. Este vorba, mai întîi, de romanul „Drumul Cavalerilor", cu tematică social-politică plasată în lumea satului contemporan, continuînd, într-un unghi strict personal, cîteva idei din romanul „Cer cuvîntul", recent apărut, care se ocupă de aspecte ale vieții de partid pe un mare șantier ; coalaltă carte este un volum de povestiri științifico-fantastice, acesta și nu romanul fiind genul în care credeam că voi debuta editorial. În prezent definitivez volumul de reportaj „Speranța de viață la naștere", urmărind drumul eroic al oamenilor într-un anume sector al construcțiilor, despre care nu s-a prea scris la noi. În proiect, cu nădejdea că voi izbuti să-l trec pe hîrtie începînd din 1978, mai am romanul social „Moștenirea", inspirat cu precădere din lumea minerilor, din care eu însumi fac parte. Va fi o carte în tonuri grave, o pledoarie pentru încrederea între oameni, pentru corectitudine, o pledoarie pentru înțelegerea particulă a spiritului revoluționar, de la înălțimea epocii în care trăim și muncim.

Dragomir Horomnea

Anchetă realizată de
Cornelia Djigola și Eugen Mihăescu

FRAGMENTE CRITICE

Poezia ca obstacol

Foarte fină observația lui Rolland de Reneville **(Univers de la parole)** despre poezia lui Robert Desnos, observație valabilă, în fapt, pentru toată lirica modernă : „este vorba (...) de a aboli concepția poeziei considerată ca un ornament al spiritului și de a o înlocui prin aceea a poeziei concepută ca o metodă de cunoaștere aplicată la studiul spiritului".

Poezia încetează, așadar, să mai fie o podoabă fixată pe o idee, pentru a deveni o formă de cunoaștere, o asumare a universului (cel **dinăuntru** și cel **dinafară**), o iscodire a lucrurilor, cum zice Blaga al nostru. Dar a fost, mă întreb, vreodată poezia autentică altceva decît o formă specifică de cunoaștere, o asumare etc. ? Ceea ce a evoluat a fost, cred, concepția despre poezie, mai puțin natura intimă a poeziei. Modernii au descoperit că metafora nu este o cocardă prinsă pe pieptul unei meditații oarecare, metafora este însăși poezia, o lume, cum zicea Hugo (un spirit vechi, un spirit modern ?) închisă într-o formulă. Tot ce se întîmplă se întîmplă în interiorul acestei celule, universul este tras în vasele subțiri ale unui mecanism fragil, cunoașterea nu mai poate fi concepută în afara lui. Cei vechi puteau gîndi existența ideii pure separat de existența mijloacelor ce o exprimă, modernii consideră metafora forma de existență a ideii, adică ideea [illegible]. Spiritul modern începe să se manifeste în cultură din clipa în care de pe frontispiciul poeziei au fost date jos ornamentele și poezia a început să fie gîndită ca o metaforă, adică o concentrare de universuri, o refacere — cu ajutorul unui artificiu — a unității [illegible]. Metafora ajunge acolo unde rațiunea nu poate să ajungă : să stabilească legături între două sau mai multe lucruri care se exclud, să reconstituie unitatea primordială a vieții. În fond, poezia este sinteza universurilor ireductibile. Rațiunea ei este să lege posibilul de imposibil, și chiar imposibilul de imposibil, făcîndu-le verosimile. Avea dreptate Jules Renard să scrie în jurnalul său : poetul este născut pentru a fi „conștiința a tot ce este lipsit de conștiință". Altfel spus : poetul are conștiința lucrurilor secrete, conștiința raporturilor interzise. Chiar și refuzul rațiunii poate deveni o temă pentru poezie. Chiar rațiunea poate fi obiect poetic, chiar neînțelegerea...

Îndepărtînd ideea poeziei ca ornament, modernii n-au făcut decît să traducă într-un limbaj mai radical un adevăr vechi. Ei au coborît prestanul retoricii tradiționale și au creat, fatalmente, o nouă retorică născută din refuzul retoricii. Teoria lui Paul Eluard că trebuie **desensibilizat** universul a dus în cele din urmă la o re-sensibilizare a universului, căci poezia înnobilează, militează chiar și prin negație. Din această cauză este impropriu a susține că există un poet trivial sau o poezie pornografică. Singura pornografie adevărată este lipsa de artă (parafrazez pe cineva). Îndată ce visceralul, impudicul au fost atinse de degetele talentului, ele încetează să mai fie ca atare, devin altceva : o viziune, de pildă, a micului infern uman. Pentru artă nu există teme interzise, există numai teme ratate.

„Nici o artă nu este mai încăpățînat națională decît poezia" — zice T. S. Eliot, în chip paradoxal, de altfel, pentru că bunul simț ne îndeamnă să căutăm **specificitatea** acolo unde ea se poate exprima mai liber : în roman, în dramă, în eseistică, genuri mai profane. Aici indivizii pot formula mai limpede ceea ce gîndesc despre viață, moarte, iubire, adică despre ceea ce constituie un mod de a fi, o **filozofie de existență.** Totuși, T. S. Eliot are dreptate : poezia este arta cea mai indărătnic națională, expresia cea mai înaltă a unei spiritualități ireductibile pentru că ea trăiește **din** și **printr-un** limbaj irepetabil, un limbaj care trage în recipientele lui subtilitățile, fineturile limbii naționale, cu alte cuvinte : trage în forme unice ceea ce este mai profund și inefabil (un termen de care unii se sperie) în spiritualitatea unui popor. Iată de ce pentru a înțelege specificul unui popor trebuie mers la poezie și nu la o tulbure noțiune de **psihologie** colectivă. Primesc totdeauna cu scepticism caracterizările de tipul : francezii sînt inteligenți și facili, italienii volubili, englezii flegmatici, germanii — greoi și precis etc. Este facil, bavard Rimbaud, dar Hugo, dar Nerval ? Este Shakespeare un ironist și atît ? Cită facilitate !

Despre noi românii se spune (și noi acceptăm, încurajăm, repetăm !) că sîntem omenoși și elegiaci. Eh și, ce popor nu este omenos și elegiac în limitele spiritului său ? Întinderea metafizică a gîndirii lui Eminescu, simțul său cosmic nu ne spun nimic ? Dar mitologia poetică a lui Arghezi, construită pe unicul sentiment al indoielii, nu intră, nu defineste spiritualitatea noastră națională ?

Inconștientul colectiv, arhetipurile trăiesc în forma lor cea mai nură și mai înaltă în opera poeților. Chiar și atunci (sau mai ales atunci) cînd ei vor să scape de îngusta specificitate și să atingă universalitatea.

★

De observat la Valery cultul pentru **dificultate** în poezie. Dezvoltînd pe Leonardo („hotînato rigore"), el vorbește de instituirea praguri lor, așezarea voită a unor obstacole în calea spiritului. Poezia trebuie să fie o dificultate învinsă, nu o dificultate evitată. **A dispera puțin timp...** intră în codul moral al poetului. Poetul clasic (în care Valery crede și pe care îl propune, în toată eseistica lui, ca model) este „un martir al rezistentei față de tot ce se face ușor" (I. p. 641).

Tot Valery despre **dificultate** ca sursă de lumină : „o dificultate de netrecut este un soare" (II, p. 795), pentru a încheia cu acest paradox : „poemul este, de fapt, execuția lui", cu alte cuvinte : poemul este un obstacol escaladat. Cu această optică, sîntem departe de romantici și de mitul inspirației, de ideea poeziei care se face de la sine. Poezia este o geometrie ce trebuie stăpînită, resursa ei este exigența, regimul ei este luciditatea. „Dacă ar fi să scriu — zice tot Valery — aș prefera de o mie de ori să scriu, pe deplin constient și cu întreaga mea luciditate, ceva slab decît să creez, în afara mea, favorizat de trans㠠, o capodoperă frumoasă" (I. 690). Iată confesiunea unui spirit care se întinde cu plăcere pe un pat de cuie. El preferă să rateze în luciditate decît să scrie o operă mare sub puterea unei tulbure inspirații. Citi dintre noi ar putea accepta acest sacrificiu ?

Într-un veac în care ideea de ordine este (cel puțin în artă) depreciată, Valery pune spiritului său o perucă clasicistă și vorbește cu obstinație de reguli, efort în poezie pentru a ne sili să primim sugestia că arta nu este produsul spontaneității confuze, arta este o libertate disciplinată, arta este o rigoare mîndră. Sugestia haosului trebuie să vină dintr-un clar sentiment al armoniei, informul nu poate fi în poezie decît metafora spiritului obsedat de geometrie [illegible]. A semnifica este a ordona, a scrie este a elimina soluțiile facile a supune (și a te supune) unui **delir al lucidității.** Prin aceasta clasicul Valery este un spirit eminamente modern pentru că vrea să înțeleagă totul, să cunoască și să stăpînească imposibilul, incontrolabilul. Voința lui de claritate și precizie într-un domeniu al ambiguității (care este acela al artei îi conferă un destin tragic.

Eugen Simion

Mircea Malița, memorialist

Urmare din pag. 1

rienilor cu stoicii, ne fac să înțelegem mai clar spiritul japonez al cărui curent de gîndire zen a impus o cale a eliberării prin purificare și contopire cu natura. Unele observații sînt notate aforistic : „Un vas de ceramică este un zid sublimat" ; „Interiorul japonez este un triumf al simplității" ; Hinduism = primordialitatea ideii asupra mașinii ; zidul chinezesc este singura construcție observabilă de pe lună. N-am citit nimic mai interesant despre Persia, Uzbekistan, Afganistan, Shiraz, Susa, Persepolis, Buchara, Samarkand, Kabul. Înțelegi spiritul Șirazului citind pe Hafiz pentru care „metafora e o punte către realitate" :

„Shirazul pare o mină de poezie, care-i invită pe poeți la minerit. Atît un clasic, cît și un realist ar fi delectați. Un expresionist și un modernist ar denunța decorul ca viciind dezbaterea. Căci, după unii, frumusețea nu stă în lucruri, ci în mintea care le contemplă. La Shiraz, contemplația este însă predeterminată, susur de fîntîni, parfum de roze, jocuri de lumini, bețe de culori. Shirazul pare o expoziție de elemente poetice și de metafore..."

Din Asia trecem în Orientul mijlociu și în Africa, pentru a înregistra pe fenicieni, creatorii monumentului ingeniozității umane (literele alfabetului), în patria lui Cadmus și Jupiter Heliopolitanul, în țara celor trei cetăți romane (Tripolitania), în Egipt și Senegal. Piramidele și templele sînt „un simpozion de piatră asupra timpului", ne spune călătorul, meditînd asupra ideii de timp :

„În procesul de degradare a naturii, care ne atrage ca o cascadă, ca un torent, toate sistemele organizate, fie ele cristale, arbori sau oameni, încearcă să reziste. Orice sistem organizat este o insulă ce se sustrage creșterii universale a entropiei. Rezistența antientropică este generatoare de timp. Timpul se înfățișează, astfel, ca o măsură a gradului de organizare, de ordine și de cunoaștere. În procesele stelare, unde materia se supune fără rezistență legii a doua a termodinamicii, nu există timp. Formă avansată de organizare a materiei, omul este cel mai puternic generator de timp. Timpul intelectual este superior celui biologic. Omul investește timp în tot ceea ce creează, în tot ceea ce dotează cu un grăunte de ordine și de informație : statui, piramide, culturi...".

În locul banalelor tablouri de natură, a descripțiilor pitorești, a raportajului jurnalistic, Mircea Malița vine cu observații ale omului de știință modern, cu reflecții și incursiuni filozofice, și istorice. Sociologii ciberneticieni văd omul întregit cu mediul uman, calul fiind în această viziune o primă extensiune a omului, de unde cavalerul trac. Norbert Wiener și McLuhan sînt invocați să recunoască în Cavalerul de la Madara zăvorît o teoremă a civilizației moderne. „Ne plac, scrie Mircea Malița, explicațiile și clasificările savante. După un englez, excesele goticului francez s-au produs în înălțime, ale celui german în volum, ale celui spaniol în arie, ale celui italian în culoare, ale celui englez în lungime. Franța a avut catedrale raționale, lucide ; Germania, pline de putere ; Spania, întunecate ; Italia, teatrale ; Anglia, echilibrate..." Se va găsi „formula matematică a fiecărei epoci". Templele de pe Acropole exprimă supremația logosului, la greci chiar și zeii se supuneau măsurii, a cărei depășire provoacă hybrisul. Barocul e în definiția lui Eugenio d'Ors „o lume a formelor care zboară".

Spiritul unor locuri se poate deduce din opera creatorilor de geniu care au viețuit în ele. Florența dăinuie în **Principele** lui **Machiavelli**, Spania în El Greco, Bruxelles în Erasm, Anversul în Rubens, Boston în Edgar Allan Poe. În Europa ca și în America de Nord și de Sud, călătorul caută mai puțin peisaj, descifrează spiritul civilizației și culturii din investigarea monumentelor și a marilor personalități. Astfel sînt văzute palatele Versailles, Schonbrünn, Sans Souci, insula lui Rousseau (simbol al întregii sale opere care delimitează un spațiu închis al sentimentelor sale de largul zbuciumat al lumii), Londra, Kremlinul, Stockholmul, Bostonul, Philadelphia, Baltimore, Puebla, Oaxaca, Lima, Cuzco, Trinidad, Bogota, Caracas, Quito. Citim biografii ale lui Rogerius Boscovici, Hugo Grotius, Washington, Irwing, Simon Bolivar.

Cartea eminentului om de știință Mircea Malița e o mină de referințe din toate domeniile, un florilegiu de idei, cartea unui intelectual care se mișcă lejer în toate ramurile culturii, inclusiv în literatură, cum se poate vedea din aceste rînduri despre Edgar Poe :

„Oricîtă apropiere ar avea reflecțiile cosmogonice ale lui Poe din Evrika cu rezultatele științei de azi, lecția ei mare nu stă atît în prefigurările viitoarelor descoperiri, cît în ideea că știința are și ea substanță poetică, este animată din aceleași obiective de cunoaștere și perfectează aceleași funcțiuni de modelare a universului cu și literatura. Nu este atît de important faptul că în avîntul gîndirii lui Poe se găsesc reprezentări ce anunță relativitatea lui Einstein sau legile lui Boltzmann pe cît de însemnată este alianța pe care a încheiat-o între vis și rationament. Poe ne-a lăsat astfel ca mostenire un instrument de investigație, eminamente nou conjugînd categorii considerate pînă la el incompatibile. Toată literatura și arta modernă reflectă însoțirea formelor reci și precise ale abstracțiunii cu fluidul cald și pasionat al explorărilor onirice."

O fereastră cu storurile ridicate

Urmare din pag. 1

viața unei generații, a unui contigent, dacă vreți, pentru că, între timp, cîmpiile și apele continentului s-au ospătat copios din sîngele și carnea luptătorilor.

Se apropie de sine plin de amintiri. Nu mă înșel : amintirile nu sînt repetarea întocmai a unei vîrste trăite, ci doar o fereastră cu storurile ridicate în transparența căreia răsar năucitor de repede — pentru o clipă, pentru un minut, pentru un timp limitat în orice caz — oameni, fapte, evenimente. Viața *de adineauri*, văzută de un bărbat cu părul nins ; propria lui viață. „În 1938 am recitat la *Casa poporului*, în fața a zeci de muncitori, o poezie din revista *Azi*, semnată G. Talaz. Se chema „Congresul hircilor" și suna cam așa : *Guri de tun s-au ivit la hotare / Gîndul e ca planta cu frunze amare / Și noaptea hircilor hohotesc din stihii / Adunate de pe unde moartea le-a cules. / / Oțel, dinamită, gaze, carne de tun la un loc / Pentru ce să mai moară și alții ca noi ? / Pentru ce război ?* Seara, la ieșire mă așteptau doi de la Siguranță. Legionari. Cei mai mari dușmani ai noștri, ai comuniștilor începuseră să pună mîna și pe Siguranță".

Se apropie de sine, iar această apropiere o transmite și celui aflat în preajma sa. Știe să lege faptele de oameni, oamenii de evenimente, tot ceea ce poate fi văzut și simțit prin transparența amintirilor. A trăit prezentul acela și e firesc. Din cînd în cînd, în mijlocul acestui dans năucitor al lucrurilor, oamenilor și întîmplărilor de odinioară răsare ceva care domină întregul, nu-l subjugă, îl *domină* pentru un interval de timp, îi punctează evoluția. „În decembrie 1940, am primit sarcina să împart în cartierul Steaua, împreună cu încă un tînăr comunist, manifeste antifasciste. Ne-au prins și ne-au dus la comisariat. Vroiau să știe cine ni le-a dat. Era unu Gherman, comisar, un ins care transpira răutate pînă și prin pori. M-au întins pe o bancheță și și-au început „recitalul". La un moment dat s-a deschis ușa și au intrat înăuntru vreo cinci-șase verzi. N-a zis încă nimic ? au întrebat. N-a zis, a răspuns comisarul obosit, obosit după loviturile pe care mi le-a aplicat la tălpi. Atunci au început să dea cu picioarele în mine. Două coaste mi le-au rupt atunci, iar ceafa și fața mi le-au umplut de sînge mai tîrziu, în beci, cu bastonul de cauciuc. La ancheta finală, o altă brută, Stîncă îl chema parcă, mi-a spus : Dacă te prind a doua oară pe aici, nu mai scapi cu viața. Am ieșit pe brînci din comisariat. Reușisem să nu spun nimănui numele celor care m-au trimis să împart manifestele. Eram în plină teroare legionară, iar faptul că noi, comuniștii eram la fel de puternici și în clandestinitate îi făcea să spumege de ură".

Se apropie de sine și cu certitudinea acelor ani. Violența, batjocura, disprețul față de valorile umane, apanajul unor hoarde dezlănțuite. Alături, nostalgia propriei tinereți. Romantismul virstei, cercul de prieteni devotați unei cauze. „Citeam mult, discutam, învățam. Nu poți lumina pe alții dacă tu însuți nu ești luminat pe dinăuntru. E ca și cum ai încerca să răspunzi la întrebările altora fără ca și din tine să fi

izbucnit aceeași întrebare. La manifestațiile de 1 Mai 1939 m-am convins încă o dată că întrebările pe care mi le puneam eu și le puneau și alții. Sute de mii, milioane de oameni. Răspunsul era unul singur : unirea celor mulți împotriva celor puțini, violenți și hrăpăreți".

Iată-l acum : Eftimie Iliescu, un bărbat care bate spre muchea celor șaizeci de ani. Muncitor curelar în începuturile sale, membru în comitetul sindicatului pielarilor, scos apoi afară că *s-a dat cu roșii*. Comunist din adolescență. Combatant în război, luptător împotriva violenței și nedreptății.

Apropierea față de sine nu se hrănește doar din amintiri, pentru că fiecare vîrstă are un romantism al său, din fericire inimitabil. Trecutul e o justificare pentru ceea ce există în măsura în care *ceea ce există acum* presupune o raportare conștientă la acel trecut. Lîngă mine e un scaun gol, din stejar masiv. Bătrînul Iliescu îl privește cu atenție apoi îmi spune : „Scîndura pe care m-au întins cei de la siguranță era din stejar". Pînă și elementele au o istorie a lor, o istorie care există prin și numai prin oameni. Pentru cei care au străbătut timpul cu toate simțurile încordate, vrăjmășiți de cei netrebnici, da, pînă și lucrurile, elementele au o istorie excesiv de încărcată. Apropierea de sine le cuprinde, ca într-un magnific flux al memoriei, și pe ele. Atunci simți că, pînă nu demult, ele au fost într-adevăr viață, martori incoruptibili ai vieții.

atelier literar
poșta redacției

Z. DUCU : Dincolo de aerul rebarbativ, telegrafic și ermetic, par să fie, uneori, și niște sunete înrudite cu poezia („De groază", „De-o clipă", „De-aproape"). Va trebui să vedem ce mai urmează.

CONSTANTIN PRICOP : Am predat scrisoarea dv. (în general, judicioasă, pare-se, după impresia noastră) redactorului șef.

GABRIEL Ș. ARAD : E vorba de o reală îndeminare prozodică ; din păcate, pusă în serviciul unor mijloace și motive desuete, epigonice.

V. PR. : „Pieton", „Prima linie", „Oamenii lumii", „Detalii".

OLIVIU SALIS : Aptitudini lirice vădite, într-un desen subțire, tremurat, cu delicate umbre inefabile („Cîntec", „Inscripție", „Fata Morgana").

B. AMIRA : Sînt, aproape toate, lucruri interesante, de certă perspectivă. Reveniți.

NICOLAE ALEXANDRU : E multă zgură, mare cheltuială de vorbe, multe tifle și goange (care ar vrea să lase lumea „cu gura căscată" !...), e și multă retorică, etc. Dar, dincolo de toate astea, e și talent, după toate probabilitățile (vizibil, mai cu seamă, în „Învățăturile", „Incomprehensibilitate", „Pîine pe lună"). Talent, care se cere a fi luat mai în serios, „hrănit" și cultivat cu mai multă atenție, stăruință, ambiție, și însoțit, în manifestările sale, de un mai aspru, exigent, criteriu de apreciere. Așteptăm lucruri din ce în ce mai bune.

J. ȘTEFAN : Niței uscate și lucioase, cîteva pagini confirmă antecedentele și păstrează bunele perspective („Repet povara", „Cetate medievală", „Victorie").

LAURA MIHAI : În general, lucruri sensibile, deși încă vagi, sovăitoare. În cîteva pagini, se aude, totuși, un zvon ceva mai înfiripat („Cerul îmi ajungea la glezne", „Adolescență", „Cîntec"), care ne dă unele speranțe.

B. VIRGINICA : Nu putem răspunde acasă. Versurile trimise sînt pline de sensibilitate și freamăt, deși nu întotdeauna reușesc să cristalizeze convingător o structură literară. Cîteva se află, însă, foarte aproape de acest stadiu : „Te rog, pădure", „Din gîndul nostru", „Magnolia a înflorit" și, mai ales, „Am pierdut pădurile". Reveniți.

FIRICEL POVARĂ : Deocamdată, sînt niște versificări modeste, convenționale. Dacă simțiți, cum spuneți, că bateți pasul pe loc, lăsați condeiul la o parte și dedicați-vă o vreme lecturii.

F. ANTIPA : Răspundem absolut tuturor scrisorilor primite — firește, celor care poartă o semnătură (și, firește, celor care nu încalcă obligațiile elementare de politețe, bună cuviință, etc.).

MARIAN IONESCU : Majoritatea sînt compuneri „de efort", care mimează poezia, nereușind să comunice nici sunet, nici sens. În cîteva pagini, însă, („Trebuie să fie", „Vine ploaia"), pare să fie ceva mai mult și mai autentic. Să vedem ce mai urmează.

DANA P. : Versurile sînt naive și stîngace. La vîrsta dv., e aproape inerent. Deocamdată, e cazul să vă dedicați școlii, lecturii („cultura generală", de care vorbiți, nu se obține prin întrebări la „poșta redacției", ci prin studiu serios, sistematic). Înconjurați-vă de cărți și lăsați scrisul pe planul al doilea. (Un scenariu cinematografic se prezintă, firește, la o casă de filme).

Albert Tioreanu, Gram, Leana, Șerbiana, Grigore Pop (ceva mai bine, în „Copiii", „Ca un mugure tînăr", „Pictură"), **Iosif Tătar, Viorel Pătrășcanu** (ceva în „E ciudat să vezi"), **Emil Albișor, Dumitru Eftene, Dan Dejos, Dan Em. Roșca, Virgil Gălățeanu, Adrian Olah, Bradea Vasile, Constantin Smulți, Alexandru Udrea, J. Ziemssen** (mai bine, în „Printre genele înțelenite"), **A. Priboleni** (doar „În temnița soarelui"), **Lucian Dulcă** : Nimic nou !

Adrian Vladu, Adriana Voinea, Jan Diaconu, Nicolaescu Cornelliu, Mircea Romănu, Ion Gh. Țarălungă, Aurel Nechifor-Hernest, Maria Monica Negru, Gheorghe Birsan, Gheauru Mariana, Irofte Constantin, Christian Iejva : Nu se văd semne de talent, deocamdată.

P. Traian, Corneliu Floriceanu (ceva mai bine, în „Și eu", „Doină"). **Al. Cristian Milaș, Marius Mladian, Eagru, Victor Ionescu, Andrei Orosz** (pe viitor, mai citeț !), **C. Sarel, Alexandru Vieru** (ceva mai bine, în „Necesara"). **N. T. :** Manuscrise de nivel modest.

MANUSCRISE NEISCĂLITE : „Mamă, iartă !", „E tremur în seri", „Copilăria nu se mai poate", etc. ; „Mă voi strecura noaptea".

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se restituie.

Despre iarnă

Oare ați mai văzut
cerul se face aripă,
mîinile înfrunzesc
din mijlocul apei o insulă
răsare
cînd te aștepți mai puțin
și tăcerea se-ascunde printre cuvinte.
de-atîtea miracole
drumul devine fragil
la umbra firului de iarbă
își fac cuib amintirile
cînd e nevoie să ai privirl
cît mai limpezi
să poți vedea și dincolo de clipă,
te iau de mînă tînăr
și te duc bătrîn
acolo unde lumina poate fi veșnică
viorl noi nasc sunete vechi,
fîntînl se mai văd dar ce
stranie-i fauna opelor mici...
cît despre iarnă poți spune :
iată un anotimp decis
să niveleze culorile,
iată o gură abstractă ce vorbește
limba crinilor
degerîndu-i de la rădăcină

VALERIU PRUTEANU

Toma Alimoș

Pe capita de cal
e această sărbătoare a morții
sunînd stins prin pădure.
În zdrențele de împrumut ale baznei
e chipul frații mei.
Cine mă sărută
cine îngenunchează
cine-mi invață gustul sărat al lacrimei ?

O grădină adîncă-mi primește cel de pe urmă
singe.

Floare galbenă de ce rizi tu
cu gura mea ?
Ce priviți voi cu ochii mei
frunze în trecere ?

Vai, am visat viitoare păduri
necutreierate de cai !

NELU STANCIU

Desene de Nicăpetre

Pe piatră

Pe piatră sau pe țărînă moale
pașul poetului iscă rime
deseori
ele dor ca o boală incurabilă

odevărul nu este totdeauna mănușa potrivită
dar și-așa apără de ger
acolo, în suflet, unde furtunile sînt
distrugătoare.

ADRIAN DELEA

Nonfigurativ

Nonfigurativ ochil tăi desenîndu-l
pe lucruri ca un spațiu în casa
ceva trebuie să se întîmple
un strigăt poate o noapte
să cadă cu sunet de brocart pe cuvinte
un ochi să privească cu bunăvoie caii
neîmblînziți ai timpului
și nici un răgaz să-mi trec palmele mulțumit
un strigăt poate o noapte
ceva nepreväzut
trebuie să se întîmple

MILODRAG KONSTANTINOVICI

Proiect de casă

Ferestrele o să le facem
către cer
și o să privim mereu
păsările și norii și
aventurile nestiute ale stelelor...
Pînă ne vom obișnui cu zborul.

LUCIAN CODRIN MĂNĂILESCU

Și iarba...

Vei înflori peste mine-n curînd,
grădină flămîndă.
Cînd mai tandru, cînd mai păgîn,
praful de pușcă migrează-n parfum.

Pașii tăi au gustul de miere cînd vin
din viori și din toamne.
Între flux și reflux ne iubim
și iarba pînă la gleznele lumii tot crește.

ȘT. VERGU

Caligrafie marină

Plaja mirosea a cafea
Prăjită.
Sub genele ei catifelate
Se bronzează „vikingii"
Muzica sferelor migratoare
Îți peticește canșlincios
Aripile.
Cu varul nestins al iubirii,
Iulie zugrăvește înflamabil
Destinele.
Doar eu
Cu luna trasă pe ochi
Nu dau nicăieri
De sufletul tău...

DOINA MARAN

lirică din
R.P. Mongolă

BIAMBIN RINCEN

Eu am văzut...

Eu am văzut și de-ăștia care, vinînd mărire,
la potentații zilei veneau cu lingușiri,
și le intrau în grații, jucînd pe placul lor...

...Dar n-am văzut să fie iubiți și de popor.

Eu am văzut și de-ăștia ce prin înșelăciuni,
își făureau din lauri nemeritați cununi,
disprețuind mulțimea, și-n fruntea ei trecînd...

Da-n inima mulțimii nu i-am văzut niciînd !

CIMIGIIN JIGMID

Minzul din Kerulen

Mi-ar trebui o liră de aur să-i dau grai
cîntării mele-n stepa frumosului Hăntal,
și-ar trebui în aur să dăltuiesc un vers,
pe tine să te laud și grațiosul mers,
făptură minunată, o, minz din Kerulen,
cu coama înșorită ca pratul de polen,
și mătăsos grumazul, și coada ca un steag
desfășurat în luptă pe-un glorios meleag !
Petale ascuțite de lotus pară sînt
urechile-ți cu care asculți al ierbii cînt !
Doi peștișori de aur sclipesc în ochii tăi !
Săgeată e, de aur, galopul tău prin văi.
Neatingînd țărina ci duse — ca de-un val,
sînt mîndrele-ți copite ca frunze de santal !

Comoară nu-i pe lume, ca tine, mai de preț !
O, minzule, vei crește puternic și semeț,
mereu cîștigătorul vei fi la alergări,
vei bucura poporul și-n marile serbări
Îți vom cînsti toți urma pe unde-o fi să treci !
La-ntrecere cu vîntul, tu, vîntul îl întreci
Și-o fi să-ntreci și gîndul, și-al păsărilor stol !
O, tu, podoaba noastră și-a plaiului mongol !

TENDIIN DAMDINSUREN

Dansul cumisului

Cît ni-i cana încă udă
pîn' la fund să-i bem cumisul !
Cîntec slobod să se-audă !
Să se-audă-n voie rîsul !

Și să vie de departe,
în galop, aici, tot neamul,
că de cîntec s-avem parte
și să-nceapă bairamul.

Pas cu pas să se îmbie
și-ntr-un dans să se-mpletească
a femeii gingășie
cu-ndrăzneața bărbătească.

...Dar nici strunele nu tocă !
Tot mai tare să răsune
ca mai sprinteni, cei ce joacă,
într-un cerc să se adune !

...Pîn'o fi, sub vrea privire
care galeșă scînteie
cîte-a inimă-n neștire,
dintr-o dată, foc să iasă !

DAȘDORJIIN NAȚAGDORJ

Iarna în Mongolia

Suflă crivățul năpraznic și tăios se-arată gerul
încleștînd cu-armuri de ghiață munte, stepă și
izvor.

Undeva, sub constelații, îndesîndu-și lăicerul
și minîndu-și caravana, cîntă tînărul păstor.

Sus, pe creste,-n pielea goală, ceața-n voia ei
se plimbă.

Prin săpezile-orbitoare de un alb imaculat,
turmele-s de vînt purtate și mereu păsunea-și
schimbă

și acolo-și fac sălașul unde noaptea s-a lăsat.

Frigul tot mai mult pătrunde piscurile pînă-n oase
dar în ochii tinerimei arde-al luptelor tumult
și în iurtă, sub opaiț, strînși pe lîngă masa joasă,
își aduc bătrînii-aminte de legende de demult.

Primăvara, vara, toamna, iarna își urmează lanțul.
Orice-amurg care se-arată prevestește-un răsărit.
Tot ce-i vechi se-nlocuiește cu ce-i nou. Așa e
dansul

și așa-și petrec milenii șirul fără de sfîrșit.

(Din volumul în pregătire la editura Univers : Antologia poeziei mongole).

În românește de
Victor Tulbure și Raluca Tulbure

Proprietarii de faptă

Urmare din pag. I

mașinile, alungînd zgomotul pașilor, al vorbelor ce umpleau curtea șantierului la început, mai timid, cu un altul mai puternic. Ele ajută omul, încarcă cu brațe puternice vreun camion „Carpați". Dar, din cînd în cînd, în concurență parcă, mai autoritar, glasurile bărbaților punctează trepidația sacadată, mecanică a camioanelor, și din nou cîte un „meștereee, hei, meștereee, tora mozaicul la trei ?" și meșterul mozaicar falanțer răspunde mai încet, grăbind pașii spre a fi auzit de tînărul său ucenic. Chemări, solicitări, sfaturi — aruncate peste schele în curtea șantierului, ori adevărate săgeți cu țintă precisă ne conduc la cîte un Mircea, la cîte un nea Virgil, Ion sau Nelu și ne fac să-i cunoaștem pe acești oameni ai șantierului de aici din inima Bucureștiului, și care, se poate numi Șantier 2, de pildă.

Am urmărit, odată cu ivirea zorilor, cu ochii adumbriți încă de somnul alungat prea devreme pentru un cîtadin, începutul unei noi zile de lucru. Meșterii, mai vîrstnici, cu căști și salopete albastre, erau înconjurați, aidoma cloștii cu pui, de alți patru-cinci muncitori mai tineri, ale căror piete fîlfîie dincolo de marginea căștii de protecție... Ei, tinerii aceștia, au venit aici din toată țara, ca să muncească, din Moldova, Oltenia sau Ardeal și toți vorbesc, deși cu „accente" diferite, o aceeași limbă, învățată deopotrivă la aceeași lecție : lecția muncii, a șantierului.

Încerc să mi-i apropii, să stau de vorbă cu ei, să aflu ce înseamnă „glet", „șapă" și dacă „cimentul alb" nu-i totuna cu cel obișnuit, pe care-l știm. Încerc să descifrez mai exact cîte ceva din priceperea și îndeletnicirea lor de la inginerul Ianculescu Teodor, de pildă, șeful de lot, sau din altă parte. Ne salutăm după un timp. Eu, proaspătul locatar, ei proprietarii de faptă ai acestor case.

Îi urmăresc, de multe ori, mai mult timp și parcă se întîmplă un miracol. Mișcarea lor pe orizontală naște o ridicare continuă pe verticală. Este o perfectă și miraculoasă sincronizare. Efortul adunat jos, ridică zi cu zi, ceas cu ceas noi linii pe orizontul bucureștean demult obișnuit cu verticalitatea blocurilor care-l înconjoară solemn, impunător. Nu se-ntîmplă, de fapt, nici un miracol, aidoma celor din basme. Aici se muncește din zori și pînă la înserare, sau chiar și noaptea sub lumina reflectoarelor. Se muncește și asta se vede, acolo pe orizontul albastru, din ce în ce micșorat de acea verticalitate de beton a blocurilor.

SPORT

Dudu Georgescu sau la fotbal bobocii se numără... vara

Cînd campionatul nostru nu se termină [illegible], numărătoarea bobocilor trebuie făcută în mezul vern. Cel mai prompt clasament al valorii fotbaliștilor din A în funcție de notele adiționate de la meci la meci este cel al revistei **Flacăra**. Cei 18 magnifici ai topului fotbalistic al **Flacării** sînt în ordine C. Ștefănescu, Dobrin, Balaci, Iordănescu, Romilă, Antonescu, Cheran, Mulțescu, Dumitru, Remus Vlad. Acest top, oricît de discutabil ar fi, — orice clasament e discutabil nu-i așa ? —, spune totuși ceva. Din cei 18 cîștigători ai întrecerii 6 sînt mijlocași, 3 sînt fundași centrali, 1 fundaș lateral !

Echipa campioană are un singur reprezentant aici, pe Cheran, deci cel mai bun jucător dinamovist, după topul revistei. Steaua a impus doi, pe Dumitru și Iordănescu, efectiv cei mai buni jucători ai Gnaticei. **Universitatea Craiova**, tot doi, pe Ștefănescu și Balaci, marile pîrghii craiovene, iar **A.S.A.** — atenție ! —, nici unul, cu alte cuvinte Bălăi lipsește din top. Nici una din aceste echipe n-a impus topului un atacant de profesie. Sînt absenți atacanții centrali, — Dudu Georgescu cîștigătorul **Ghetei de aur** nu figurează în acest top ! —, centrii sau extreme și portarii. Dintre aceștia doar trei au jucat la Zagreb în fața iugoslaviei : Iordănescu, Romilă, Cheran, unul fiind rezervă. Balaci. Topul revistei **Flacăra** este elocvent în anume privințe. Faptul că din el lipsesc fotbaliști cunoscuți, unii titulari în națională, nu e neapărat neliniștitor. E un semn al numărului mare de valori individuale, al competiției deschise.

Prezența în vîrful piramidei a lui C. Ștefănescu, prin care revista **Flacăra** desemnează pe centralul craiovean drept cel mai bun fotbalist al campionatului nostru, e un act de reparație tîrzie. Topul fotbalistic al **Flacării** ne obligă astfel să redescoperim un jucător de indiscutabilă clasă pe care retragerea în linia defensivă a echipei craiovene, ideea lui C. Teașcă și unul din secretele succeselor craiovene din ultimul sezon, l-a relansat la adevărata lui valoare, evidențiindu-i calitățile tehnice și tactice. Dacă antrenorilor **Stelei** le face plăcere să-și amintească de victoriile steliștilor asupra formației spaniole **C.F. Barcelona** nouă ne place să reamintim amatorilor de sport că unul din factorii decisivi ai victoriilor de atunci ale **Stelei**, prin jocul său laborios și inspirat, a fost mijlocașul C. Ștefănescu. Intrat în eclipsă după unii tehnicieni ai fotbalului nostru, Ștefănescu trăiește o a doua tinerețe sportivă la **Universitatea Craiova**. Topul mai divulgă și o stare de lucruri nu tocmai liniștitoare. Fotbalul nostru nu mai promovează de o bună bucată de vreme portari de mare valoare, iar atacanții nu se ridică tot-deauna la nivelul mijlocașilor. Mulți dintre mijlocașii noștri buni supliniesc, de altfel, cu aplomb rolul atacanților în criză. În vederea meciurilor cu Spania și Iugoslavia este de lucru la compartimentele deficitare.

Clasamentul acesta credem însă că face o nedreptate lui Dudu Georgescu, golgeterul actual al Europei, al doilea fotbalist după Gerd Müller care repetă performanța adjudecării prestigiosului trofeu. Dudu Georgescu este neîndoielnic un atacant de «elită», chiar dacă maniera lui nu este aceea a „puncheurului". Acesta e poate lucrul care dezamăgește pe mulți. Dudu Georgescu nu este golgeterul șuturilor violente, care paralizează portarul advers și-i intimidează echipa. Reușitele lui se datorează mai mult subtilității decît forței, golurile lui purtînd rareori pecetea întîmplării avantajoase. Multe din golurile lui Dudu sînt marcate din lovitură cu capul, operație care nu stă nici ea doar la îndemîna elanului și a vigorii. Excelent jucător de mijlocul terenului, apărător chiar cînd e nevoie, Dudu Georgescu știe să se facă simțit în fața porții adverse la momentul oportun. Faptul că nu e un atacant buldozer poate, desigur, dezamăgi, dar am văzut mulți atacanți buldozer care nu sînt, în schimb, golgeteri nici măcar ai echipei de club. Inteligența, suplețea sînt mai utile în fața porții adverse decît agitația violentă, dar sterilă. Nici Gerd Müller, centru înnăscut, nu a excelat prin forță, cît mai ales prin tehnică, abilitate tactică, vicleniie.

Un reproș care s-a adus și se aduce dublului cîștigător al **Ghetei de aur** este că nu se face văzut în meciuri internaționale. Reprosul e de domeniul trecutului. Dudu a marcat la Madrid lui **Atletico** un gol de o mare finețe în **Cupa campionilor europeni**. Fundașii spanioli, fie ai echipelor de club, fie ai naționalei nu se dau la o parte de la folosirea niciunui mijloc care ar putea frîna detenta românului. Doi îl fixează prin contact fizic de sol, al treilea din spate prea degajat cu capul. Cînd apărătorii din fața lui nu apelează la obstrucții rezultatele se văd. Dovadă golul din meciul cu Scoția, pentru care însă posesorul de atunci al **Ghetei de aur** a fost „pedepsit" rapid în cel mai tipic stil englezesc printr-o trimitere dură pe tușă. Făzît doar de un singur jucător, chiar cînd el s-a numit Katalinski, Dudu Georgescu și-a impus clasa. Victoria de la Zagreb rămîne legată indiscutabil de excelenta lui evoluție. Măiestria loviturilor de cap a lui Dudu au văzut-o apoi pe propriul lor stadion italienii. Golul marcat lui Zoff în meciul Italia — România a fost, cum spun ziariștii sportivi, un gol de kinogramă. Să nu uităm apoi că Dudu Georgescu a intrat în memoria spectatorilor cehoslovaci prin evoluția și golurile lui din meciul pe care naționala noastră de fotbal l-a jucat în Cehoslovacia. Inventarul nu e desigur complet, dar este unul suficient pentru a răspunde unei obiecții superficiale. Dudu Georgescu și-a demonstrat clasa pe mai multe stadioane ale Europei. De ce nu marcă totuși atît de des și în meciurile internaționale așa cum marcă în campionat ? Întrebarea rămîne în picioare. Dar și aici răspunsul e limpede. Adversarii naționalei noastre de fotbal nu sînt adversarii echipei **Dinamo** din campionatul intern. În națională ajutorul pe care-l primește ca atacant Dudu de la coechipierii lui este fatalmente mai mic dat fiind echilibrul de forțe din teren, iar sarcinile lui, altele. Adesea Dudu Georgescu face în meciurile internaționale exclusiv muncă de mijlocaș. Comparația, deci, nu se poate face. Cu o echipă pregătită să-l sprijine permanent, eliberîndu-l de sarcini defensive, Dudu Georgescu poate să devină și în întîlnirile internaționale ceea ce e în campionatul intern. Oricum, Dudu Georgescu e un mare golgeter și totodată unul din cele mai bune produse ale fotbalului românesc.

Discobol

Orientări în critica universitară

Urmare din pag. I

nimeni nu mai îndrăznea să facă profesie de credință neopozitivistă (exigențele secolului erau intuitiv simțite drept altele), dar substanța opacă a „informaționalismului" s-a dovedit mai persistentă decît se putea crede. Umbra lui Rudler a pîndit ani de-a rîndul în spatele edificiilor universitare române — sprijin spiritual sigur al mediocrității și suport al estimărilor cantitative. Calitatea de „universitar" în domeniul istoriei literare implica obligatoriu aderarea la sistemul rudlerian depășit, niciodată recunoscut ca atare, dar omnipotent ; fără a fi fost decretat niciodată, el a supraviețuit tuturor decretelor administrative. S-a disertat îndelung și pe bună dreptate despre maiorescianismul întregii noastre mari critici, de la Lovinescu pînă la Ciocuiescu ; ieșită dintr-o voință de referire polemică, această filiație relevă mai degrabă atașamentul conștient la un ideal atemporal. Prima, a doua, a treia generație de maioreșcieni : iată tot atîtea afirmări de solidaritate mai degrabă ideologică decît metodologică. S-a observat însă mai puțin atracția pe care o *erudiție* de tip secolul XIX a exercitat-o asupra criticilor români din secolul nostru : Lovinescu, latinist și traducător din clasici, M. Dragomirescu, constructor de mari „sisteme", Tudor Vianu, *magister universitatis rerum*, Vladimir Streinu, specialist profund în literatura franceză — întrupările documentare la ultimele limite ale „maioreșcienilor" nu sînt neglijabile.

Doar scriitorii-critici au încercat să se sustragă dominanței sistematizării și să accepte, izolați, noi proiecte filosofice totale, înțelese mai degrabă ca aventuri spirituale : oricîte diferențe se constată între — să zicem — G. Călinescu, Lucian Blaga, M. Sebastian și Camil Petrescu, atunci cînd aceștia fac istorie literară sau critică, erudiția se distilează brusc, dispare aproape cu totul îndărătul Ideii Originale. Poate că aderența unora dintre ei la principiile maioreșcianismului nu era mai redusă decît a „maioreșcienilor" propriu-ziși, însă spiritul tutelar al secolului trecut a dispărut în opera lor critică.

Această schiță istorică devenea absolut necesară pentru a înțelege procesul cel mai semnificativ prin care trece actualmente metodologia istoriei literare, la noi ca și aiurea : infiltrarea structuralismului. Realitatea este ușor sesizabilă sub forma unei stări de spirit, dar chiar și sub forma unor începuturi concrete. Nu avem încă nici pe departe un proces general, ci doar unul semnificativ.

Situația apare oarecum curioasă : înainte de a se transforma într-o metodologie clar definită, neo-critica neliniștește. Tentativele ei sînt, pe de altă parte, absolut paralele cu mari sinteze documentare în cea mai bună tradiție. Abia anii noștri au adus primele sinteze complete în ceea ce privește epoci și domenii cruciale ale culturii — epoca pre-modernă și de tranziție, originile romantismului și ale pre-romantismului, literatura interbelică etc., — pentru a nu mai vorbi de instrumentele indispensabile ale bibliografiilor generale, realizate — cu întîrziere — tot abia în ultimul timp. Dar și acestea mărturisesc, la o privire atentă, proximitatea noului.

În orice caz, opus-urile clădite exclusiv în umbra filosofiei scriptualiste a unui Rudler se retrag, se fac tot mai rare. Aceasta nu înseamnă că ar fi dispărut complet specia „izvoriștilor", care nu fac altceva decît să înmănuncheze informații și să facă infinit mai puțin decît făcea — în interiorul aceleiași metode — D. Popovici, în urmă cu patruzeci de ani.

Dar noul pătrunde pretutindeni. Vorbeam, aparent metaforic, de o *stare de spirit* ; oricît ar părea de curios, ea există și în știință, nu numai în poezie sau psihologie socială. Dovada cea mai bună o reprezintă atracția exercitată în rîndul celor care, pur teoretic, se arată mai degrabă neîncrezători. Dar spiritele evoluate, în orice epocă, respiră aceeași atmosferă — și o privire rapidă asupra ultimelor cercetări monografice închinate marilor scriitori români (le-am ales pe acestea tocmai pentru că tradiția critică indelungată poate fi inhibantă la fel ca oricare alta) ne edifică perfect.

Monografia „stilistică" a lui Ștefan Cazimir, închinată lui Eminescu, (*Steiela cardinală*, Eminescu, 1975), inventariază integral poezia eminesciană și se termină printr-o schemă semantică simplă (am fi tentați să spunem un model, dacă între entități s-ar fi stabilit o relație hipotaxică) a acesteia. Imensa muncă subterană, care poate că nu datorează nimic imperativului exhaustiv al structuralismului, a căpătat sens doar cînd s-a concretizat într-o formulă simplă. Să fie vorba doar de intuiție ? În orice caz, de una superioară.

George Gană procedează la fel, pe cont propriu (*Opera literară a lui Lucian Blaga*, Minerva, 1976) : schema semantică intuitivă a poeziei blagiene, chiar dacă nu pare dusă la ultimele limite și păstrează un mare număr de membri, provine din același demers critic. „Raționalizarea" unei poezii ce părea de nerațional-izat este astfel dovedită. Documentarea istorică și filosofică de specialitate, însușită de George Gană cu pasiune „de secol XIX" apare pusă, pînă la urmă, în slujba unei idei complet străine istorismului tradițional.

Există și situații paradoxale, pe care „starea de spirit" le explică limpede : critici care și-au manifestat de mai multe ori reticențe față de structuralism dar care se plasează, poate involuntar, în sensul curentului, *Sadoveanu sau Utopia cărții* (Eminescu, 1976), de Nicolae Manolescu, excelentă carte despre marele prozator, ilustrează perfect paradoxul. Capitolele III și IV, cu deosebire, oferă unei viitoare analize de naratologie propozițiile de bază, pe care aceasta va trebui doar să le exemplifice și formalizeze. Urmărirea modului în care ia naștere „vocea lui Sadoveanu" reprezintă cea mai fructuoasă premisă pentru pătrunderea într-o operă descurajantă prin varietate și proteism. Iar „utopia cărții", subtitlul, definește sintagmatic tot un resort de natură stilistică : *rescrierea* cu artă a „pretextului".

Contribuțiile celor trei universitari mărturisesc, în grade diferite, titlul considerațiilor noastre.

În măsura în care sîntem, declarat, adepții unei metodologii ce implică, în însăși definirea ei, asimilarea obligatorie și creatoare a noului, transformarea intimă a istoriei literare contemporane se cuvine semnalată la loc de cinste. Ca demonstrare suplimentară a unei reguli.

Schimbări în memorie

evenimentul

Știm cu toții ce este mentalitatea : dictionarul spune foarte limpede că e vorba de „felul particular de a gîndi al unui individ sau al unei colectivități". Mentalitatea, vrem ori nu vrem, este și o chestiune de memorie. Căci gîndim și acționăm, gîndim și reacționăm și in funcție de datele pe care memoria noastră le posedă. Suma tuturor acestor informații despre noi, despre situația noastră, despre starea noastră influențează fundamental felul particular de a fi și de a gîndi al fiecăruia. Poate să pară paradoxal faptul că situația unui cetățean, oricare dintre noi poate fi acest cetățean, depinde de această informație : că numărul locuitorilor ce obțin o producție globală de peste 10 miliarde lei a crescut de la 4 in 1965 la 23 in 1976. Poate să pară paradoxal faptul că mentalitatea unui cetățean depinde și de această informare : că in ultimii zece ani au fost construite circa un milion de noi locuințe. Poate să pară paradoxal că felul de a gîndi și de a acționa al unui cetățean depinde și de această ultimă informație : că pînă in 1980 România va ajunge la un venit national pe locuitor de peste 27 000 lei. Poate să pară paradoxal, dar nu este. Aceste ultime informații, aceste noi informații, influențează starea de spirit a fiecăruia dintre noi. Nu este paradoxal și pentru că fericirea la care visăm cu toții, oricît de abstractă ar fi, are niște date foarte concrete pe care se intemeiază. Și aceste date pe care se intemeiază nu sint altceva decît suma de date sociale care revine fiecărui individ.

Iată, recentul forum democratic al clasei noastre muncitoare ne prilejuiește această constatare căreia trebuie să-i spunem importantă pentru că este : omul muncii, unul din cei foarte multi care alcătuiesc clasa noastră muncitoare, are din nou prilejul să-și afirme rolul important in conducerea societății noastre, are din nou prilejul să se afirme așa cum insăși societatea noastră l-a afirmat, ca pe un om stăpin pe destinele sale, pe munca sa, pe gîndirea și pe conștiința sa și, acesta este un lucru foarte important, pe viitorul său. Cuvintarea secretarului general al partidului, tovarășul **Nicolae Ceaușescu**, impune atenției o sumă de revolutionare aprecieri cu privire la rolul clasei muncitoare și al fiecărui membru al acestei clase. Una din acestea subliniază pregnant valoarea inaltă a omului muncii in socialism, rolul fundamental al clasei care conduce societatea noastră : **„...putem spune cu mindrie că toate realizările remarcabile din anii socialismului confirmă incă o dată forța revoluționară, transformatoare a clasei noastre muncitoare, clasa conducătoare a societății, forța intregului nostru popor care, sub conducerea partidului comunist, a schimbat radical infățișarea patriei, a ridicat România pe treptele tot mai inalte de prosperitate, i-a deschis perspectiva inaintării accelerate pe calea progresului și civilizației, a edificării societății socialiste multilateral dezvoltate și a comunismului".**

Spiritul nou al societății noastre este spiritul omului nou. Democrația socialistă exprimă astfel relația dintre individ și societate, relație care fundamentează pentru prima dată in istoria României ideea că fiecare cetățean al patriei are drepturi depline de a contribui cu toate puterile sale pentru edificarea unei patrii in care personalitatea sa să fie o parte exprimată de personalitatea tuturor. Trecînd in revistă transformările revolutionare ale societății noastre, secretarul general al partidului a subliniat unitatea de concepție și unitatea de ideal a tuturor oamenilor muncii care, sub conducerea partidului, edifică socialismul și comunismul pe aceste meleaguri. Contextul de relații pe care-l instaurează democrația socialistă presupune insă din partea fiecărui om al muncii o mărire a responsabilității, o reanalizare a tuturor relațiilor dintre cetățean și societate. Căci democrație nu inseamnă numai a pune in lumină și a statua ca adevărate drepturile noastre ale tuturor. Democrația socialistă inseamnă, așa cum sublinia secretarul general al partidului, creșterea continuă a răspunderii fiecărula dintre noi, intărirea disciplinei și ordinii sociale. Iată de ce nu putem accepta manifestările de dezordine, lipsa de răspundere față de interesele colectivității, iată de ce a trăi intr-o societate democratică este incompatibil cu a-i refuza datoriile față de aceasta.

Spunem la inceput că mentalitatea este in relație directă cu memoria. Iată că societatea noastră socialistă a propus memoriei fiecăruia noi date, date care nu sint altceva decît date transformatoare de conștiință. Suma acestor adevăruri pe care se intemeiază astăzi relațiile noastre cu societatea trebuie să determine, in continuare, radicale prefaceri de mentalitate. Felul particular de a gîndi al fiecăruia dintre noi trebuie să rezoneze cu felul de a gîndi al colectivității, al societății, al partidului, al secretarului său general. Această **concordanță de gîndire** la scara națiunii e singura capabilă să determine **concordanța de acțiune** la scara națiunii.

Cel mai reprezentativ forum democratic al clasei noastre muncitoare, punind in evidență noile date de conștiință ale fiecărui cetățean, a pus astfel in lumină unitatea de gîndire și acțiune a intregului popor.

Mihai Tatulici

repere

Romanul de mare tiraj

Un autor cu succesul garantat ale cărui titluri aprind imaginația cititorului tinăr, este Paul Feval, pomenit și de Apollinaire in celebra poezie dedicată lui Rousseau Vameșul și incrustată de Brâncuși pe piatra tombală a marelui pictor. Feval a fost un tehnician desăvirșit al romanului de aventuri, bredind subiectele cu abilitate și caracterele și personajele in care pătrund intr-o singură trăsătură de penel. Ales[illegible] pentru ecranizare de nu[illegible] **Les Habits Noirs**, Xavier Aubryn-Castanier a tradus un roman subțire, scris cu rafinament și construit după modelul dumasian, dar „inscenat" intr-un mod artisticește superior, mișcind personajele cu permanență la granița dintre ficțiune și realitate, făcind referințe deseori la experiența literară a epocii, intr-un cuvint, tratindu-și materia cu o remarcabilă dezinvoltură. Autoarea versiunii românești, apărută cu titlul **Mânușa de oțel**, se remarcase in urmă cu cîțiva ani prin frumoasa ambiție de a reface publicului nostru pe rînd dintre marii scriitori francezi ai secolului Jean Giono, ceea ce i-a și reușit, de altfel, pe deplin. A tradus apoi din scriitori foarte populari, oprindu-se insă la cărțile cu finalitate estetică mai pregnantă și imbinind plăcerea imediată a lecturii cu o formă persuasivă de educare a gustului estetic.

Mânușa de oțel folosește desigur o rețetă cunoscută pentru cărțile de aventuri. „Hainele Negre" din titlul original formează o organizație secretă, după modelul societăților care au populat secolul al XIX-lea. Teroarea politică sau de alt tip era la modă, indeosebi in țările meridionale. Nu rareori, sub influența vreunui conducător mai corupt, scopurile inițiale erau abandonate și ajung in tîlhărie. Nimic mai spectaculos, pe acest fond, decît o poveste de răzbunare conștientă. „Hainele Negre" aveau un stil propriu de a da „lovituri", semănînd intrucîtva cu unele procedee pe care le contemplăm in filmele seriale de astăzi. Ei impleteau intotdeauna pe un nevinovat, indreptînd toate probele contra lui, atît de ingenios, incît, nici un magistrat nu ezita să-l condamne. Mai mult, cu cît magistratul era mai cinstit și mai ferm in indeplinirea misiunii sale, cu atît devenea „colaboratorul" fără voie al tilharilor. El crease pur și simplu realități, bariere vizibile, mușcînd-o pe Ieșite de forță ale societății. Urmărind subiectul palpitant al romanului lui Féval, cunoaștem și mecanismele lumii in care ne introduce scriitorul. Este o lume balzaciană, descrisă fără sarcasm și fără putere neobișnuită de a caracteriza, tratată chiar cu ingăduință uneori, însă nu mai puțin veridic, păstrindu-i toate trăsăturile esențiale. „Acumularea primitivă a capitalului", cum i-ar spune un economist, procesul acela spectaculos, care a făcut pe toți romancierii preocupați ai secolului trecut, este prezent și in **Mânușa de oțel**, prin [illegible] Schwartz, adevărat [illegible] Un „mic" pandantiv de aur îi trebuie să trimită la ocnă doi soți fericiți. Jocul de mașele din sufletul lui Jean-Baptiste Schwartz este pagina cea mai bună a romancierului, tensiunea dintre patima de imavuțire, dintre „vocația" lui, și cultul burghez al onestității. Felul cum trădează prima mie de franci pe care o posedă constituie o probă de virtuozitate pentru Féval și ar putea să incinte pe un psihiatru modern. Sfîșierea manifestat prin dorința puternică de a ingropa banii in pămînt lui poate găsi locul, de pildă, in cartea recentă a lui Thomas Wiseman, apărută la Laffont. El subtilizează „caracterul anal", cum îi spun psihiatrii, al [illegible], dorința de a strînge bani și a te aprinde pe ei, o trăsătură foarte greșoasă a tipului de bancher din primele faze ale capitalismului.

Construcția romanului lui Féval se transformă la un moment dat intr-un fel de „pastru in tentur", subiectul își se dezvăluie in procesul de scriere a unei piese compuse evenimentelor pe care le trăiesc. Personajele intervin și ele explicații etc. Autorul face descrieri despre gusturile epocii, despre alți scriitori, s.a.m.d. In scris nu, tot ceea ce trebuie să se intîmple la urmează cursul inevitabil... Chiar și putin de personalitatea tuturor. Trecînd in revistă transformările revolutionare ale societății noastre, secretarul general al partidului a subliniat unitatea de concepție și unitatea de ideal a tuturor oamenilor muncii care, sub conducerea partidului, edifică socialismul și comunismul pe aceste meleaguri. Contextul de relații pe care-l instaurează democrația socialistă presupune insă din partea fiecărui om al muncii o mărire a responsabilității, o reanalizare a tuturor relațiilor dintre cetățean și societate. Căci democrație nu inseamnă numai a pune in lumină și a statua ca adevărate drepturile noastre ale tuturor. Democrația socialistă inseamnă, așa cum sublinia secretarul general al partidului, creșterea continuă a răspunderii fiecărula dintre noi, intărirea disciplinei și ordinii sociale. Iată de ce nu putem accepta manifestările de dezordine, lipsa de răspundere față de interesele colectivității, iată de ce a trăi intr-o societate democratică este incompatibil cu a-i refuza datoriile față de aceasta.

Spunem la inceput că mentalitatea este in relație directă cu memoria. Iată că societatea noastră socialistă a propus memoriei fiecăruia noi date, date care nu sint altceva decît date transformatoare de conștiință. Suma acestor adevăruri pe care se intemeiază astăzi relațiile noastre cu societatea trebuie să determine, in continuare, radicale prefaceri de mentalitate. Felul particular de a gîndi al fiecăruia dintre noi trebuie să rezoneze cu felul de a gîndi al colectivității, al societății, al partidului, al secretarului său general. Această **concordanță de gîndire** la scara națiunii e singura capabilă să determine **concordanța de acțiune** la scara națiunii.

Cel mai reprezentativ forum democratic al clasei noastre muncitoare, punind in evidență noile date de conștiință ale fiecărui cetățean, a pus astfel in lumină unitatea de gîndire și acțiune a intregului popor.

Mihai Tatulici

confruntări

Critica marxistă

Cînd Rene Wellek a publicat cu ani in urmă cunoscutul său studiu, **Principalele direcții ale criticii secolului al XX-lea**, el stabilea șase școli fundamentale in cadrul cărora **critica marxistă** era situată pe un loc de prim rang.

Apreciată astăzi, virsta criticii marxiste nu este foarte scurtă, tinind seama de faptul că direcțiile criticii se perimează relativ repede, dar nu este nici foarte lungă, deoarece difuzarea filozofiei marxiste in anumite condiții de opacitate și rezistență față de aceasta, mai ales in unele țări, a presupus un răstimp mai mare de intelegere și aplicare in diferite domenii de cercetare.

Este adevărat că in formele sale incipiente, reprezentate de contributiile lui Franz Mehring (1856—1916) și Gheorghi Plehanov (1856—1918), la care se adaugă și experimentul partial strălucit, realizat de Constantin Dobrogeanu-Gherea la finele secolului trecut, critica marxistă cu toate căutările și impuritățile sale putea intretine incă o anumită stare de scepticism. Influentată de pozitivismul veacului trecut, aplecată in mod excesiv spre determinismul sociogenetic, cantonată in mod exclusiv, in unele cazuri asupra mesajului, lipsită de o comprehensiune istorică firească pentru ideile unor scriitori din epoci mai indepărtate, critica marxistă nu-și delimitase incă obiectul complex de investigare, nici nu ajunsese la o integrare a mai multor tipuri de demersuri spre opera literară in propria sa metodologie incă in formare.

Referindu-se la pionierii criticii marxiste, Rene Wellek precizează că ei își propuneau să realizeze **„o știință obiectivă a factorilor sociali care determină opera literară, iar nu drept o doctrină care prescrie autorilor stilul operelor lor"**.

Cînd autorul **Conceptelor criticii** relevă **prescrierea stilului**, el surprinde, de fapt, un păcat mult mai general al tuturor formelor infantile ale criticii, care, chiar și atunci cînd sint acoperite de o uimitoare erudiție, nu se pot salva de la căderea intr-un dogmatism intolerant prin insăși credința că un anumit lucru, stare sau fenomen, pot fi exprimate sau reprezentate intr-un singur fel. Or, de acest păcat păgubitor pentru artă suferea intreaga retorică medievală, doctrina clasică, atît in varianta lui Boileau, cît și aceea a lui Gottsched, precum și toate modurile de manifestare a proletcultismului și ale dogmatismului critic de proveniență recentă. A judeca insă o direcție critică doar după inceputurile sale, ca și numai in funcție de erezîile sale, inseamnă a o nedrepti cu cea mai mare usurință și superficialitate. Ar mai vorbi astăzi cineva despre Gottsched dacă intregul său sistem ar fi redus la teoria unității de timp in teatru, din care rezultă că acțiunea tragediei trebuie să se petreacă numai ziua, fiindcă noaptea spectatorii dorm. Gramsci supraviețuiește doar prin polemicile sale cu citiva scriitori mari sau prin intregul său sistem ? Taine a rămas in istoria criticii doar prin cele trei dogme ale gîndirii sale, **mediu, rasă** și **moment** ? In acest fel tratează, de pildă, un ignar ca Rudolf Krämer — Badoni critica și estetica marxistă, atunci cînd devine un riguros colectionar de dogme din perioada stalinistă. Dar intr-o altă epocă, slujitorii intelectuali ai lui Ludovic al XIV-lea nu au acționat la fel ? Judecată astfel, nu numai faima **regelui-soare**, ci și aceea a unor scriitori din acea vreme ar fi usor acoperite de pete.

Ca și orice proces social, artistic sau istoric, critica marxistă trebuie și ea privită ca **un act complex de devenire și diversificare**. Corelată cu traditiile culturale, stiintifice și literare din fiecare țară, conexată cu disciplinele moderne care studiază omul, contextul de existență, limbajul, modul său de gîndire și comportament, critica marxistă nu mai este de multă vreme doar **„o știință a factorilor sociali care determină arta"**. In iradiația ei spre diferite țări și continente, filozofia marxistă, in complexa ei devenire s-a transformat in **praxis**, critica literară fiind și ea una din modalitățile de convertire a unei filozofii generale in praxis. Studiile izolate, ca și antologiile de texte sint elocvente in acest sens. In cartea sa, **Teoria literară marxistă** (1971), Helga Gallas realizează un util excurs istoric asupra evolutiei ideilor estetice și a criticii marxiste din cultura germană. Gustav Klaus a alcătuit o antologie a **„Criticii marxiste in Anglia"** (Thirties Movement), 1973, iar Rene Wellek relevă contributia unor critici marxisti americani ca Granville Hicks, Bernard Smith, stăruind și asupra influenței gîndirii marxiste asupra lui Edmund Wilson și Kenneth Burke, iar in Anglia asupra lui Christopher Caudwell.

Receptivitatea față de filozofia marxistă este evidentă și in alte arii de cultură, unde intră in aliantă sau ca parte componentă a unor cunoscute sisteme critice. In Franta, de pildă, de la Lucien Goldmann pină la Roland Barthes sau Serge Doubrovsky, sfera sa de manifestare este extrem de diversă.

Neacceptind critica filozofică, Robert Kanters incerca să demonstreze că renuntarea la o asemenea servitute este necesară, deoarece un demers critic valorează atit cit și sistemul de gîndire din care derivă. Eroarea este evidentă. Așa cum nu se poate aseza un semn de egalitate intre Croce, de pildă, și toți cellalți critici neohegelieni, la fel nu poate fi apreciată nici filozofia marxistă prin rezultatele diverse și inegale, inregistrate in critica literară. Esecurile și erorile unor critici marxisti, ca și a altor critici ce pornesc de la alte sisteme de gîndire, nu pot fi atribuite filozofilor ce le-au conceput, ci capacității diferite a criticilor de a transforma ideile teoretice in praxis.

Or, procesul acesta de transformare a ideilor in praxis se produce pe căi variate. De aceea, nu putem accepta opinia lui Rene Wellek că **„Critica marxistă se arată la inălțime in special atunci cînd devine un mijloc de a scoate la iveală implicațiile sociale și ideologice latente ale unei opere literare"**.

De la Lotman, Bahtin, Galvano della Volpe, Carlo Salinari, pină la Iovan Hristić, Werner Krauss ș.a. critica marxistă abordează opera literară din unghiurile de vedere cele mai variate. Lectura și interpretarea textului nu mai au un caracter exclusiv sociogenetic. Avind un caracter integrator, critica marxistă își poate subsuma abordarea stilistică, semiotică, structurală etc. Optind pentru o lectură finală globală, critica marxistă este valorizantă prin raportare la toți indicii informaționali ai operei literare, sensul mesajului intruchipat in discursul specific determinind evaluarea definitivă a creației artistice.

Romul Munteanu

Vladimir Șetran : „Baraj"

cultura românească în lume

● **PIESA „INTERVIU" a ECATERINEI OPROIU** s-a bucurat de succes in cadrul unui turneu intreprins de Teatrul „Lucia Stavăra Bulandra" in mai multe orașe din R.D. Germană. Iată ce scrie **Neues Deutschland** : „Calitățile piesei sint legate atît de problematica ei care este abordată problema generațiilor, cît și de modul de exprimare, poetic și lapidar totodată (...) Deși sint in situația de a traduce adesea, interpretele au un material bun, care face ca jocul lor să cîștige in culoare și contur. Interpreta principală, Gina Patrichi, se impune prin farmecul și fermitatea cu care conduce părțile de dialog. Toate acestea, sub semnul regiei semnate de tinăra Cătălina Buzoianu".

● **SCRIITOAREA ELVIRA BOGDAN** a primit, la Nisa, „Medalia de Aur" a Festivalului International al Cărții. Distinctia incununează cartea sa in limba franceză, **Le Grand Amour de la Princesse Rouxandra**, apărută recent, in excelente condiții grafice.

● **LA TOURS, IN CADRUL „INTILNIRILOR INTERNAȚIONALE DE CINTECE CORALE"**, concursul de compoziție corală pentru voci mixte a fost cîștigat de Șerban Nichifor. Este a doua distincție a muzicianului român, după cea obținută la concursul „Gaudeamus" din Olanda, probînd vitalitatea extraordinară a școlii muzicale românești.

● **COMPOZITORUL VASILE DONOSE** s-a bucurat de un frumos succes, la Stuttgard, unde a conferențiat, la invitația Institutului Euritmeum, in legătură cu **Muzica românească in contextul culturii universale**. Bogatele referințe culturale și analizele pline de finețe ale compozitorului și muzicologului român s-au bucurat de calde aprecieri.

● **IN R.D. GERMANĂ, ANSAMBLUL DE MUZICĂ VECHE AL RADIOTELEVIZIUNII — „ARS REDIVIVA"**, condus de Ludovic Baci, și-a imbogățit valoarea, cu prilejul unui turneu amplu comentat. Formația românească a concertat la Muzeul de istorie din Berlin, la Potsdam, in teatrul de la Santa Souci, in sala castelului Burgk și la Klein Machnow, interpretind indeosebi muzică românească, evidențiind calitățile de [illegible] și bună al unei școli cu bogată tradiție.

● **LA EDITURA „GRIFO" DIN RIO DE JANEIRO** a apărut traducerea in limba portugheză a lucrării „Transilvania in istoria poporului român", semnată de cunoscutul istoric Constantin Giurescu.

● **ANSAMBLUL FOLCLORIC „DOINA"** a intreprins un turneu in Zambia. La incheierea turneului a avut loc un spectacol de gală, la care a participat președintele Kenneth Kaunda, impreună cu alte oficialități zambiene. Cu acest prilej, șeful statului zambian a apreciat că bunele relații dintre țările noastre au creat la schimburi culturale mai intense, a căror amploare trebuie să se extindă in spiritul politicii constructive promovate de România și de președintele Nicolae Ceaușescu, a prilejuit stabilirea la viitoarele schimburilor de vederi și a hotărîrilor adoptate la intilnirile la nivel inalt dintre reprezentanții celor două țări.

● **LA HELSINKI** a apărut cartea **România de ieri, de azi și de mîine**, semnată de Ion Botar. Lucrarea este alcătuită și frumos ilustrată, zugrăvind citeva momente importante din istoria politică, socială și culturală a țării noastre. Autorul infățișează viața poporului nostru, unitatea sa de aspirații și de frumusețe.

● **UNIVERSITATEA DIN ROCHESTER, STATELE UNITE ALE AMERICII**, a organizat cel de-al patrulea simpozion românesc de cultură, in colaborare cu Biblioteca română din New York. Comunicările susținute au îmbrățișat arii de larg [illegible] din domeniul ideologiei și al artei : Personalitatea președintelui Nicolae Ceaușescu, Educația morală a tineretului din România, Structura versului popular românesc, Relația dintre poezie și sculptura lui Brâncuși, Ideea de unitate națională și independență la români, Relația literatură-societate. Poetul William Snodgrass a citit balade românești traduse in limba engleză, iar formația „Da Igramo" a susținut un program de dansuri populare românești. Manifestările românești au mai inclus o gală de filme și vernisajul unor expoziții de artizanat, de gravuri și de carte.

● **O INTERESANTĂ EPOTEZĂ** de lucru propune W. G. Hoskins in lucrarea sa, **The Making of the English Landscape**. Este vorba de studiul istoric, pornind de la conformația peisajului, ca element definitoriu. Intr-un fel, avem de-a face cu un veritabil scrisoc, o anumită viziune a spațiului, pe care omul a căutat să-l-o impună și naturii inconjurătoare. Cartea lui Hoskins, apărută la Hodder and mengnum, este insoțită de numeroase schițe și fotografii. Ea aduce argumente convingătoare in sprijinul unor teze ale [illegible] tradiționale. Studiind tehnicile de lucrări de grîu despărțite intre ele prin șiruri de piatră, alt de tipice peisajului englez, Hoskins constată o mare asemănare a acestora cu cele din epoca nelitică, sugerînd o continuitate, nelntreruptă de ocupația romană. Vechea formă englezească avea deci o certă origină anglo-saxonă. Lucrarea lui W.G. Hoskins este actuală și prin apelul ei de a nu modifica brutal vechiul structuri peisagistice, de a nu le schimba sensul, prin acțiuni abuzive.

● **EDITURA GALLIMARD** publică **A la lumière d'hiver**, o nouă culegere de eseuri ale lui Philippe Jaccottet. Primele două părți, **Leçons** și **Chants d'en bas** au mai fuseseri publicate intr-o primă versiune, dar autorul le-a reluat acum intr-o nouă perspectivă și le-a imbogățit prin cea de-a treia parte **A la lumière d'hiver**, care le augmentează sensurile și le incununează. Cunoscut critic de poezie și traducător, Jaccottet este un poet melancolic, a cărui tristețe este invăluită in lumina caldă a speranței. Refuzul falselor bucurii și a orbecăielilor existențiale este alternat cu incercarea de raza limpidă a rațiunii. Cartea de la Gallimard, apărută in „Collection Blanche" a fost primită cu multă căldură de intreaga presă literară din Elveția și Franta.

● **CONCURSUL INTERNAȚIONAL DE PIAN „Beethoven"** care s-a incheiat la 8 iunie in marea sală „Musikverein" din Viena, a intrunit 188 de tineri pianiști din 34 de țări, care și-au dovedit aptitudinile in fața unui juriu internațional. Premiul intîi al concursului a fost atribuit pianistei sovietice **Natalia Pankova**, pentru interpretarea **Concertului in sol major** de Beethoven. Premiile doi și trei au fost acordate, respectiv, pianistului brazilian **Edson Elias** pentru **Concertul in mi bemol major**, și pianistei **Natalia Vlassenko** pentru **Concertul in do major**. Selecționarea concurenților a durat 13 zile.

● **MARELE PREMIU NAȚIONAL AUSTRIAC DE LITERATURĂ** 1977 a fost decernat scriitorului austriac **Manes Sperber**, care trăiește la Paris. Inmînarea premiului va avea loc in toamna acestui an. Cea mai cunoscută lucrare a lui Sperber este o trilogie autografă, intitulată sugestiv „Ca o lacrimă in ocean".

● **SUB INGRIJIREA TERESEI PODOSKA**, editura W. L. din Cracovia a tipărit intr-un volum, două romane ale scriitorului polonez Peiper Tadeusz, „El are 23 de ani" și „Cristofor Columb-descoperitorul". Primul roman este povestea maturității intelectuale, a unui tinăr, reprezentind generația care a cucerit independența Poloniei. Cel de al doilea roman, „Cristofor Columb — descoperitorul" este consacrat marelui navigator, urmărindu-i expedițiile și peripețiile, in căutarea unor noi spații, posedat de fascinația altor continente.

revista străină

● **SCRIITORUL POLONEZ GALIS ADAM** a publicat o schiță literară consacrată perioadei in care a locuit la Varșovia marele poet rus Alexandr Block (1880—1921). In volumul apărut la editura varșoviană Czytelnik și care poartă titlul „Cele 18 zile ale lui Alexandr Block la Varșovia" este schițat portretul poetului, pe fundalul epocii precum și al dramelor sale familiale. Cartea cuprinde fragmente din scrisorile și notele lui Block cît și un capitol din poemul intitulat „Revanșa", fiind insoțită de numeroase ilustrații.

● **PREMIUL LESSING**, inființat in anul 1929 de către Senatul din Hamburg, cu ocazia bicentenarului nașterii lui Gotthold Ephraim Lessing, a fost decernat anul acesta scriitorului Jean Améry. Printre laureații precedenți figurează Hannah Arendt, Walter Jens, Max Horkheimer și Gustav Heinemann. Juriul a vrut să evidențieze „un descendent spiritual al lui Lessing, un umanist combativ, care a apărat toată viața valoarea și demnitatea individului impotriva unei societăți prea puternice". Supraviețuitor al lagărelor de exterminare ale lui Hitler, el a deseris ororile pe care le infruntase, pentru a pune in gardă generațiile următoare. Născut la Viena in 1912, Jean Améry a studiat literele și filosofia, a emigrat in Belgia unde a intrat in mișcarea de rezistență, a fost arestat in 1943 și trimis in lagăr pină la sfîrșitul războiului, iar din 1945 trăiește ca scriitor la Bruxelles, avind o bogată activitate literară.

● **S-AU IMPLINIT, LA 2 IUNIE,** 125 de ani de la inființarea Muzeului Național Germanic din Nuremberg, care a luat ființă din inițiativa unor istorici și filologi germani, printre ei fiind Ernst Moritz Arndt, frații Leopold von Ranke și a unor filologi englezi, olandezi și scandinavi. Inceputurile colecției muzeului au fost organizate prin sîrguința unui colecționar pasionat, baronul franconian Hans Freiherr von und zu Aufsess care adunase in 1832 aproape 35 000 de obiecte și documente in castelul familiei. Expoziția comemorativă de pictură prezentată la Nüremberg cuprinde aproape toată istoria picturii germane din secolul XIV pină la expresionism, cu deosebire a picturii Evului Mediu tardiv, cu numeroase opere originale datorate lui Dürer și elevilor săi, și o galerie a barocului și secțiuni din secolul XIX și inceputul secolului XX. Cabinetul stampelor este dotat cu miniaturi din Evul Mediu, aproape toți marii maeștri fiind reprezentați, urmați de lucrări anonime originare din mijlocul secolului XIV.

● **POETUL ȘI MATEMATICIANUL FRANCEZ JACQUES ROUBAUD**, autor al cărților „Mono no aware" (1967), „Le sentiment des choses" (1970), „Trente et un au cube" (1973), este prezentat publicului cititor de către editura Gallimard (col. Blanche) cu o nouă culegere poetică, un fel de autobiografie indirectă, intitulată „Autobiographie chapitre 10". Prin poeții care l-au atras și textele care l-au influențat, Roubaud stabilește o succesiune de jocuri subtile care nu sint lipsite de umor. Actorii acestui „spectacol" cultural sint Cendrars și Tzara, Eluard și Reyerdy, Breton și Soupault. El apar in profil indepărtat sau pe jumătate mascați, deghizați, tratați deformat, filtrați cu ajutorul unor ingenioase prisme, iar in prim plan, apare ca prin minune, eroul autobiografiei, poetul ironic și livresc.

● **ULTIMUL NUMĂR AL REVISTEI SOVIETICE**, (Voprosiliteraturi, nr 6/1977) conține o serie de contribuții teoretice interesante. In primul rind articolul semnat de L. Iakimenco, apărut la rubrica **Viață, artă critică**. Articolul este intitulat **Ce poate omul (optimismul istoric și patosul umanist al literaturii sovietice)**, fiind centrat pe discutarea conceptului de optimism social, ale cărui reprezentări in literatura sovietică de azi sint remarcabile. După ce trece in mod analitic in revistă o serie de realizări ale prozei sovietice contemporane, autorul conchide : „La baza căutărilor artistice ale literaturii sovietice din ultimul deceniu se află **constientizarea valorii crescinde a individualității umane**. In noile condiții are loc creșterea și imbogățirea uneia dintre minunatele tradiții gorkiene, exprimate prin cuvintele „Omul, ce mindru sună acest cuvint".

Sumarul revistei mai cuprinde, intre altele : **Trecînd peste veac...** de Iuri Ritheu (un comentariu legat de apropiata aniversare a celei de a 60-a aniversări a revoluției din Octombrie), **Lărgirea orizontului de** I. Auzin (o contribuție privind legăturile dintre folclor și literatura contemporană), **Literatura științifico-fantastică și omul in lumea de azi** (text in care prospectarea sociologică se intilnește cu considerații pătrunzătoare asupra literaturii de science-fiction). Un text interesant este dedicat problemei experimentului poetic : L. Timofeev : **Este posibil experimentul in poezie ?**

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACȚIE
Redactor șef : Nicolae Dragoș
Ioan Alexandru, Teodor Balș (secretar responsabil de redacție), Geo Dumitrescu, Radu Enescha, Alexandru Papilian, Adrian Păunescu, Marin Preda, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct)

REDACȚIA : București, Piața Scinteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion